

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI ANA BİLİM DALI
İÇ MİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TARİHİ YAPILARIN GÜNCEL İHTİYAÇLAR KAPSAMINDA
YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ: KAYSERİ'DE BULUNAN MERYEM
ANA KİLİSESİ'NİN SEMT KÜTÜPHANESİNE DÖNÜŞÜM SÜRECİ

HAZIRLAYAN
ZEHRA NAZLI ULUBAŞOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. CAN MEHMET HERSEK

ANKARA-2022

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 25/07/2022

Öğrencinin Adı, Soyadı: Zehra Nazlı ULUBAŞOĞLU

Öğrencinin Numarası: 21910312

Anabilim Dalı: İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

Programı: İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Can Mehmet HERSEK

Tez Başlığı: Tarihi Yapıların Güncel İhtiyaçlar Kapsamında Yeniden İşlevlendirilmesi:
Kayseri’de Bulunan Meryem Ana Kilisesi’nin Semt Kütüphanesine Dönüşüm Süreci

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 117 sayfalık kısmına ilişkin, 25/07/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 12’dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 25/07/2022

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Prof. Dr. Can Mehmet HERSEK

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında yol gösteren, destek ve emeklerini esirgemeyen değerli tez danışmanım Prof. Dr. Can Mehmet HERSEK'e teőekkürlerimi sunarım.

Tez çalıőmam süresince her daim yanımda olan değerli aileme, özellikle de sevgili anneme ve babama sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

Zehra Nazlı Ulubaşoğlu, Tarihi Yapıların Güncel İhtiyaçlar Kapsamında Yeniden İşlevlendirilmesi: Kayseri’de Bulunan Meryem Ana Kilisesi’nin Semt Kütüphanesine Dönüşüm Süreci, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Ana Bilim Dalı, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Tezli Yüksek Lisans Programı, 2022

Tarihi yapılar bir milletin, bir coğrafyanın tarihsel ve kültürel geçmişini yansıtır. Yapıların güncel döneme taşınması ve geçmişten bilgiler sunması adına korunması oldukça önemlidir. Bu yapılar farklı zaman dilimleri boyunca çevresel, kimyasal ve fiziksel çeşitli tehdit unsurlarıyla karşı karşıya kalırlar. Buna rağmen bu olumsuz etkenlerden sıyrılıp günümüze ulaşan yapıların büyük bir çoğunluğunun değişen yaşam ve konfor koşulları nedeniyle işlevlerini kaybettikleri görülmektedir. Restorasyon uygulamaları bu kapsamda tarihi yapıları yaşatmayı, güncel tutmayı hedefler. Yapıların işlevlerini kaybetmeleri durumunda yeniden işlevlendirilmeleri bu değerlerin günlük hayatın içinde kullanılması yani aktif kalması, unutulmaması adeta kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Bu tez çalışmasında dünya da olduğu gibi ülkemizde de yeniden işlevlendirilerek kamu kullanımına açılan pek çok yapı arasında önemli bir örnek olarak beliren Kayseri Meryem Ana Kilisesi’nin restorasyon çalışması irdelenmiştir. Altı ana bölümde oluşan bu tez çalışmasında 1. bölüm genel olarak restorasyon ve yeniden işlevlendirme mevzuatı ile ilgili olup 2. bölümde Kütüphane İşlevi ve Yeniden İşlevlendirme kavramları ele alınmıştır. Tezin 3. bölümünde Kayseri’nin Kültür Varlıkları ve Yeniden İşlevlendirilen Yapıları konu edilmiştir. 4. bölüm Kayseri Meryem Ana Kilisesi’nin analizini kapsamaktadır. 5. bölümde ise günümüzde kütüphane olarak işlevlendirilmiş bu yapının restorasyon sonrası durumuna göre koruma kriterlerine uygunluk ve kütüphanecilik işlevi açısından başarısının değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Sonuç bölümünde, güncel bir koruma çalışması olarak bu yapının hataları ve başarıları ile daha sonraki yeniden işlevlendirme uygulamalarına nasıl örnek olabileceği üzerinde durulmuştur.

ANAHTAR KELİMELELER: Restorasyon, Yeniden İşlevlendirme, Koruma, Onarım, Kütüphane Yapıları

ABSTRACT

Zehra Nazlı Ulubaşoğlu, Reuse of Historical Buildings in the Scope of Current Needs: The Transformation Process of the Meryem Ana Church in Kayseri, to a Library, Başkent University Institute of Social Sciences, Interior Architecture and Environmental Design Department, Interior Architecture and Environmental Design Master's Program with Thesis, 2022

Historical buildings reflect the historical and cultural background of a nation, a geography. It is very important to preserve the buildings in order to carry them to the current period and to provide information from the past. These structures are faced with various environmental, chemical and physical threats over different time periods. Despite this, it is seen that the majority of the structures that have survived these negative factors have lost their functions due to the changing living and comfort conditions. In this context, restoration practices aim to keep historical buildings alive and up to date. It is almost an inevitable necessity for the buildings to be re-functionalized in case they lose their functions, to use these values in daily life, that is, to remain active and not to be forgotten.

In this thesis, the restoration work of the Virgin Mary Church of Kayseri, which is an important example among many structures opened to public use by re-functioning in our country as well as in the world, has been examined. In this thesis study, which consists of six main sections, the first section is about restoration and re-functioning legislation in general, and the concepts of Library Function and Re-functioning are discussed in the second section. In the third part of the thesis, Kayseri's Cultural Heritage and Re-functional Buildings are discussed. Chapter 4 covers the analysis of the Virgin Mary Church of Kayseri. In the 5th chapter, the success of this building, which is currently functioning as a library, was evaluated in terms of its compliance with the conservation criteria and its librarianship function, according to its post-restoration status. In the conclusion, the failures and successes of this structure as a current conservation work and how it can be an example for later re-functionalization applications are emphasized.

KEYWORDS: Restoration, Reuse, Conservation, Repair, Library Structures

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vi
GÖRSELLER LİSTESİ	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: RESTORASYON VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME	5
1.1. Koruma Kavramı ve Önemi	5
1.2. Kültür Varlığı Niteliğindeki Yapıları Tehdit Eden Unsurlar	6
1.3. Koruma Ölçütleri	9
1.3.1. Tarihi Belge Niteliği	10
1.3.2. Zaman Ölçütü	10
1.3.3. Estetik Değer	11
1.4. Restorasyon ve Koruma Uygulamalarında Yeniden İşlevlendirme	12
1.4.1. Yapıya Uygun İşlevin Belirlenmesi.....	14
1.4.2. Yeniden İşlevlendirme Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar	19
2. BÖLÜM: KÜLTÜR VARLIĞI YAPILARDA YENİDEN İŞLEVLENDİRME UYARLAMALARINDA BİR SEÇENEK OLARAK KÜTÜPHANEYE DÖNÜŞÜM	21
2.1. İşlev Olarak Kütüphane Kavramı	21
2.2. Kütüphane İşlevinin Tasarım Kriterleri ve Temel Bileşenleri	22
2.2.1. Kütüphanelerde Mekân Organizasyonu	23
2.2.2. Kütüphanelerde Antropometrik Değerler	26
2.2.3. Kullanıcı Faktörü	29
2.3. Kültür Varlığı Yapıların Kütüphaneye Dönüşümündeki Sorunlar	31
2.3.1. Kütüphaneye Dönüştürülen Yapıların Özgün Karakterlerinin (Plan ve Mekân Özelliklerinin) Korunma Sorunu	32
2.3.2. Kütüphaneye Dönüştürülen Yapıların Mekânsal Yetersizliklerinin Giderilmesi Sorunu	33
3. BÖLÜM: KAYSERİ’NİN TARİHÇESİ, TARİHİ YAPILARI VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME UYGULAMALARI.....	40
3.1. Kayseri’nin Tarihçesi ve Kültürel Yapısı	40
3.2. Kayseri’deki Kültür Varlığı Niteliğindeki Yapılar ve Yeniden İşlevlendirme	

Potansiyeli	43
3.3. Kayseri’de İşlevi Değiştirilmiş Tarihi Yapı Örnekleri	49
4. BÖLÜM: KAYSERİ MERYEM ANA KİLİSESİ	53
4.1. Yeniden İşlevlendirme Öncesi Yapının Analizi: Meryem Ana Kilisesi'nin Tarihsel Değeri ve Mimari Özellikleri	53
4.1.1. Meryem Ana Kilisesi'nin Konumu	54
4.1.2. Meryem Ana Kilisesi'nin Plan ve Cephe Özellikleri.....	55
4.1.3. Meryem Ana Kilisesi'nin Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı.....	60
4.1.4. Meryem Ana Kilisesi'nin ve Yeniden İşlev Kazandırılma Gerekliliği	62
4.2. Yeniden İşlevlendirme Sonrası Meryem Ana Kilisesi	64
4.2.1. Meryem Ana Kilisesi'nin Kütüphane İşlevine Dönüşümünde Uygulanan Yeniden Kullanım Kararları.....	67
4.2.2. Meryem Ana Kilisesi'nin Kütüphane İşlevine Dönüşümündeki Müdahaleler	68
4.2.3. Meryem Ana Kilisesi'nin kütüphane İşlevine Dönüşümü Sonrasında Tefriş ve Donatı	83
5. BÖLÜM: FİZİKSEL VE İŞLEVSEL MÜDAHALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	96
5.1. Koruma Kriterleri Çerçevesinde Fiziksel Müdahalelerin Özgünlük Durumuna Olan Etkilerinin Değerlendirilmesi	96
5.2. Koruma Kriterleri Çerçevesinde Tefriş ve Donatının Değerlendirilmesi.....	102
5.3. Onarım Sonrası Meryem Ana Kilisesi'nin Kütüphane İşlevinin Gereklilikleri (2.2.deki standartlar açısından) açısından değerlendirilmesi	104
5.4. Onarım Sonrası Kullanıcı Değerlendirmeleri	105
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	110
KAYNAKÇA	116
EKLER.....
Ek-1: Belediye Erişim İzni.....

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 1981 ve 2005 Yıllarında Yapılmış Çalışmalara Göre Türkiye'deki Antropometrik Veriler.....	27
Tablo 2: Tarihi yapıların kentsel dokuya etkisi: Kayseri kent merkezi örneği	47
Tablo 3: Kiliseler İçin İşlev Önerileri	48
Tablo 4: Kütüphane Yapısı İç Mekân İncelemesi	100
Tablo 5: Kütüphane Yapısı Donatı İncelemesi	103
Tablo 6: Kullanıcı Anketi.....	108

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: Hava Kirliliğinin Etkileri.....	7
Görsel 2: II. Dünya Savaşı	9
Görsel 3: Beyazıt Devlet Kütüphanesi Restorasyonu	16
Görsel 4: Beyazıt Devlet Kütüphanesi Restorasyonu(1).....	16
Görsel 5: Beyazıt Devlet Kütüphanesi Restorasyonu(2).....	17
Görsel 6: Beyazıt Devlet Kütüphanesi Projesi	18
Görsel 7: Beyazıt Devlet Kütüphanesi Projesi (1)	18
Görsel 8: Eastman Reading Garden	24
Görsel 9: Farklı Antropometrik Ölçülerdeki Kütüphane Kullanıcıları İçin Raflar	28
Görsel 10: De Petrus Kütüphanesi	34
Görsel 11: De Petrus Kütüphanesi(1).....	35
Görsel 12: Selexyz Dominicanen Kitapçısı	36
Görsel 13: Selexyz Dominicanen Kitapçısı	37
Görsel 14: Giresun Çocuk Kütüphanesi.....	38
Görsel 15: Giresun Çocuk Kütüphanesi (1)	39
Görsel 16: Kayseri Haritası	42
Görsel 17: 1882 yılında Euthychides tarafından yapılan Kayseri haritası	44
Görsel 18: Kayseri tarihi kent merkezini oluşturan tarihi yapılar	45
Görsel 19: Kayseri Sümer Bez Fabrikası.....	50
Görsel 20: Kayseri Sümer Bez Fabrikası Dış Cephe	50
Görsel 21: AGÜ Kütüphane Alanı	51
Görsel 22: AGÜ Kütüphane Alanı (1)	52
Görsel 19: Kayseri tarihi kent merkezini oluşturan tarihi yapılar	44
Görsel 23: Kilise Konumu	55
Görsel 24: Zemin Planı	56
Görsel 25: 1. Kat Planı	57
Görsel 26: Kilisenin Ön Cephesi.....	57
Görsel 27: Revak Bölümü	58
Görsel 28: Kilise Girişi	59
Görsel 29: Kilise Çevresi	60
Görsel 30: Meryem Ana Kilisesi İç Mekân Görseli.....	61
Görsel 31: Meryem Ana Kilisesi İç Mekân Görseli (1)	62
Görsel 32: Meryem Ana Kilisesi'nin Spor Salonu İşlevi ile Kullanımı	63
Görsel 33: Kilise Çevresi	65
Görsel 34: Kilisenin Arka Cephesi ve Çevresi.....	66
Görsel 35: Kilisenin Yan Cephe Görüntüsü.....	69
Görsel 36: Restorasyon Öncesi Kilise Cephesi	70
Görsel 37: Restorasyon Sonrası Kilise Cephesi	70
Görsel 38: Duvar Onarım Aşamaları	71
Görsel 39: Duvar Onarım Aşamaları (1)	71
Görsel 40: Duvar Onarım Aşamaları (2)	72

Görsel 41: Duvar Bitişi	73
Görsel 42: Kubbe Görünümü	74
Görsel 43: Meryem Ana Kilisesi Yükseltme Zemin	75
Görsel 44: Meryem Ana Kilisesi Yükseltme Zemin (1)	76
Görsel 45: Meryem Ana Kilisesi Yükseltme Zemin (2)	76
Görsel 46: Meryem Ana Kilisesi Yükseltme Zemin (3)	77
Görsel 47: Zemin Malzemesi Detayı.....	77
Görsel 48: Asma Kat Strüktürü.....	78
Görsel 49: Asma Kat Strüktürü(1)	79
Görsel 50: Asma Kat Tavan Boyama Aşaması	79
Görsel 51: Korkuluk Montaj Aşaması	80
Görsel 52: Zemin Kat Rampa Malzemesi	80
Görsel 53: Asma Kat Zemin Malzemesi	81
Görsel 54: Merdiven Strüktürü	82
Görsel 55: Merdiven Boyama Aşaması	82
Görsel 56: İç Mekân Girişi	83
Görsel 57: Danışma Bölümü	84
Görsel 58: Kütüphane Bölümü Banko Çizimleri	85
Görsel 59: İç Mekân Görseli	85
Görsel 60: Çalışma Alanı	86
Görsel 61: Asma Kat Çalışma Alanı	86
Görsel 62: Zemin Kat Çalışma Alanı	87
Görsel 63: Asma Kat Görseli	88
Görsel 64: Donatı Planı	89
Görsel 65: Dış Cephe Aydınlatması	90
Görsel 66: İç Mekân Aydınlatması	91
Görsel 67: İç Mekân-Banko Aydınlatması	92
Görsel 68: Çalışma Alanı Aydınlatması	92
Görsel 69: Çalışma Alanı Görseli	93
Görsel 70: Sergi Alanı	93
Görsel 71: Lokal Aydınlatma	94
Görsel 72: Havalandırma Boruları	95
Görsel 73: Havalandırma Kanalı	95
Görsel 74: Güney Cephe Kesiti	98
Görsel 75: Kuzey Cephe Kesiti	98
Görsel 76: Batı Cephe Kesiti	99
Görsel 77: Doğu Cephe Kesiti	99
Görsel 78: Eklenen Elemanlar.....	101

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

CO ₂	Karbondioksit
Cm	Santimetre
LED	Light-emitting diode
M	Metre
Mm	Milimetre
No	Numara
OSB	Oriented strand board
SO ₂	Sülfür dioksit

GİRİŞ

İnsanlar her türlü yaşamsal faaliyetlerini gerçekleştirmek ve doğa şartlarından korunmak için öncelikli olarak bir mekân ihtiyacı duyarlar. Mimarlık veya mimari kavramları da kısaca binaları ve diğer fiziki yapıları tasarlama ve inşa etme bilimidir. Tarih boyunca insanların yaşamasını kolaylaştırmak ve barınma, dinlenme, çalışma, eğlenme gibi çok farklı eylemlerini sürdürebilmelerini sağlamak üzere gerekli mekânları, işlevsel gereksinimleri ekonomik ve teknik olanaklarla bağdaştırarak estetik yaratıcılıkla inşa etme sanatı olarak gelişmiştir. Başka bir tanımlama ile de bilimsel anlamda mimari yapıları ve fiziksel çevreyi uygun ölçülerde tasarlama ve inşa etme sanat ve bilimidir. Mimar ünvanlı tasarımcı da bu mekânı kendine özgü kültürel, fonksiyonel, teknik bilgilerle oluşturur veya oluşturulması için gerekli işlemleri yerine getirir. Dolayısıyla mimari ürünler insanlığın kültürel geçmişinin, sanatlarının ve yaşam tarzlarının en önemli somut belgeleridir.

Günümüzde yaygın olarak kabul edilmiş olan uluslararası kabullere göre tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan, o eseri meydana getiren toplumun toplumsal, kültürel, ekonomik, siyasal, bilimsel ya da estetik niteliklerinin belgesi olan yer üstünde, yer altında veya su altındaki korunması gerekli taşınmaz varlıklardır. (2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Yasası). Ancak doğadaki her şey gibi mimari yapıların da bir ömürleri vardır. Yapılar da zaman içinde gerek malzeme ve gerekse de işlev bakımından yaşlanır ve zaman içinde yıpranarak yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar. Bu noktada ilginç bir olgu da yapıların işlevlerinin fiziki durumlarına göre daha çabuk eskimesidir. Bu nedenle anıtların korunması ve tarihi bir belge olarak yaşatılmaları uzun yıllardır mimarlık alanının en önemli sorunları arasındadır. Tarihi ve kültürel anlamda değer taşıyan mimari yapıların, bilimsel ve doğru yöntemlerle korunmasını ve onarılmasını geleceğe aktarım açısından büyük önem taşımaktadır. Günümüzde Birleşmiş Milletler'in bünyesindeki UNESCO ve onun alt birimleri ICOMOS ve ICCROM gibi uluslararası kurumların başlıca uğraş alanlarından birisi de kültür varlığı niteliğindeki yapıların korunma ölçütleri ve restorasyonları ile ilgili konulardır. Bu nedenle ülkelerarası düzeyde düzenli koruma toplantıları gerçekleştirilmekte ve ilke kararlarına dayalı tüzükler geliştirilmektedir. Bu tür koruma ilkeleri ve benzeri çalışmalar da 1964 yılında Venedik'te gerçekleştirilmiş olan Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi'nin sonuç bildirgesi olarak kabul edilen Venedik Tüzüğü'ne dayanmaktadır.

Özetle Venedik Tüzüğü ve sonrasında kabul edilen uluslararası ilkelere göre kültür varlığı olarak kabul edilen mimari yapılar (eski, tarihi, otantik ve özgünlük değeri olan, önemli bir olaya ev sahipliği yapmış eser) için restorasyon; aslına uygun olarak, özgün malzemeden, yapım tekniğinden ve değerlerinden faydalanarak, mümkün olduğu kadar az müdahale ile korunarak onarılması işlemlerinin bütününe ifade etmektedir (Kaynak Venedik Tüzüğü Mad.15). Bu işlem esnasında, yapıya ya da tarihi esere herhangi bir değişiklik katacak bir yorumda bulunmak restorasyon ilkelerine aykırıdır. Eserin kendi nesnel ve özel koşulları incelenmeli ve benzer dönem eserlerinin de ışığında eserin aslını yeniden ortaya çıkaracak şekilde yapılması gerekmektedir.

Konuya ülkemiz ölçeğinde baktığımızda yasal mevzuat açısından uluslararası anlaşmalara uygun davranıldığı ve yasal mevzuatımızın zaman içinde geliştirildiği görülmektedir. Bu çerçevede ilk yasamızın Osmanlı Dönemindeki Asar-ı Atika Nizamnamesi (1869) olarak oluşturulduğu Cumhuriyet Döneminde önce 1973 yılında 1710 sayılı Eski Eserler Yasası'nın kabul edildiği ve günümüzde de geçerli olan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Yasasının da 1983 yılında kabul edilmiş ve konu ile ilgili Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulları gibi sorumlu kuruluş ve organizasyonlar geliştirilmiştir.

Ülkemizin tarihsel geçmişi ve önemli kültürel konumu Kültür Varlığı açısından önemli bir zenginlik sunmasına karşın uzun yıllar bu tür eserlerin korunmasında bazı olumsuzluklar da yaşanmıştır. Öncelikle zaman içerisinde konu üzerinde uzmanlaşmış mimar, sanat tarihçi ve benzeri kişiler yetişmiş ve restorasyon projelerinde müellif ekiplerin üyeleri olarak aktif biçimde görev almaya başlamışlardır. Böylece son yıllarda koruma ve restorasyon çalışmaları önem ve ivme kazanarak ön plana çıkmaktadır. Ancak halen restorasyon uygulamaları açısından önemli sorunlarımız da vardır. Örneğin yeniden işlevlendirme konusundaki eksik ve hatalı kararlar gibi tasarım ve projelendirme konuları halen zaman zaman sorun olarak belirebilmektedir. Yanı sıra halen yapı güçlendirmesinde görev alacak konu üzerinde uzmanlaşmış inşaat mühendislerinin azlığı söz konusu olup aynı zamanda iç mimarlık disiplinin ilgi alanına giren iç mekân organizasyonu, tefriş ve dekorasyonu ile ilgili konuların projelerde yeterli ölçüde yer almaması önemli bir eksiklik olarak ifade edilmektedir.

Dolayısıyla tarihi yaşam kalıplarıyla şekillenmiş yapıların yeniden tasarlanması ve işlevlendirilmesi, devamında ise kullanıcıya açılması ve aktif biçimde kullanılması bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekli bir konudur. Bu noktadan hareketle bu tez araştırmasının ana problemi, Kayseri'de bulunan ve restorasyon uygulaması 2020 yılında tamamlanmış

bulunan Meryem Ana Kilisesi'nin restorasyon aşamalarının irdelenmesi, güncel yapının restorasyon kurallarına uygunluğunun tartışılması olarak belirlenmiştir. Büyük emek ve maddi imkânların seferber edilmesiyle gerçekleştirilen bu tür restorasyon uygulamaları, her ne kadar kendi içerisinde işlevsel açıdan başarılı olarak nitelendirilse de, bazen uygulamadan sonraki süreçte beklenen etkiyi verememektedir. Bu sebeple bu ve benzeri uygulamalara konu olan yapıların bilimsel bir çerçevede değerlendirilmesi ve kullanıcılardan da değerlendirme talep edilmesi gereklidir.

Çalışmanın amacı, restorasyon ve ulaşılabilirlik bağlamında, evrensel tasarım ilkelerinden faydalanarak, Kayseri'de bulunan Meryem Ana Kilisesi'nin semt kütüphanesine dönüştürülme sürecindeki mekânsal değişikliklerin, mimari elemanların ve malzeme ölçeğinin incelenmesi ve özellikle İç Mimarlık disiplini açısından değerlendirilmesidir. Bu yapıya dair kaynaklar incelendiğinde konu ile ilgili çok az sayıda çalışmanın varlığı saptanmış olup bu tarihi değerinin daha detaylı biçimde incelenmesine ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, "Tarihi Yapıların Güncel İhtiyaçlar Kapsamında Yeniden İşlevlendirilmesi: Kayseri'de Bulunan Meryem Ana Kilisesinin Semt Kütüphanesine Dönüşüm Süreci" başlıklı bu tez çalışmasının hazırlanması uygun görülmüştür. Çalışmanın alt amaçları ise restorasyon uygulamalarında göz önünde bulundurulacak koruma ilkelerinin belirlenmesi, yeniden işlevlendirme kavramı ve tarihi yapıların yenilenme süreçlerinin değerlendirilmesi, restorasyon çalışmasında yapılan hataların belirlenmesi ve benzer yapılara uygun önerilerde bulunulmasıdır.

Bu çalışmada restorasyon ve koruma prensiplerine bağlı olarak oluşturulan yapısal müdahaleler; çevre, kullanıcı, malzeme, yapım teknikleri, bozulma gerekçeleri ve onarım müdahaleleri kapsamında ele alınmıştır. Ayrıca yeni işlev gereği yapıda ortaya çıkan gereksinimlerinin karşılanması için yapılan düzenleme ve eklentiler; biçim, işlev, teknik özellikler, tasarım standartları, tasarımcı ve kullanıcı kapsamında irdelenmiştir. Çalışma Meryem Ana Kilisesi'nin dönüşüm süreci, malzemeleri, yapım teknikleri, tasarım planlamaları ve güncel işlevi başlıklar ile ifade edilen konular çerçevesinde sınırlandırılmıştır.

Araştırma yöntemi olarak, derinlemesine analiz gerektiren konu ile ilgili sonuçlara ulaşmak için nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Bu çalışmada kitap, makale, yüksek lisans ve doktora tezleri, dergi ve gazete yazılarından faydalanılmıştır. Konu ile alakalı yapılan araştırmalar sonucunda Güner Sağır'ın Kayseri İl Merkezindeki Surp Krikor Lubavoriç ve Surp Asvazdin Ermeni kiliseleri konulu yüksek lisans tezinden ve Şeyda Güngör Açıkgöz'ün Kayseri ve Çevresindeki 19. Yüzyıl Kiliseleri ve Korumaları İçin Öneriler isimli doktora tezinden birincil kaynaklar olarak faydalanılmıştır. Bu kaynaklara öncelik verilme sebebi ise

Çalışma konusu yapının seçili kaynaklarda bizzat işlenmesidir. Tez kapsamında incelen diğer kaynakların seçiminde ise yeniden işlevlendirilen yapıların, kütüphane yapılarının, Kayseri ili ve tarihinin, koruma ölçütlerinin ele alınmış olması ve çeşitli restorasyon çalışmalarının konu edilmiş olması gibi kriterler rol oynamıştır.

Yapı ile ilgili bilgiler derlenirken bu tarihi yapının restorasyon sürecinde görev alan, şantiye şefi Murat Karılı ile iletişime geçilmiş ve süreçle alakalı çizimlere, görsellere ve teknik bilgilere birincil kaynaktan ulaşılmıştır. Böylece mimari koruma müdahalesinin öncesindeki durumu incelenen tarihi yapının hangi süreçlerden geçerek kütüphaneye dönüştürüldüğü ortaya konulmuştur. Bu çalışmalara ek olarak kullanıcı görüş ve taleplerinin değerlendirebilmesi amacıyla ise mevcut kütüphaneyi kullanan kişilere anket uygulaması yapılmıştır.

1.BÖLÜM: RESTORASYON VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME

1.1. Koruma Kavramı ve Önemi

Koruma kavramı, geçmişten günümüze insanın ve doğanın var olduğu her alanda söz konusu olmuştur. Eski çağlarda inşa edilmiş yapıların, kullanılmış eşyaların ve insanlardan geriye kalan çeşitli izlerin günümüze kadar aktarılabilmesi, tarihi değerlerin korunması gelecekte kurulacak düzenlerin temelini oluşturabilmek adına şarttır.

“Koruma eylemi, tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürürebilmeleri için muhafaza, onarım ve bakımına ilişkin gerekli önlemleri alma olarak açıklanmaktadır.” (Zakar, Eyüpgiller, 2018, s.35) Bir yapıyı, eseri veya kültür varlığını koruyabilmek için öncelikle taşıdığı değeri anlamak gerekmektedir. Bu varlığın yapılış sebebi ancak ortaya çıktığı dönemdeki durumuyla birlikte incelendiği zaman, söz konusu değeri amacına uygun biçimde korumak mümkün olacaktır. Aksi takdirde yapının özgünlüğünü kaybetmesi ve yanlış bir biçimde onarılması kaçınılmazdır.

Bir yapıyı koruyabilmek için geçmişi hakkında gerekli bilgi donanımına sahip olmak gerekmektedir. Yapının mevcut durumu, geleceğe bağlantı sağlayan bir araç niteliğindedir. Yerinde incelemeler yapılarak alınan doğru tasarım kararları ile gelecekte doğabilecek sorunlar önlenecektir. Elbette ki bir değerın uzun yıllar doğru ve etkin bir biçimde kullanılabilmesi için geçmişine saygı duyulmalı ve atılan adımlar bu doğrultuda planlanmalıdır. Bir çalışmanın başlangıç aşamasında geçmişi, işlevi, değişimleri ve uygulamaları detaylı bir biçimde incelenmelidir. Sonrasında alınan kararların sürdürülebilir olması ve yapıya adapte edilmesi de aynı derecede önemlidir. Geçmiş, bugün ve gelecek kararları, yapının korunması adına bir bütün halinde değerlendirilmelidir.

“Koruma düşüncesi, insanoğlunun kültürel varlığının, tarihin ve yaşamın sürekliliğinde yarattığı maddi kültür kalıntılarını, yaşam sürecinde, toplumunu ve insanlığı boyutsuzlaştırmamak amacıyla yeni yarattığı mekânsal - maddi ürünler ile uyumlu kılarak, toplumsal, kültürel devamlılığın sağlanması için giriştiği çabaların tümüdür.” (Aysu, 1977, ; içinde Sert, 2012, s.7) Bu tanıma göre koruma kavramı, insanların geçmişte var olmuş kültürel mirasları günümüze uyarlaması, adapte etmesidir. İnsanlığın olduğu her dönemde bir yenilik ve düzen değişikliği gerçekleşmiştir. Mühim olan bu değişimleri geçmişe saygı duyup, üzerine yenileri ekleyerek uygulayabilmektir. Bahsi geçen ‘insanlığı boyutsuzlaştırmak’ kavramı ancak ve ancak onu köklerinden arındırıp, özünden uzaklaştırdığımız zaman gerçekleşir. Boyutsuzluk kavramı olması, varlığın yitirilmesi olarak nitelendirilebilir. Bir değeri özünden koparmak onun değerini yitirmesine yol açar. Koruma kavramı, geçmiş

değerlerin yaşatılması adına büyük önem taşımaktadır. Bir yapıyı korumak ve doğru ilkeler doğrultusunda yaşatmak demek geçmişe saygı duymak ve maddi manevi bütün değerleri kurtarmaktır.

Koruma kelimesinin tarih boyunca toplum içerisindeki kullanımını değerlendirildiği zaman, farklı bir boyut kazandığı ve zaman içerisinde geliştiği ortaya çıkmaktadır. Söz gelimi geçmiş medeniyetlerde bir yapı ya da eseri korumak demek olduğu gibi mevcut durumunu korumak olarak nitelendirilirken zaman içerisinde gelişen dönem şartları sonucunda, belirli tüzükler yoluyla koruma ilkeleri doğrultusunda devamlılığın sağlanması olarak nitelendirilebilmektedir. Mimari anlamda korumanın amacı, yapının fiziki durumuyla birlikte, bir şehrin sembolü ve sanatsal değerlerini de geleceğe taşımaktır. Sadece işlevsellik, bir değeri muhafaza etme aşamasında yeterli kalmamaktadır. Bunun gerekçesi ise tarih boyunca geçirilen süreçlerin bir yansıması olan bu yapıların, içinde buldukları konum, çevre, düzen ve toplum gibi kavramlarla birlikte değerlendirilmesi zorunluluğudur. İnsanlığın hafızasında yer edinmek, geçmişten izler sunmak ve eskilere farklı bir değer kazandırmak için tarihi çevreyi canlı tutmak gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda atılacak her adım, restorasyon ve işlev değişikliği gibi uygulamaları beraberinde getirmektedir. Çünkü bir yapıyı canlı tutabilmenin yolu, tarihi değerini koruma şartıyla onu güncel adaptede edebilmektir. Bu adaptasyon sürecinde kimi zaman tarihi değerleri tehdit eden unsurlar ortaya çıkabilmektedir. Bu unsurları tespit ettikten sonra ise yıkıcı etkilerden kurtulmak mümkün hale gelmektedir.

1.2. Kültür Varlığı Niteliğindeki Yapıları Tehdit Eden Unsurlar

Tarihi yapılar ve kültür varlıkları, binlerce yıl önce inşa edilip, uzun yıllar boyunca insanlığa hizmet eden ve anlam katan değerlerdir. Bu yapılar zaman içerisinde gerek insan kaynaklı gerek ise doğal etkenler yoluyla aşınmaya uğramaktadır. Yıpranmaya yol açan sebepleri daha doğru bir biçimde analiz etmek adına, bu etkenleri incelemekte fayda vardır.

Hava koşulları, doğal afetler, hava kirliliği ve doğadaki çeşitli canlıların yol açtığı sorunlar doğal yollarla oluşan aşınma sebepleri arasındadır. Yağmur, kar ve nem gibi etkenler yapılara temas ederek yüzeyin ıslanmasına ve zaman içerisinde içine işlemesine neden olmaktadır. Nem ve ıslaklık zaman içerisinde yüzeyde çatlama, kalkma ve dökülme gibi sonuçlar doğurmaktadır. Hava koşulları bu kapsamda yapılarda büyük ölçüde tahribatlar yapmaktadır. Diğer bir etken olan doğal afetler ise, günümüzde kültürel değerlerin

korunmasında büyük ölçüde yol kat edilmesine rağmen çözülemeyen bir sorun alanıdır. “Özellikle deprem açısından koruma çalışmaları ise 1977 Nisan’ında İtalya’nın Friuli-Venezia Giulia Otonom Bölgesinde bulunan Udine ’de başlamış, aynı yılın Eylül’ünde Roma’da geliştirilmiştir.” (Tercan, 2018, s.302) Doğal afetleri önlemek imkânsız olsa da, afet kaynaklı oluşan tahribatları en aza indirmek mümkündür. Yapının inşa edileceği dönemde zeminin doğru seçilmesi ve incelenmesi, devamında ise yapıdaki malzemelerin ve işçiliğin en iyi düzeyde çözülmesi şarttır. Bu gibi tedbirler zamanında alınmamış ve yapı deprem, sel, çığ, heyelan, tsunami gibi başka doğal afetlere müsait bir durumda ise, bulunduğu zeminde inceleme yapmak ve zarar görmemesi adına gerekli tedbirleri almak oldukça önemlidir.

Hava kirliliği, zaman içerisinde şehirlerdeki kontrolsüz nüfus artışının etkisi ile kaçınılmaz hale gelmiştir. Havaya salınan CO₂ ve SO₂ gazları asit yağmurlarının oluşmasına yol açmaktadır. (Asatekin, 2004, s.54) Bu zararlı gazlar, yapılar için ciddi bir tehdit oluşturmakta ve dış cephelerde büyük aşınmalar gerçekleştirmektedir. Aşınmalara bir örnek görsel 1’de verilmiştir. Görseldeki heykelin zaman içerisinde hava kirliliği ve çevresel etkenler yoluyla geçirdiği değişim görülmektedir. Heykelin rengi kararmış ve malzemesi aşınmıştır. Dış mekânda bulunan herhangi bir yapının zaman içerisinde çevresel koşullardan etkileneceği sonucuna varılmaktadır.

Görsel 1: Hava Kirliliğinin Etkileri, Asatekin, 2004, s.54

Hayvanlar, bitkiler, böcekler ve çeşitli mikroorganizmaların yol açtığı sorunlar ise yapıları tehdit eden biyolojik etkenlerdir. Hayvanlar sökme, aşındırma ve atıklarında bulunan asitler yoluyla, bitkiler ise kökleriyle gerçekleştirdikleri kimyasal etkilerle yapıları aşındırmaktadırlar. (Zakar, Eyüpgiller, 2018, s.50) Canlıların yaşamsal faaliyetlerini sürdürürken oluşturdukları her türlü atık yapılar için bir tehdit oluşturmaktadır. Kimyasal etkiler canlıların doğaya bıraktıkları her türlü atık yoluyla gerçekleşebilmektedir. Bu atıklar

tepkime oluşturarak yapılardaki bozulmalara sebep olmaktadır. Böcekler ve bakteriler ise zaman içerisinde malzemeleri kemirerek urtmektedirler. Bu gibi doğal etkenleri önleyebilmek adına projenin başlangıç aşamasında yapının iklim ve zemin özelliklerini inceleyip, doğru malzeme ve yalıtım seçeneklerini tercih etmek yapının sağlığı için oldukça önemlidir.

İnsan kaynaklı nedenler arasında öncelikle tasarımcı ve uygulamacıların bilgi eksikliği veya hatalarından söz edilebilir. Örneğin yapının proje aşamasında konumunun, zeminin, strüktürünün ve malzemelerinin yanlış seçiminden kaynaklanan sorunlar olabilmektedir. Söz gelimi yapı deniz kenarında ise su baskınlarına karşı önlemler alınmalıdır. Zemin etkeni değerlendirildiğinde ise inşa edilmeden önce gerekli incelemeler yapılmadığı zaman temelden başlayan problemler oluşmaktadır. Yapı sağlam olmadığında ise, kullanıcı sağlığı ve güvenliği adına ciddi tehditler oluşurmaktadır. Kolon ve kirişlerin sağlamlığı, taşıyıcıların beklenen yükü kaldıracılma yetisi inşaat öncesinde mutlaka test edilmelidir. Strüktür uygulamaları esnasında işçiliğe önem verilmemesi ve detayların göz önünde bulundurulmaması da uzun vadede sorunlara yol açabilmektedir. Bir malzemenin yerinde kullanımını ve doğru biçimde uygulanması oldukça önemlidir. Malzeme seçimi esnasında yapının bulunduğu yerin iklim özellikleri değerlendirilmelidir. Söz gelimi çok yağış alan bir bölgede çatıların eğimli olması ve su birikintilerinin önlenmesi gerekmektedir. Yapılarda ahşap tercih edilecek ise sert bir ağaç, tuğla tercih edilecekse de yeterince pişmiş olması göz önünde bulundurulmalıdır. Yapı ve malzemeye dair her türlü detay, bir yapının uzun yıllar sağlam kalabilmesini sağlamaktadır.

İnsan kaynaklı tehdit unsurlarından önemli bir tanesi de bilinçli tahribatlardır. Örneğin savaşlar esnasında pek çok eser yağmalanıp yıkılmaktadır. Görselde II. Dünya Savaşı'nın ardında bıraktığı büyük yıkımlar görülmektedir. Pek çok tarihi yapı savaşlar yoluyla harap edilip, günümüze aktarılması engellenmiştir.

Görsel 2: II. Dünya Savaşı, (t.y.) <https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/world-war-ii-in-europe-1>
Erişim tarihi: 20.06.2021

1.3. Koruma Ölçütleri

Toplumsal, kültürel ve sosyal alanlarda yaşanan gelişmeler, tarihi yapılardaki değişimi zorunlu hale getirmektedir. Bu yapıların düzenli aralıklarla kontrol edilmemesi ve güncel sağlık, konfor ve yaşam standartlarına uygun hale getirilmemesi durumunda yapılar, yeniliklere ayak uyduramayarak terk edilme durumuyla karşılaşmaktadırlar. Kültürel benliğin ve toplumsal düzenin oluşumunda büyük önem taşıyan bu değerler, tam da bu nedenle güncel ve yeni döneme adapte edilebilmesi zorunluluk haline gelmiştir.

“Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar.” (Venedik Tüzüğü, Madde 1) Bu maddeden yola çıkarak korunması gereken değerleri; arkeolojik yerleşkeler, tarihi konutlar, tarihi ticaret merkezleri ve çevrelerinin yanı sıra bu çevrelerde oluşmuş her türlü nesne olarak değerlendirebiliriz.

İtalyan Restorasyon Tüzüğü'nün (Carta Del Restauro) 5. Maddesine göre: “Hangi döneme ait olursa olsun, sanat değeri ve tarihi anısı olan tüm öğeler korunmalıdır; üslup birliği veya yapıyı, ilk tasarımına döndürme kaygılarıyla bu öğelerden bazılarının dışlanmasına yönelik bir tutum kabul edilemez. Ancak pencere ve kolonlara sonradan

yapılmış dolgular gibi, önemsiz ve anlamı olmayan, gereksiz değişikliklere neden olan kısımlar ortadan kaldırılabılır. Bunlarla ilgili değerlendirme ve ortadan kaldırma kararları sağlıklı temellere dayanmalı; yalnız restorasyon projesi müellifinin kişisel görüşüne bırakılmamalıdır.’’ (Asatekin, 2004, s.67) Bir değeri korurken, onun özüne ve anısına saygı duymak gerekmektedir. Bu durum yalnızca bir kişinin vereceği bir karar olmadığı gibi karar aşamasının sonunda yapılacak restorasyon çalışması, koruma ilkelerine dayandırılarak altı sağlam argümanlarla birlikte değerlendirilmelidir.

Bir yapı hakkında koruma kararı alınması için belli başlı ölçütler vardır. Koruma kararı alınacak bir yapının veya bölgenin tarihi belge niteliği taşıması için eskilik özelliği, geçirdiği süreçler ve ev sahipliği yapmış olduğu uygarlıklar, sahip olduğu kültürel değer ve estetik anlamda yapılmış olan uygulamalar belirtilmelidir. Ancak bu ölçütlere göre gruplandırılıp incelendiği zaman yapının özgün değeri anlaşılacaktır. Tarihi süreci ve mevcut durumu bir bütün halinde değerlendirildiği zaman yapı hakkında kapsamlı bir inceleme yapmak ve bu sayede koruma adına doğru kararları almak mümkün olacaktır.

1.3.1. Tarihi Belge Niteliği

Tarihi bir olaya, sürece, kişiye tanık olmuş her bir yapı, nesne ve değer belge niteliği taşıyabilmektedir. Örneğin Osmanlı Dönemi’nden kalma bir süs eşyası, dönemdeki kadınların giyimine ve zevkine dair bilgi vermesi gerekçesiyle bir belge niteliğindedir. Benzer şekilde Cumhuriyet dönemi yapıları, o zamanın malzemeleri ve ihtiyaçlarına dair ipuçları vermektedir. Tarihi yapılar ise bulunduğu dönemin, geçirdiği sürecin ve barındırdığı insanların ihtiyaçlarına ışık tutmaları gerekçesiyle tarihi belge sınıfına girmektedirler. Döneme ait değerlerin varlıklarını sürdürülebilmesi ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için bu tarihi belge niteliği taşıyan yapılar korunmalı ve güncel gereksinimlere adapte edilerek yeniden kullanıma açılmalıdır.

1.3.2. Zaman Ölçütü

Yapılar zaman içerisinde geçirdikleri değişimler ve çevresel etkenlerle büyük hasarlar görmektedirler. Tüm bu dış etkilere rağmen günümüze ulaşabilmiş yapıların korunması ise oldukça önemlidir. Eski dönemlerde oluşmuş ve o döneme ışık tutmuş her eserin kıymeti büyüktür. Her dönemin, her sanatçının eseri değerlidir ve bir kıyaslama yapmak mümkün değildir. Bu noktada zaman kavramını eserin günümüze ulaşabilmiş olması ve uzun seneler

devirmesi kapsamında değerlendirmek doğru bir değerlendirme olacaktır. Ancak yapıların eski ya da yeni olarak değerlendirilmesi, ülkelere göre farklılık göstermektedir. Söz gelimi Fransa’da 1929-30 yıllarında inşa edilmiş Le Corbuesier’nin Villa Savoye (1929) eseri anıt olarak tescillendirilirken, Hollanda’da 50 yaşını doldurmuş yapılar eski olarak nitelendirilmektedir. (Ahunbay, 1996, s.30) Ülkemizde ise yapıların korunma gerekçeleri arasında zaman kavramı öncelik taşımakla birlikte daha önemli değerlere dayanan kriterler belirlenmiştir.

Günümüzde yürürlükte olan, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 7. Maddesinin I. fıkrasında korunması gereken taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şu şekilde sıralanmaktadır:

- a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19. yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,
- b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,
- c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,
- d) Milli tarihimizdeki önlemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler”. Kanun koyucu, belirtilen kültürel değerlerin korunması gerektiğini açıkça düzenlemiştir.

Bu maddelerde sıralanan değerler, yılların getirdiği değişimleri bünyesinde barındırma ve günümüze yansıtma gerekçesiyle korunmaktadırlar. Farklı tarihi olaylara ev sahipliği yapmış ve o dönemden miras kalmış olmaları onları ender hale getirmektedir.

1.3.3. Estetik Değer

Estetik bağlamında bir eserin ya da yapının kişiye hitap etmesi, değişkenlik göstermektedir. Her bireyin güzel anlayışı farklıdır. Bu sebeptendir ki “güzel” kavramının nesnel olması mümkün değildir. Korunacak değerlerin incelenmesi aşamasında görev alacak uzmanların ve tarihçilerin fikirleri belirli bir düzeyde yönlendirilmeye yardımcı olacaktır. Söz gelimi tarihi bir ev kimileri için çok özgün ve korunması mutlak görünse de, kimileri onu bir harabe ve işlevini tamamlamış bir yapı olarak görmektedir. Benzer şekilde güncel bir eseri bir

grup insan sıradan bulurken onu eşsiz bulanlar da olacaktır. Bu konuda inceleme yaparken yapıyı ya da eseri ilk tasarım aşamasında, planlamaları, işlevi, malzemeleri ve yapımıyla göz önünde bulundurup daha sonrasında bulunduğu dönemin şartları ışığında değerlendirmek doğru olacaktır. Estetik her ne kadar dış katman, görünüş olarak algılanıp yüzeysel bir biçimde betimlense de aslında esere ruhunu katmaktadır. Eseri, ona bakan kişilerin nezdinde ayırtıran ölçüttür. Önyargıların da büyük beğenilerin de kaynağı estetik değerlerdir.

1.4. Restorasyon ve Koruma Uygulamalarında Yeniden İşlevlendirme

Restorasyon, günümüzde tarihi yapıların korunması ve kültürel miraslara sahip çıkılması kapsamında oldukça önemli bir yere sahiptir. “Amerikan İçişleri Bakanlığı Standartları’na (2004) göre; iyileştirme, rehabilitasyon, bir varlığın, ona tarihi, mimari ve kültürel değerini veren özelliklerinin muhafaza edilerek onarılması ve günün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde değiştirilmesi sonucunda kullanışlı bir hale getirilmesidir.” (Zakar, Eyüpgiller, 2018, s.40) Bu açıklama ışığında restorasyonu var olan bir değeri, kültürel ve tarihi benliğine saygı duyarak yeniden düzenleme, koruma ve kurtarma olarak tanımlayabiliriz. Güncel ihtiyaçları karşılamayan ve insanlar tarafından terk edilen yapıları düzenleyerek yeniden kullanıma kazandırmak tarihi değerlere sahip çıkmak adına büyük önem taşımaktadır.

Restorasyon ve koruma ilkeleri kapsamında hazırlanan yasal düzenlemeler ilk olarak Osmanlı İmparatorluğu döneminde Osman Hamdi Bey’in çabaları ile 1874 yılında çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnamesi ile başlamış ve günümüze kadarki süreçte çeşitli hukuksal düzenlemelere yol göstermiştir. Daha sonra 1951 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulmuş ve 1973 yılında ilk yasamız Eski Eserler Kanunu yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe girmiş uluslararası kararlardan başlıcaları 1933 Atina Antlaşması, 1964 Venedik Tüzüğü, 1974 Amsterdam Bildirgesi ve 1994 Nara Bildirgesi olarak bilinmekle birlikte, ülkemizde 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu geçerlidir. Güncelliğini koruyan bu yasa farklı tarihlerde hazırlanmış yönetmeliklerle de desteklenmektedir. (Hersek, 2017, s.120) Ülkemizde tarihi ve kültürel mirasların korunması adına yasal düzenlemeler ve yapılanmalar gerçekleştirilmiştir. Bu sayede değer varlıkları yasalarla resmiyete dökülmüş bir biçimde korunmaktadır.

Güncel restorasyon kuramını geliştiren isimlerden önemli bir tanesi Gustavo Giovannoni’dir. Giovannoni’nin geliştirmiş olduğu ilkeler İtalyan Restorasyon Tüzüğü ile

resmiyet kazanırken zaman ilerledikçe bu tüzüğün de yetersiz kaldığı saptanmıştır. Venedik Tüzüğü, bu çalışmaların sonucunda ortaya çıkmıştır. (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007, s.209 içinde; Kara, İşleyen, 2018,s.85) Her bir düzenleme, bir sonrakinin geliştirilmesine ışık tutmaktadır. Bu gerekçeyle doğru ve kesin bir sonuca ulaşabilmek adına elde edilen çeşitli bildirgelerin ve sözleşmelerin tamamı derlenip değerlendirilmelidir. Günümüzde tarihi yapılar işlevinin dışında yeni bir kullanım ile yeniden hizmet verebilmektedir. Bu uygulamaların kurallara uygun biçimde gerçekleştirilmesi aşamasında ise bahsi geçen tüzükler mutlaka değerlendirilmelidir.

Yapılar fiziksel anlamda değerlendirildiğinde işlevlerine oranla daha uzun süre ayakta kalmaktadırlar. Malzeme ömrünü tüketmediği takdirde yapı, eklemeler ve düzeltmeler yapılarak yaşamını sürdürebilmektedir. İşlev ise zamanla kültürel, sosyal ve teknolojik alanlarda çağın gerisinde kalabilmektedir. İşlevsel olarak güncelliğini kaybedip çağın gerisinde kalan ve terk edilen yapıları yıkım yoluna gitmeden yeniden kazandırmak, yeniden işlevlendirme prensibinin gayesi haline gelmiştir. “Yeniden işlevlendirilme, yapısal ve statik olarak ayakta olan bir binanın ilk yapılış amacına yönelik olarak işlevsel, çevresel ve ekonomik nedenlerle kullanılamamasından dolayı, farklı bir işlevle yeniden değerlendirilmesidir.” (Hakyemez, Gönül, 2014, s.114) Bu durum, yapıyı tadilatlarla güncel gereksinimlere uygun hale getirip, yeniden yaşanılabilir bir mekân yaratma işlemi olarak ifade edilebilir.

Tarihi ve kültürel miras niteliği taşıyan yapıların devamlılığı ve gelecek nesillere aktarılabilmesi, bir milletin değerlerini koruması açısından büyük önem taşımaktadır. “Sürdürülebilirlik kavramı; yapıların birbirleri ile etkileşim halinde, birbirlerini tamamlar ve tanımlar nitelikteki ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları ile tanımlanması gerektiğini savunmakta ve yaşanılabilir çevrelerin oluşturulabilmesi için fiziksel, ekonomik, ekolojik, kültürel ve sosyal sistemlerin yeniden yapılanmasını gerektirmektedir.” (Çelebi ve Gültekin 2007, Kohler 1999; içinde Dikmen, 2017,s.422) Sürdürülebilirlik kavramı; yıpranmış, bozulmalara uğramış ve hatta unutulmaya yüz tutmuş yapıların yeniden düzenlenmesi ve restore edilmesini hedeflemektedir. Bir yapının koruma ilkeleri çerçevesinde kurtarılması ve değerlendirilmesi, gerekli durumlarda ise farklı bir işlevle yeniden kullanılması devamlılık açısından oldukça önemlidir. Çağın gerektirdiği kullanıcı talepleri doğrultusunda sürdürülebilir, ergonomik, estetik ve fonksiyonel biçimlerde tarihi yapıları yeniden kullanıma açmak, hem yapının değer kazanması hem de yeni yaşam alanları

oluşturmaya katkı sağlayacaktır.

“Bir yapı, uzman mimarlarla, en iyi ustalarla, en iyi işçilerle yeniden sağlıklı duruma getirilmiş, ve artık çatısı akmıyor, duvarları sağlam, sıvası, badanası, yağlıboyası, döşemesi, kaplaması, süslemesi kısacası her şeyi ile tamamlanmış, onarılmış olduğunu düşünebilirsiniz. Ancak unutulmaması gereken bir şey var ki o da yapıya insan sıcaklığını kazandırmaktır.” (Bektaş, 2001, s. 128) Yeniden işlev kazandırılacak yapının içinde bulunduğu bölge, kültür ve kentte yaşayanların gereksinimleri bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Değişim geçirecek yapılarda öncelikli olarak kullanıcı talebinin karşılanması beklenir. Restorasyon uygulamalarında yapılan her bir müdahale estetik değerlerinin ötesinde, fonksiyonelliğiyle bu taleplere uyum sağlamalıdır.

Mimarlar tarihi dokuları yeni ve doğru bir tasarımla yeniden işlevlendirdikçe, bu yapıları ait oldukları çevreyle birlikte kurtarmış olurlar. Bahsi geçen doğru bir tasarım ise anıtsal yapıyı yıpratmadan, özlüğüne zarar vermeden geçmişten günümüze gelen mevcut haliyle sürdürebilmektir. Bu noktada yeniden işlevlendirme kavramını tarihi dokuları özgün halini koruyarak, güncel şartlar altında eklemeler yaparak yeniden dönemin kullanıcı gereksinimlerine adapte etmek olarak tanımlayabiliriz.

1.4.1.Yapıya Uygun İşlevin Belirlenmesi

Yapıların temel işlevlerinden farklı işlevlerle kullanılması, terkedilmemesi ve korunarak kullanıma devam edilmesi adına tercih edilen bir yöntemdir. Zaman içerisinde gerçekleşen sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmelerle kullanımda farklılıklar ve işlevde eskimeler gerçekleşmektedir. Mevcut yapının tarihinin ve yansıttığı geçmiş yaşantıların devam ettirilip gelecek nesillere aktarılabilmesi ise oldukça önemlidir. Bu kapsamda pek çok tarihi yapı müze ve kültür evi gibi yalnızca ziyaretçilerin belirli saat aralıklarında uğrayabilecekleri mekânlara çevrilmektedir. Kullanımda sürekliliğin oluşturulması adına yapılan bu çalışma ne yazık ki aktif kullanım açısından yetersiz kalmakla birlikte yapıyı pasif hale getirmektedir. Geleneksel yapıların işlevinin değişmesi ve bu sayede aktif hale gelmesi, yeni bir düzen ve oluşuma önyak olmaktadır.

Korunması gereken yapılar toplumsal talep ve gereksinimler ile yeniden işlevlendirildiği zaman bu durum mevcut yapı kütlelerinin değerlendirilmesini sağlamakta ve bu sayede doğaya verilecek zararı en aza indirmektedir. Yeni yapıya harcanacak malzemelerin, işgücünün korunması ve atıkların azalacak olması gibi etkenler de doğaya katkı

sağlamaktadır.

Korunacak yapının yeni işlevi, yapının bulunduğu ve etkileşim halinde olduğu bölgedeki mekânların tüm özellikleri ile analiz edilmesine bağlıdır. Yapı, çevresiyle ve kullanıcılarıyla bir bütün halinde düşünülerek analiz edilmelidir. Bu kapsamda işlevin bölgeye uygunluğu oldukça önemlidir. Söz konusu yörede yeni işleve karşı bir talep olması, hizmet verdiği takdirde işlemesi, bölgeye katkı sağlaması ve sürdürülebilir olması göz önünde bulundurulmalıdır. İşlevi değiştirilen yeni yapı, özgün yapı gibi terk edilmemeli ve uzun yıllar korunarak işlevine devam edebilmelidir.

Önerilen işlevin ilgili yapının mimari karakteristiklerine uygun olması ve kullanıcılara hitap etmesi de benzer şekilde yapının sürdürülebilir olması ve uzun yıllar yaşamını devam ettirmesine katkı sağlayacaktır. Yeni bir işlev kazanarak korunacak yapıların, doğru bir görevle yaşatıldığı zaman toplumsal anlamda etkin bir hizmet sunması mümkün olacaktır. Talep ve ihtiyaçların karşılanması kapsamında performansı yüksek olan yapılar, kullanıcıyı memnun etmesi ve gündelik yaşamda kolaylık sağlaması yoluyla değer kazanacaktır. Güncel kullanımlara uyarlanan ve farklı alanlarda işlevlendirilen mekânlar, özgün işlevini sürdürme olanağı bulamasalar dahi yok olma tehlikesinden kurtulmaktadırlar. Geleneksel ve tarihi yapılar korunarak yaşatılırken geçmiş dönemlerde yaşayan insanların yaşam biçimlerini sergilemekle birlikte, kültürel kimliğin ve temel düzenin gelecek nesillere aktarılmasına yardımcı olacaktır. Burada takdim edilen tez araştırması kapsamında ülkemizde yeniden işlev kazandırılan yapılar da incelenmiştir. Restorasyon sonucu kütüphane işlevi ile hizmete açılması ve araştırma yapısı olan Meryem Ana Kilisesi ile benzer müdahaleler geçirmesi gerekçesiyle Beyazıt Kütüphanesi örnek yapı olarak belirlenmiştir.

Beyazıt Kütüphanesi ülkemizin kıymetli değerlerinden biri olarak bilinmektedir. Kütüphane, 1884 yılında “Kütüphane-i Umûmî-i Osmanî” adı altında kurulan tarihî bina ile birlikte 1988 yılında ek bina olarak kullanılmaya başlanan eski Dişçilik Okulu binasından oluşmaktadır. (Aslıyüksek,2013, s.8) “Anıtların korunması, onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanım arzu edilir ancak bu nedenle yapının planı veya bezemeleri değiştirilmemelidir ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.” (Venedik Tüzüğü – 5. Madde) Bu maddeden yola çıkarak kütüphane hizmeti, toplumsal anlamda fayda sağlayacak ve halk yararını gözetecek bir işlev olarak nitelendirilmiştir. Özgün dokuya zarar vermeden yapılan uygulamalar doğrultusunda yapı etkin bir biçimde kullanılmaktadır.

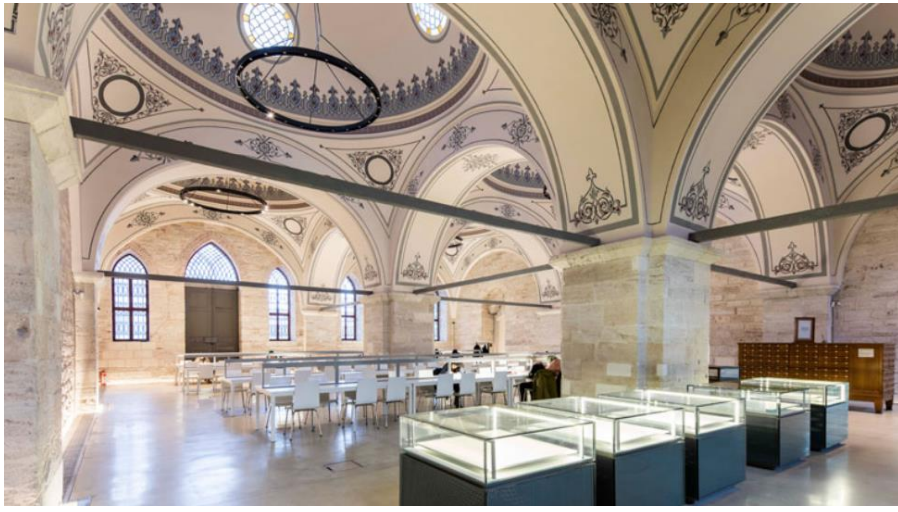

Görsel 3: Akçay, A. (t.y.) Beyazıt Devlet Kütüphanesi Restorasyonu. Erişim adresi: <https://www.emaze.com/@AWLFWRC>, Erişim tarihi: 21.06.2021

Görsel 4: Akçay, A. (t.y.) Beyazıt Devlet Kütüphanesi Restorasyonu. Erişim adresi: <https://www.emaze.com/@AWLFWRC>, Erişim tarihi: 21.06.2021

Görsellerde Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin restorasyon geçirmeden önceki durumu mevcuttur. Kubbedeki işlemler, pencerelerin formu ve süslemesi, kütüphane kapaklarındaki kabartma detayları ve tefriş seçimleriyle yapı inşa edildiği dönemden pek çok ipucu vermektedir. Osmanlı döneminin yerel motifleri tavan ve duvarlarda kendini gösterirken pencerelerin bitiştirindeki sivrilmeler gotik mimariye atıfta bulunmaktadır. Yapı, dönemdeki doğu batı sentezinin somut bir örneğidir.

Görsel 5: Akçay, A. (t.y.) Beyazıt Devlet Kütüphanesi Restorasyonu. Erişim adresi: <https://www.emaze.com/@AWLWFWRC>, Erişim tarihi: 21.06.2021

Yapının restorasyon sonrası durumu incelendiği zaman tavadaki motiflerin temiz bir boya yardımıyla kurtarıldığı görülmektedir. Pencere formu korunup, doğal aydınlatmadan faydalanılmıştır. Yapıya minimum müdahale edilerek, yeni eklenen donatılar belli edilmiştir. Cam sergiler aydınlatılmış olup, modern bir görünümle tarihi dokuya adapte edilmiştir. Zemin ve duvarlarda hareket minimumda uygulanmış ve böylece detaylarda kaybolmaya müsaade edilmeden temiz bir görüntü sağlanmıştır. Aydınlatma elemanları oldukça sade ve modern tarzda, göze çarpmayacak ve tarihi dokunun önüne geçmeyecek biçimde seçilmiştir.

Görsel 6: Tabanlıoğlu Architects, (t.y.) Beyazıt Devlet Kütüphanesi Projesi, Erişim adresi <http://www.tabanlıoğlu.com/project/beyazit-state-library>, Erişim tarihi: 21.06.2021

Görsel 7: Tabanlıoğlu Architects, (t.y.) Beyazıt Devlet Kütüphanesi Projesi(1), Erişim adresi <http://www.tabanlıoğlu.com/project/beyazit-state-library>, Erişim tarihi: 21.06.2021

Venedik Tüzüğü'nün 5. Maddesi incelendiğinde, yapının kriterlere uyum sağladığı; toplumsal amaçla kullanıma kazandırıldığı ve bu esnada mevcut dokuya minimum müdahale edildiği sonucuna varılmıştır. Meryem Ana Kilisesi ile kıyaslama yapıldığında ise iki yapıda da şeffaf ve modern elemanların kullanıldığı belirlenmiştir. Mekâna adapte edilen

aydınlatmalar ve donatıların sonradan eklendiği anlaşılmaktadır. Her iki dokuya da zarar verilmemiş, yapılar ufak müdahaleler ile yeniden kullanıma kazandırılmıştır. Tarihi hissin güncel ihtiyaçlarla harman edildiği bu yapı, Meryem Ana Kilisesi ile benzer biçimde kullanıcıda merak uyandırmakta ve oluşacak talebi arttırmaktadır. Bir yapıya işlev kazandırırken kullanım alanının genişletilmesi ve günlük yaşamda pek çok kullanıcının tercih edeceği bir alan yaratılması, tarihi dokunun değer kazanmasını ve kullanım süresinin uzatılmasını sağlayacaktır.

1.5.2. Yeniden İşlevlendirme Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar

Zaman içerisinde mevcut işlevini yerine getiremeyen, eskimeye yüz tutmuş yapıların farklı bir amaçla yeniden kazandırılması gerekir. Bu kapsamda en çok tercih edilen işlev müze olmaktadır. Yapılardan geriye kalanları muhafaza ederek, belirli kısımlarını halka açık hale getirmek ve bu sayede yapının dönemi hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamak amaçlanmaktadır. Fakat yapıya kullanıcıların daha uzun saatlerini geçireceği, aktif bir işlev yüklemek kullanımı arttıracaktır. Bu amaç ile yapının güncel kalması daha olası hale gelecektir. Bu kapsamda kütüphane, sosyal alan, restoran, kültür merkezi vs. gibi işlevler tercih edilebilir.

Bir yapıya yeni bir işlev yüklerken düşünülmesi gereken faktörlerden biri de işlevin yapıya uygunluğudur. Yukarıda söz edilmiş olduğu gibi yeni işlev mekansal anlamda bölünmelere ya da mekanların birleştirilmesi gibi büyük değişimlere yol açmamalı veya değişiklikler minimum düzeyde olmalıdır. Ayrıca yapının potansiyelleri de göz önüne alınmalıdır. Söz gelimi kilise yapılarında akustik sistemler iyi bir biçimde çözümlenir. Bir kilise yapısına yeniden işlev kazandırırken akustik değerlerin önemli olduğu bir işlev tercih edilmeli ve yapının mevcut olanaklarından yararlanılmalıdır. Geçmiş işlevinden tamamen bağımsız biçimde kurulan yeni düzenlerde, işlev-yapı uyumsuzluğu ile karşılaşılabilir. Bu sebeple yeniden yapıım sürecine başlarken öncelikle uygunluk sorgulanmalı, sonrasında yeni işlev yapıya en uygun biçimde adapte edilmelidir.

Bu süreçte karşılaşılan en büyük sorunlardan biri tarihi yapının, mimari üslubunu taklit ederek eklentiler yapılmasıdır. Yapıdan tamamen bağımsız olan bu eklemeler eğreti durduğu gibi, geçmişi yansıtmaktan oldukça uzak kalır ve bilimsel olmayan yanıltıcı uygulamalardır. Yeni işlevi ile hizmete açılan yapının eklentilerinin günümüzün müdahalesi olduğu ve

sonradan eklendiği anlaşılır olmalıdır.

Yapıya adapte edilen yeni işlevin etkin kullanımı sağlamaması, yapı-işlev uyumsuzluğu ve yanlış uygulamalar en sık karşılaşılan sorunlardır. Bu sorunlara karşı güncel alanda tercih edilen işlevleri tespit ederek, günümüze uygun teknik ve malzemelerle eski- yeni adaptasyonunun sağlanması önerilmektedir.

2. BÖLÜM: KÜLTÜR VARLIĞI YAPILARDA YENİDEN İŞLEVLENDİRME UYARLAMALARINDA BİR SEÇENEK OLARAK KÜTÜPHANEYE DÖNÜŞÜM

2.1. İşlev Olarak Kütüphane Kavramı

Bir toplumun gelişmişlik oranı belirlenirken, okuma kültürüne yatkınlığı önemli bir ölçüt olmaktadır. Okuma yapmak, kişiyi her alanda geliştirirken topluma ve çevresine bakışını da değiştirmektedir. Bu nedenle kütüphaneler, toplumda oldukça önemli bir yere sahiptir. Toplumsal amaçlarla hizmete açılan bu yapılarda öncelikli amaç, bireylerin gereksinimleri doğrultusunda, işlev, kullanıcı ve donatım ölçütlerinin bir bütün halinde değerlendirilmesiyle yeni bir yaşam alanı oluşturmaktır.

Kütüphaneler resmi gazetede yayınlanan yönetmelikler çerçevesinde belli başlı görevleri yerine getirmekle sorumlu kurumlardır. Söz konusu yönetmeliğin 7. Maddesine göre bu amaçlardan bazıları: kişiye hedefi doğrultusunda kütüphane materyali sağlamak, kütüphanecilik teknik ve yöntemlerine uygun olarak düzenlemek, materyalleri kütüphane haricinde kullanılmak üzere ödünç vermek, mevcut bölgenin kültürel, sosyal, tarihi ve ekonomik yapısı ile ilgili yerel derme oluşturmak, yerel girişimcilere ve yerel ekonomik gruplara bilgi gereksinmelerini karşılayacak bilgi hizmetlerini sağlamak, çeşitli yaş grupları için sanatsal, bilimsel, eğitici ve kültürel etkinlikler düzenlemek, ve mevcut etkinliklere katılım ve destek sağlamaktır. (Resmî Gazete, Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, Erişim Tarihi: 23.05.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm>)

İnsanlar barınma ihtiyacının bir adım ötesinde, sosyal yaşantılarında da aynı konforu deneyimlemek istemektedirler. Bunun sonucunda, günümüzde toplumsal, sosyal, kültürel her alanda inşa edilen yapılar yeniden şekillenmiş olup, kullanıcı odağının boyutunu arttırmıştır. Zaman içerisinde insanların kendi aralarındaki iletişim kadar mekânla olan iletişimleri de değer kazanmış ve yaşamsal döngüde vazgeçilmez bir yere sahip olmuştur. Bununla birlikte yeni yapılan veya yeniden kullanıma kazandırılan yapıların tasarım aşamasında göz önünde bulundurulmuş faktörler arasında işlevsellik ve kullanıcıya hitap etme gereksinimleri ön plana çıkmıştır.

Kütüphane, bir kentin olmazsa olmaz yapılarından biridir. Tarihi bir yapıyı kütüphane işlevi ile yeniden kullanmak ise her daim kullanılacak olması gerekçesiyle oldukça makuldür.

Bu durumda kütüphaneleri işlevsel değeriyle uzun yıllar yaşatmak için daha dikkat çekici, birleştirici ve keyif verici bir kimliğe büründürmek gerekmektedir. Kütüphane binası kullanıcılar için akılda kalıcı, ilgi çekici ve toplumsal anlamda birleşmeyi anımsatan bir buluşma noktası niteliği taşınmalıdır. Bunun için de öncelikle kentin kimliğini ve toplumun yapısını yansıtan bir görselliğe sahip olmalıdır. Halk kütüphaneleri, şehrin güçlü bir simgesi, iletişimin mühim bir aracı ve toplumsal gelişimin ölçütü olarak kente değer katmaktadırlar. Gerek kültürel gerek sosyal her alanda toplumun yansıması görevi görürken, farklı ülkelerden gelen ziyaretçilere de yerel değerlerimizi göstermek aşamasında itibar sağlamaktadır. Kentlerde gelişim ölçütü olarak görülebilen bu yapılar, tarihle birleştiği zaman ise bölgenin gelişimine büyük oranda katkı sağlamaktadır.

2.2. Kütüphane İşlevinin Tasarım Kriterleri ve Temel Bileşenleri

Kütüphaneler pek çok ve farklı özelliklere sahip kullanıcıya hizmet eden fonksiyonlu yapılardır. Tasarımcı, kullanıcı gruplarının çeşitliliğini göz önünde bulundurarak tasarımlarını şekillendirmelidir. Kullanıcı, hizmet almak adına kullandığı mekânın tüm gereksinimlerini karşılamaını bekler. Bu gereksinimlerin tümüne yanıt verebilmek adına ise mekân tasarımının evrensel bir yaklaşımla tasarlanması gerekir.

Evrensel tasarım kavramı bütün yapı unsurlarının, donatıların ve farklı ürünlerin herkes tarafından ulaşılabilir olduğu, farklılık gözetmediği bir yaklaşımdır. Mekânın herkes tarafından ulaşılabilir ve kullanılabilir olması tasarımın önemli değerlerindedir. Yaşlı, genç, engelli vs. farklı fiziksel özelliklere sahip kullanıcılara ergonomik anlamda hitap etmeli ve eşit oranda imkânlar sunmalıdır. Tasarımda kullanım kolay olmalı; kullanıcı az bir fiziksel çaba ile yorgunluk hissetmeden, ürünlerden ve mekândan faydalanmalıdır. Her bir kullanıcının mahremiyeti ve güvenliği sağlanmalıdır. Bu sayede tasarım tüm kullanıcılar için cezbedici hale gelmektedir.

Kütüphanelerde kültürel çeşitlilikler ve iletişim yöntemleri göz önünde bulundurulmalıdır. Toplumdaki bireylerin farklılıkları, özel gereksinimler oluşturabilmektedir. Örneğin iki ve üzeri yüksek katlı kütüphanelerde tekerlekli sandalyelerin rahat hareket edebileceği rampalar veya asansörler olmalıdır. İç mekâna girdikten sonra ise benzer biçimde raflar, masalar ve diğer ürün grupları tekerlekli sandalye kullanan kişilere uygun tasarlanmalıdır. İstisna durumlar için ise kütüphane görevlilerinin yeterli sayıda olması

ve kullanıcıya yakın bölümlerde yer alması uygun olacaktır.

Algılama ve gerekli bilgilere doğrudan sahip olabilmek adına mekânda etkin uyarılar bulunmalıdır. Bu amaçla görsel, işitsel, yazılı, sözel ve dokunsal bilgi tabelaları gerekli bölümlerde kullanılmalıdır. Bu tabelalar, toplumun çeşitli kesimlerinin tümünün algılayabileceği nitelikte olmalıdır. Tabelaların doğru konumlandırılmaları ve bu sayede kullanıcıyı hızlı bir biçimde yönlendirmeleri, büyük oranda kolaylık sağlayacaktır.

Mekânda bulunan yapı elemanları ve donatılar, farklı tercihi olan bireylere alternatif kullanım olanakları sunmalıdır. Bu kapsamda modüler, ayrılabilen, hareketli, işlevine göre sabitlenebilen ürün tercihleri ileride gerçekleşebilecek olası değişimlere imkân sağlayacaktır. Çalışma alanları ve sosyal alanlar hem bireysel hem de grup toplantılarına uygun ayarlanmalıdır. Kişiler istedikleri zaman sessizlik içinde çalışabilmeli, yeri geldiğinde ise ekip ile birlikte işlerine devam edebilmelidir.

2.2.1. Kütüphanelerde Mekân Organizasyonu

Halk kütüphaneleri eğitim, okuma, gelişim ve araştırma gibi temel işlevlerin yanında bireysel ya da insan topluluklarının dinlenme ve boş zamanını da değerlendirmesini sağlayan farklı hizmetleri sunmalıdır. Bu hizmetlerin sağlanabilmesi adına yapının mimari anlamda uygun olması gereklidir.

Organizasyon kavramı incelendiği zaman, yapının bünyesinde barındırması gereken tüm mekânlar dış çevresi ile bir bütün olarak listelenmelidir. Bu kapsamda öncelikle yapının içerisinde bulunması gereken mekânlar belirlenmelidir. Bu alanlar: kullanıcılar için bilgi alma, danışma, genel koleksiyonlar, yerel koleksiyonlar, (varsa) çocuk koleksiyonu, süreli yayınlar, resimli kitaplar, gör-ışit koleksiyonu ve diğer özel koleksiyon için mekânlar, gör-ışit araçlarının kullanılması ve depolanması için mekânlar, diğer depolar, işlemdeki materyaller için depolar ayrıca teknoloji kullanımı için mekânlar (fotokopi, bilgisayar, vb.) personel odaları, kütüphaneciler için bürolar, çalışma alanları, ödünç verme ve kontrol alanları, katalog faaliyetleri, materyallerin sağlandığı ve kütüphaneye dağıtıldığı alanlardır. (Hazırlar, 2004, s.49) Bu mekanların büyük çoğunluğu halk kütüphanelerinin kullanıcıya geniş olanaklar sağlaması ve kullanımını verimli hale getirebilmesi için mevcut olmalıdır.

“Kütüphane binasının dış çevre etmenleri, boyutsal, topografik, atmosferik, görsel, işitsel, flora ve fauna özellikleridir. Yani kısaca binanın konumu, dış yapısı, bahçesi ve girişi ile ilgili faktörlerdir.” (Aslıyüksek, 2013, s.1) Dış faktörler kapsamında öncelikli kriterlerden

bir tanesi insanların raġbet etmesi adına ulaşımın sağlanmasıdır. Toplu taşıma araçlarının yapı çevresinden geçmesi, talebin artması adına göz önünde bulundurulmalıdır. Bu noktada yapının merkezi olması durumu kolaylaştırırken, çok sayıda insanın barınması gerekçesiyle güvenliğin de artmasına sebep olur. Kütüphaneler kültürel ve sosyal etkinliklerin yapılabilereği alanlardır. Bu mekânlarda toplantı, sergi, konser ve gösteri gibi çeşitli aktiviteler düzenlemek yapıyı dinamik tutmaktadır. Düzenlenen etkinlikler sayesinde yapı topluma tanıtılırken, ilgiyi ve talebi arttırması beklenmektedir.

Kütüphane binaları, çok sayıda kullanıcıya hizmet vereceği gerekçesiyle sağlığı tehdit edecek hava, ses ve evre kirliliğinin olduğu ortamlardan mümkün olduğunca uzakta olmalıdır. Kütüphanenin dış yapısı, bahçesi ve girişi de ilk intiba için önem teşkil etmektedir. Bu nedenle mümkün olduğunca yeşil ve düzenli, kullanıcıların hava almak istediği zaman keyifli vakit geçirebileceği alanlar tasarlanmalıdır. Özellikle bahar ve yaz aylarında açık havada okuma yapmaya ve çeşitli etkinlikler düzenlemeye uygun olmalıdır.

Görsel 8: Eastman Reading Garden, (02.05.2021) Erişim adresi: <https://cpl.org/main-library/eastman-reading-garden/> Erişim tarihi: 21.06.2021

Görselde Cleveland Halk Kütüphanesi'nin bahçe düzenlemesinin bir bölümü görülmektedir. Kullanıcılar mola vermek için dışarı çıktıkları zaman ağaçların ve yeşilliklerin arasında bulunan oturma alanlarında dinlenip, motive bir biçimde yeniden işlerinin başına dönebilmektedirler. Bu gibi peyzaj düzenlemeleri, yapıya olan talebin artmasını sağlamaktadır.

İç mekân organizasyonu söz konusu olduğunda, öncelik gürültüden uzak, sakin bir ortamın sağlanmasıdır. Bu noktada yapım esnasında kullanılacak her türlü malzeme ve donatı önemlidir. Özellikle kapı ve pencereler sesi daha çok iletceği için yalıtımı yüksek malzemelerin tercih edilmesi gereklidir. Giriş kısmında engelli kullanıcıların da rahatlıkla girip çıkabileceği rampalar, geçiş alanları ve birden çok kat varsa asansör bulunmalıdır. Kütüphanelerde giriş bölümleri kullanıcıların ilk intibalarının iyi olabilmesi için özenli, konforlu ve çekici bir biçimde tasarlanmalıdır. Çalışma bölümlerinde sesli ve sessiz olmak üzere grup çalışmalarına da olanak sunacak alanlar yaratılmalıdır. Ses yalıtımının yüksek olması bu noktada verimi arttırmaktadır.

Mekân organizasyonunda işlevsel ve uygulamada başarılı bir plan, alanları esnek, değişebilir ve fonksiyonel bir biçimde ayırır. Plan çiziminde öncelik mekânların doğru ve yeterli bir biçimde dağılımı olsa da gelecek zamanda değişimlerin gerçekleşebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Söz gelimi bir çalışma odası ilerleyen zamanlarda okuma bölümüne katılabilmelidir. Kullanıcı talepleri değişebileceği gibi, ona uyum sağlayabilmek de başarılı bir mekân organizasyonu ile mümkündür. Lavabolar, geçiş alanları ve asansörler rahatlıkla ulaşılabilecek yerlerde olmalıdır. Kullanıcılar zorluk çekmeden hızlı bir biçimde işlerini halledip çalışmalarına geri dönebilmelidirler. Kitaplıklar ve çalışma alanları mümkün mertebe yakın konumlandırılarak birbirine adapte edilmelidir. Bu şekilde kullanıcı, çalışmasından kopmadan hızlıca aradığını bulacaktır. Mekân organizasyonu yaparken kullanıcıları her yaştan ve özellikten değerlendirmek gereklidir. Toplumun her kesiminden insanın konforu ve talebi değerlendirildiği vakit; yaşanılabilir, verimli ve ilgi çekici bir ortam yaratmak mümkün olacaktır. Kütüphanelere artan talep ise doğru orantılı olarak okuma oranlarına ve sosyal gelişime katkı sağlayacaktır.

2.2.2. Kütüphanelerde Antropometrik Değerler

Mekân tasarımında, kullanıcı konforu ve ergonomisini doğru bir biçimde uygulamak adına dünya çapında kabul edilmiş belli başlı standartlar vardır. Bir ürünün, mekânın ve hatta çevrenin ergonomik olabilmesi için çeşitli kriterleri, değerleri ve ölçüleri sağlaması gerekir. İşlev, görsellik, çağın gereksinimlerini yerine getirme, amaca hizmet etme gibi farklı faktörler ergonomiyi etkilemektedir. Söz gelimi bir koltuktan beklenen işlev, rahatlık, uygun ölçüler, güçlü görselliktir. Bu kriterleri karşılayan koltuk ise kullanıcı için ergonomik olarak nitelendirilir. Kullanıcıya uygun ölçülerin ve boyutların düzenlenmesi ise antropometrik değerler yoluyla mümkündür.

“Antropometri insan vücudunun fiziksel özelliklerini ölçme esasları ile boyutlandırılan sistematik tekniklere dayalı bir bilim dalıdır.” (Kaya, Özok, 2017, s.310) Otururken yerden yükseklik, ayaktayken geçiş mesafesi ya da yatarken bir nesneye uzanma gibi çeşitli eylemler için gerekli standart ölçüler, kişiye kolaylık sağlamak adına önceden belirlenmiştir. Bu standart mesafeler ve ölçüler kapsamında çalışmalar yapıldığında, ergonomik alanlar tasarlamak mümkün olmaktadır.

Ölçü Tipleri 1981- 2005	1981			2005					
	Erkek			Kadın			Erkek		
	Ort.	%5	%95	Ort.	%5	%95	Ort.	%5	%95
Boy	168,08	157,60	178,56	155,03	147,10	177,40	168,8	158,30	179,85
Ağırlık	66,47	51,14	81,30	67,12	50,21	95,30	74,74	55,90	96,80
Baş Yüksekliği	220,10	197,20	243,00	-	-	-	-	-	-
Büst Yüksekliği	887,50	829,60	945,40	820,74	775,05	935,00	887,27	825,55	946,00
Alt taraf Yüksekliği	-	-	-	869,14	804,00	1034,00	964,20	867,55	1050,00
Diz Yüksekliği	503,00	461,60	544,50	477,60	448,05	558,00	522,99	480,00	568,00
Alt bacak Yüksekliği	-	-	-	431,77	391,00	543,00	483,85	415,00	562,00
Omuz Yüksekliği (ayakta, yerden)	1382,70	1287,40	1477,90	-	-	-	-	-	-
Omuz Yüksekliği (oturarak, oturma yerinden)	593,70	543,40	644,00	-	-	-	-	-	-
Göz Yüksekliği (ayakta, yerden)	1572,20	1499,70	1674,70	-	-	-	-	-	-
Göz Yüksekliği (oturarak, oturma yerinden)	775,70	715,10	836,10	-	-	-	-	-	-
Parmak Ucu Yüksekliği (kol yukarı durumda)	2132,00	1990,20	2273,80	-	-	-	-	-	-
Parmak Ucu Yüksekliği (kol aşağı durumda)	624,40	567,50	681,30	-	-	-	-	-	-
Yumruk Yüksekliği (ayakta kol aşağı durumda)	696,90	633,90	759,90	-	-	-	-	-	-
Yumruk Yüksekliği (oturma yerinden, kol yukarı durumda)	1269,50	1171,50	1367,50	-	-	-	-	-	-
Apış arası Yüksekliği	751,30	675,50	827,10	-	-	-	-	-	-
Dirsek Yüksekliği (ayakta)	1022,60	944,50	1100,50	-	-	-	-	-	-
Dirsek Yüksekliği (oturarak)	678,10	624,00	732,20	-	-	-	-	-	-
Uyluk Yüksekliği (oturarak)	568,80	526,50	611,10	-	-	-	-	-	-
Oturma Yeri Yüksekliği	431,70	395,40	468,10	-	-	-	-	-	-
El Kalınlığı	462,20	38,30	54,10	-	-	-	-	-	-
Baş Uzunluğu	183,80	170,60	197,00	176,77	168,00	197,00	186,40	173,00	199,00
Tüm kol Uzunluğu (ayakta, omuz hareketsiz)	827,90	767,50	888,30	683,68	633,00	794,95	748,54	687,55	808,90
Tüm kol Uzunluğu (ayakta, omuz hareketli)	901,40	834,10	968,70	-	-	-	-	-	-
Tüm kol Uzunluğu (oturarak, omuz hareketsiz)	820,10	753,10	887,00	-	-	-	-	-	-
Tüm kol Uzunluğu (oturarak, omuz hareketli)	914,70	841,70	987,50	-	-	-	-	-	-
Üst kol Uzunluğu	-	-	-	325,72	289,00	384,00	353,11	312,00	390,00
Önkol Uzunluğu	-	-	-	237,17	217,00	289,00	269,22	241,55	295,00
Dirsekten Parmak Ucuna Olan Uzaklık	462,10	426,10	498,10	-	-	-	-	-	-
Kalça-Diz Uzunluğu	610,20	564,80	655,60	548,36	490,10	605,00	557,67	468,00	613,00
Üst bacak Uzunluğu	-	-	-	464,84	416,00	540,00	475,03	417,55	562,00
Ayak Uzunluğu	261,00	240,20	281,60	236,19	221,00	278,00	261,48	242,55	282,00
El Uzunluğu	191,30	175,00	207,60	180,27	167,00	209,00	195,54	178,55	212,45
Elparmak Uzunluğu	-	-	-	93,26	83,00	115,95	106,74	94,00	118,00
Gözler Arası Uzaklık	64,00	58,10	69,70	-	-	-	-	-	-

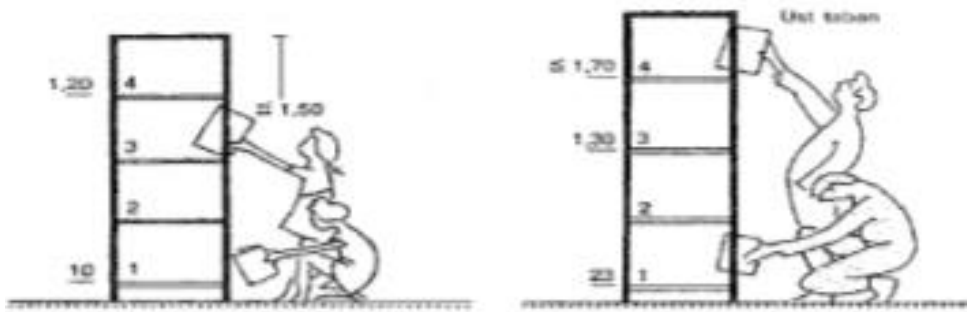
Tablo 1: 1981 ve 2005 Yıllarında Yapılmış Çalışmalara Göre Türkiye'deki Antropometrik Veriler, Kaya, Özok, 2017,s.314

Tabloda belirli standartlar çerçevesinde oluşturulmuş bazı ölçüler mevcuttur. Kişinin gündelik hayatında yapacağı rutin hareketleri, minimum ve maksimum değer aralıklarında sınırlandırılmıştır. Mekân oluştururken bu değerleri göz önünde bulundurarak çalışmak, alan verimini ve fonksiyonel kullanımı arttıracaktır.

Kütüphane yapılarında mekânsal boyutta ergonominin ve rahatlığın sağlanması adına mekânın boyutları, organizasyonu ve donatıları bu standart değerler kapsamında oluşturulmalıdır. Danışma bölümü girişte, kullanıcıların rahatlıkla ulaşabileceği bir yerde olmalıdır. Görevli kişi uzun saatler burada çalışacağı için masa ve sandalyesi rahat olmalıdır. Ödünç verme bankosu da benzer şekilde özenle seçilmeli, kuyruk oluşabileceği hesaba katılarak önü açık olmalıdır. Bu bankolar haricinde çalışanlar için ayrıca bir ofis de bulunmalıdır. Danışma ve benzeri bilgi alınacak bölümlerin etrafına az donatı ve daha fazla

geçiş alanı tanınması haricinde, bu alanlarda oluşabilecek kalabalığı azaltabilmek adına elektronik bilgi levhaları da kullanılmalıdır. İstenen ürünün hangi bölümde olduğunu bildiren bu levhalar, kullanıcının işini hızlandıracaktır.

Çalışma alanlarında farklı kombinasyonlarda düzenlemeler yapmak mümkündür. Organizasyona göre çalışma masaları rafların etrafında ya da rafların çevresinde konumlanabilmektedir. Hangi türün daha verimli olacağı ise mekândan mekâna farklılık göstermektedir. Ergonomi kapsamında yeterli geçiş mesafesi bulunması, kullanıcıların birbirini engellemeden çalışabilmesi, donatıların konforlu ve doğru ölçülerde tercih edilmesi ve bu sayede uzun saatler çalışacak kişilerin vücut ağrıları yaşamaması göz önünde bulundurulmalıdır. “Ulaşım yolu genişliğinin 1,20 m.’ den büyük, okuyucular ile raflar arasındaki iç mesafenin en fazla 1,30-1,40 m. olması gereklidir. Kütüphanelerde ahşap ve metal olmak üzere iki çeşit raf kullanılmaktadır. Raf derinliğinin genelde 20, 25 ve 30 cm, tek taraflı rafların derinliğinin yaklaşık 22, 27 ve 32 cm, çift taraflı rafların derinliğinin ise 43, 53 ve 63 cm olması gereklidir. Rafların en alt katlarının yerden yüksekliğinin 30-40 cm olması gerekmektedir.” (Thompson, 1989; Kuru, Türkyılmaz, s.156) Bu standartlar, toplumdaki ortalama ölçülerin alınması sonucunda elde edilmesi gerekçesiyle, kullanıcıların konforunu en iyi biçimde sağlayacak değerlerdir. Kullanıcıların raflardan kitap alırken yeterli geçiş mesafesine sahip olması ve raflara ulaşımın kolay olması gibi durumlar mekân ergonomisi adına oldukça önemlidir.

Görsel 9: Farklı Antropometrik Ölçülerdeki Kütüphane Kullanıcıları İçin Raflar, Küçükcan, 2007

Yapı ve ürün ölçüleri, farklı fiziksel özelliklere sahip kullanıcıların her birine hitap etmelidir. Yapılan araştırma sonucu, tabloda verilen ölçüler değerlendirilmiştir.

Değerlendirme uzun ve kısa boylu kullanıcıların ortalaması alınarak yapılmalıdır. Örneğin raf yükseklikleri ayarlanırken kısa boylu kullanıcılar göz önünde bulundurulmalıdır. Mobilya ölçüleri ve genişlikleri hesaplanırken ise uzun boylu göre ayarlanmalı kişilerin sıkışmayacağı, rahat edeceği ürünler tercih edilmelidir. Yapılan hesaplara göre ortalama ölçüler belirlenmeli, optimum konfor sağlanmalıdır.

2.2.3. Kullanıcı Faktörü

Mekânlar içinde barınan, vakit geçiren ve sosyalleşen bireylerle birlikte değer kazanır. Buna göre kişinin kendisini bulunduğu alanda huzurlu hissetmesi ve vaktini verimli değerlendirmesi oldukça önemlidir. Konforun kişiden kişiye değişen bir değer olması gerekçesiyle her bireye tümüyle hitap eden alanlar yaratmak oldukça zordur. Söz gelimi bazı kullanıcılar hareketli, yer yer gürültülü çalışma mekânlarında rahat ederken, bazıları akustik ve görsel mahremiyeti sağlanmış, nispeten izole bölümlerden verim alabilmektedir. Bu sebeple kütüphane yapılarında her iki tercihin de yer alması, masalarda ara bölücüler, duvar bölmeleri ve kitaplıkların bölme şeklindeki yerleşimiyle kişiye özel alanlar tanımlanmaktadır. Çalışma esnasında her bir faktörün kullanıcı verimini etkileyeceği göz önünde bulundurulmalıdır. Malzemeler, donatı elemanları, aydınlatma, ortam sıcaklığı ve havalandırma gibi etkenlerin her biri kendi içinde değerlendirilmelidir. Döşeme ve diğer yüzeylerden oluşabilecek sesler, minimuma indirilmeli ve yalıtım doğru bir biçimde uygulanmalıdır.

Kütüphane yapılarında yeme, içme, karalama, yazı yazma gibi aktiviteler de çalışma esnasında gerçekleştirilmektedir. Donatı elemanlarının malzemeleri, uzun saatler boyunca kullanılacak olmaları gerekçesiyle dökülme, çizilme, kalkma gibi aşınma problemlerine karşı dayanıklı olmalıdır. Kumaşlarda mümkün olduğunca leke tutmayan; ahşap, metal gibi malzemelerde ise çizilme ve aşınmayı belli etmeyen yüzey malzemeleri tercih edilmelidir.

Aydınlatma, kullanıcı verimini ve psikolojisini büyük oranda etkilemektedir. Aydınlatmanın güçlü olduğu mekânlarda kişi daha aktif çalışmaktadır. Loş ortamlar uykuyu ve dinlenmeyi çağrıştıracak gibi gözlerde de yorgunluğa sebep olabilmektedir. Görsel anlamda kullanıcıya hitap eden ferah ve modern mekânlar, çalışma verimini arttıracaktır. Bu sebeple kütüphane yapısı camlarla çevrili ise çalışma masalarını cam kenarlarına yerleştirmek, aydınlatmaya katkıda bulunacağı gibi ferahlık hissini de arttıracaktır. Dolaşımın rahatlıkla gerçekleştiği, darlık hissi yaratmayan alanlar oluşturulmalıdır. Dar alanlar kişide sıkılma

hissine yol açacak ve verimini azaltacaktır. Aktif havalandırma ve iç mekân hava kalitesi de oldukça önemlidir. Temiz kokan, havadar bir ortamda çalışma yapmak kullanıcı için motive edici olmaktadır. Ortam ısısı doğru ayarlanmalı, kullanıcı konforu sağlanmalıdır. Kütüphane yapılarına dair toplumda bazı algılar bulunmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ülkemizdeki okuma oranları ve profillerini incelediği bir çalışma kapsamında 26 ilde, 6212 kişi ile görüşme yapılmış ve bunun sonucunda toplumdaki kütüphane algısına dair sonuçlar çıkarılmıştır. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011) Halk kütüphanelerinden faydalanma gereksinimi duymayan kişilerin belirttiği gerekçeler şöyledir:

1. Kütüphane kullanma alışkanlığım yok (% 43.5)
2. Okumayı sevmiyorum (% 16.2)
3. Bilgi ihtiyacımı internetten karşılıyorum (% 12.1)
4. Kütüphaneyi sevmiyorum (% 9.4)
5. Diğer kütüphanelerden yararlanıyorum (% 6.2)
6. Zamanım yok (% 4.1)
7. Kütüphane uzak/Yerini bilmiyorum/ Kütüphane yok (% 4.6)

Kullanıcıların kütüphaneden faydalanmama sebepleri değerlendirildiğinde, büyük oranda yapının ilgi çekici olmaması ve böylece toplumda talep oluşmadığı sonucu çıkarılmaktadır. Bir yapıyı ilgi çekici kılmak, organizasyonlar düzenlemek ve sosyalleşmeyi arttırmak gitmemek için üretilen bahanelerin de son bulmasına yardımcı olacak ve kullanıcılara içinde kendilerini konforlu hissedecekleri bir alan sunacaktır.

2.3. Kùltür Varlığı Yapıların Kùtùphaneye Dönüşümündeki Sorunlar

Tarihi bir yapıya yeniden işlev kazandırılırken, mekân ve kullanıcı bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Tasarım kişilerin konforunu, ergonomik değerlerini, çalışma verimini karşılamalıdır. Aynı zamanda kültürel yapının tarihi ruhuna saygı duyulmalı ve özellikle mimari-artistik özellikleri korunarak güncel adapteler edilmelidir (Venedik tüzüğü, Madde 5).

Bu kapsamda bazı sorunlarla karşılaşılabilir. Kùltür yapılarının tarihi ruhu ve dokusu çağdaş işleve adapte edilirken bozulmaktadır. Eklenen yeni ürün ve yapı elemanları ile yapıya eski halinden farklı bir görünüm kazandırmaktadır. Yapının dokusu büyük oranda korunsa ve onarılsa dahi özgün etki yitirilebilmektedir. Bu sebeple sorunlardan bir tanesi yapının tarihi karakteristiklerinin maskelenmesidir. Bir başka sorun ise yapının kullanıma doğru bir biçimde adapte edilmemesidir. Örneğin yapı içindeki aydınlık düzeyinin kùtùphaneye çevirilmesi ile birlikte farklılaştırılması hatalı bir tasarım yaklaşımı olacaktır. Akustik değerler, aydınlatma ve mekân genişliği bir kùtùphanenin tasarımında mutlaka değerlendirilmelidir.

Özellikle yeniden işlevlendirilerek kùtùphaneye dönüştürülen yapılarda engelli ve yaşlı kullanımı göz ardı edilebilmektedir. Geçiş alanlarının yetersiz olması ve rampa kullanılmaması kullanıcıların hareketini kısıtlamaktadır. Ayrıca oturma, çalışma alanlarının ve sosyal alanların rahat olmaması, genç ve sağlık sorunu olmayan kişilere uygun tasarlanması sorun teşkil edebilmektedir. Yapı mekânsal anlamda yeterli olmadığı müddetçe, ilerleyen süreçte kullanıcı için sorunlar doğması olasıdır.

Kùtùphane yapıları aktif kullanılan mekânlardır. Tarihi nesnelere zarar görmesi, aktif kullanılan ve çok sayıda kullanıcıya hizmet veren mekânlarda kaçınılmazdır. Bu sebeple değerli ve yeniden temin edilemeyecek parçaların farklı bir bölümde saklanması, zarar görme riskinin en aza indirilmesi gerekmektedir. Mekânsal anlamda fazla büyük olan yapılarda ise havalandırma, ısınma ve soğutma gibi sıkıntılar yaşanabilmektedir. Bu sebeple mekanik sistemleri tasarım aşamasının başında doğru bir biçimde çözümlenmelidir.

2.3.1. Kütüphaneye Dönüştürülen Yapıların Özgün Karakterlerinin (Plan ve Mekân Özelliklerinin) Korunma Sorunu

Tarihi ve kültür varlığı niteliğindeki yapılarda restorasyon işlemi yapılırken genellikle özgün plan düzeni ve mekânsal özellikler tam olarak dikkate alınmadan bu yapılar yeni işleve adapte edilmektedir. Örneğin ilk etapta sirkülasyonun değişmesi mekân algısını büyük oranda değiştirmektedir. Bu tür uygulamalarda yeniden düzenlenen giriş alanı ve bölünen hacimler ile iç mekânda yeni bir düzen oluşturmaktadır. Bu düzen kimi zaman yeni işleve uygun alan kullanımındaki verimi artırırken yapının özgün durumundaki mekânsal kullanımı farklılaştırabilmekte ve plan algısı kısıtlanabilmektedir.

Bu duruma sebep verilmemesi için tasarım aşamasında özgün plan düzenine önem verilmelidir. Yeniden işlevlendirilecek yapının mevcut planındaki mekânsal düzen değerlendirilmeli, büyük ölçüde bu plana sadık kalınmalıdır. Bir kütüphane yapısında danışma bankosu merkezi biçimde yerleştirilmeli, kullanıcıyı doğru ve etkin bir biçimde yönlendirmelidir. Benzer biçimde bu tür yeniden işlevlendirme uygulamalarında yapılara çağdaş yaşam, konfor ve sağlık standartları gereğince eklenecek çağdaş teknolojik donatıların farklı işçilik ile oluşturulmuş formları yapının özgün karakteri ile kontrast ve olumsuz görünümlere de yol açmaktadır. Kitaplıklar, çalışma alanları ve araştırma bölümlerine eklenecek elektronik donanım ve ürünler yine teknolojik özellikleri ile eskinin karakteristik özellikleri ile uyumsuz bir durum oluşturmaktadır. Benzer biçimde özgün mekânların dokuları ve malzemeleri eklenen yeni elemanlar ile gizlenerek, tarihi atmosferi zarar görebilmektedir.

Bu nedenlerle koruma çalışmalarında yöntem olarak plan yerleşiminde mekânların donatılar ile fazla doldurulmaması ve atmosferinin yok edilmemesi, mekânların çeperlerini sınırlayan duvar, döşeme ve tavan gibi bölümlerdeki mevcut özgün malzemelerin algılanabilmesi için hiç olmazsa belirli kısımlarının açıkta bırakılması öneri olarak sunulmaktadır. Yeni malzemelerin kullanımı kaçınılmaz olsa da eski-yeni oranında eşitlikçi bir dağılım yapmak gerekir. Kullanıcı mekândan faydalanırken tarihi dokunun izlerine ulaşabilmeli ve aynı zamanda modern ürünler yardımıyla konforlu ve verimli bir çalışma ortamına sahip olmalıdır (Venedik Tüzüğü, Madde 12).

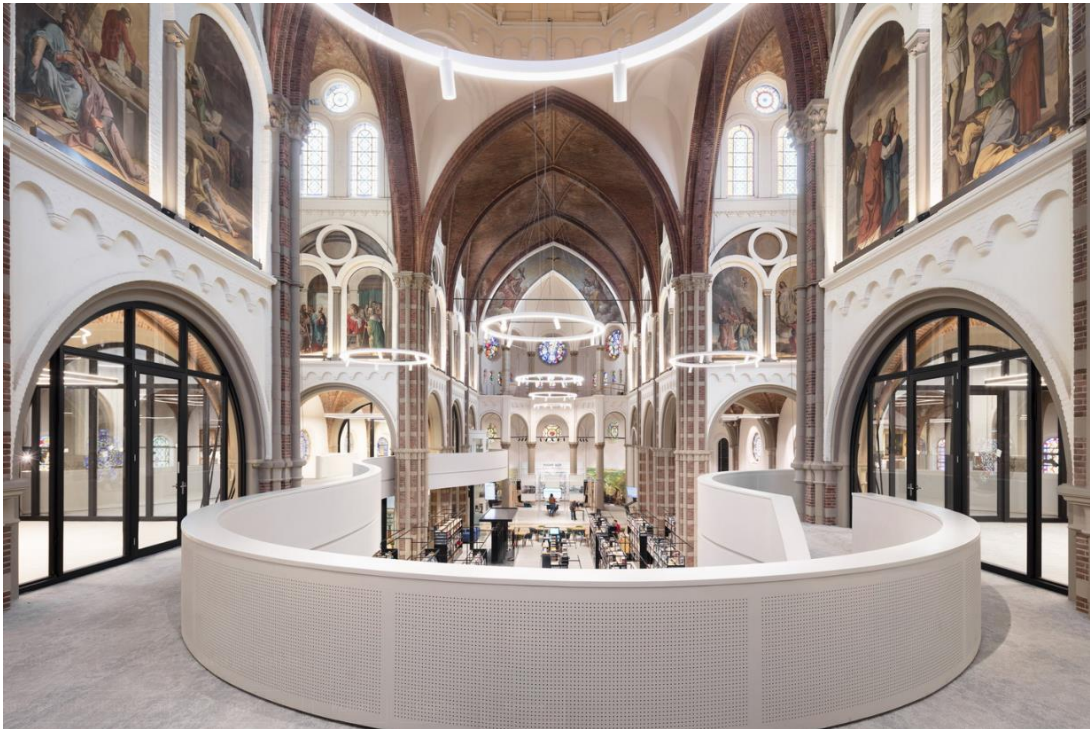
2.3.2. Kütüphaneye Dönüştürülen Yapıların Mekânsal Yetersizliklerinin Giderilmesi Sorunu

Yeniden işlev kazanan yapılarda, mevcut mekânın fiziksel özellikleri, yeni tasarım sürecinin oluşumu esnasında büyük önem taşır. Bunun sebebi mevcut yapının fiziksel özelliklerinin müdahale derecesinde belirteç görevi görecektir. Bu müdahaleler ile tarihi yapının mevcut durumuna göre kimi zaman küçük bir kısmında, kimi zaman iç mekânın büyük bir kısmında ve hatta tamamında yeniliğe gidilme gereksinimi oluşabilir.

Yapının yeniden kullanımında, yeni işlevin gereklerine göre çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. Mekânda alan yetersizliği olması durumunda ise, uygun şartlar altında yapıya kütleli eklentiler yapılabilir. Yapılacak bu eklemeler ile mevcut binanın bütünlüğü bozulmamalıdır. Söz edilen eklemeler strüktürde ya da iç mekânda kurgulanabilmektedir. Örneğin mekânsal anlamda yetersiz kalan yapılarda merdiven sistemi, asma kat vb. elemanlar ile yeni alanlar yaratılmakta ve bu sayede mekân daha verimli kullanılmaktadır. Pencere, kapı, duvar gibi elemanlar yardımıyla mekânı bölerek yeni bir mekân yaratmak da bir çözüm yoludur.

Yapısal doku, plan formu, iç mekân sınırları ve donatı düzeni mekânsal düzeni oluşturur. Mekânın sınırı kabul edilen yüzeylerin düzeni kurguda büyük önem taşır. Söz konusu düzenleme sürecinde önemli olan bir işlevin diğer bir işlevden bağımsız fakat bir bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenmesidir. Mevcut mekân algısının bozulmaması için tarihi yapının kendine özgü elemanları korunmalı ve planlama sürecinde çok sayıda çalışma alanı, geçiş alanı ve kitaplık ünitesine ihtiyaç duyulduğu göz önünde tutulmalıdır. Dolayısıyla kütüphane yapılarında yapıda bulunan her bir alan verimli olarak değerlendirilmelidir. Mekânda doğru bir yerleşim yapıldığında, kitaplıkların kullanıcıya ait alanı daraltmaması ve mekâna adapte edilmesi mümkündür. Özellikle yüksek tavanlı ve geniş yapılarda asma kat kullanımı büyük kazanç sağlayacaktır. Ayrıca mekân içinde mekân yaratma prensibi ile kitaplıklar bir bölme gibi kullanılabilir ve böylece iç kısımlarda çalışma alanları oluşturulabilmektedir. Mekânsal yetersizlik sorununa karşın imkân dahilinde mevcut yapının dışına ekleme yaparak alanın büyütülmesi de bir öneridir. Yapılan bu eklemelerin cam, metal vb. gibi modern malzemelerden seçilmesi ve olabildiğince yapıyı maskeleyen şeffaf uygulamaların tercih edilmesi gerekir. Bu sayede mevcut yapı korunurken, alandan tasarruf edilir ve verimli bir kullanım sağlanır.

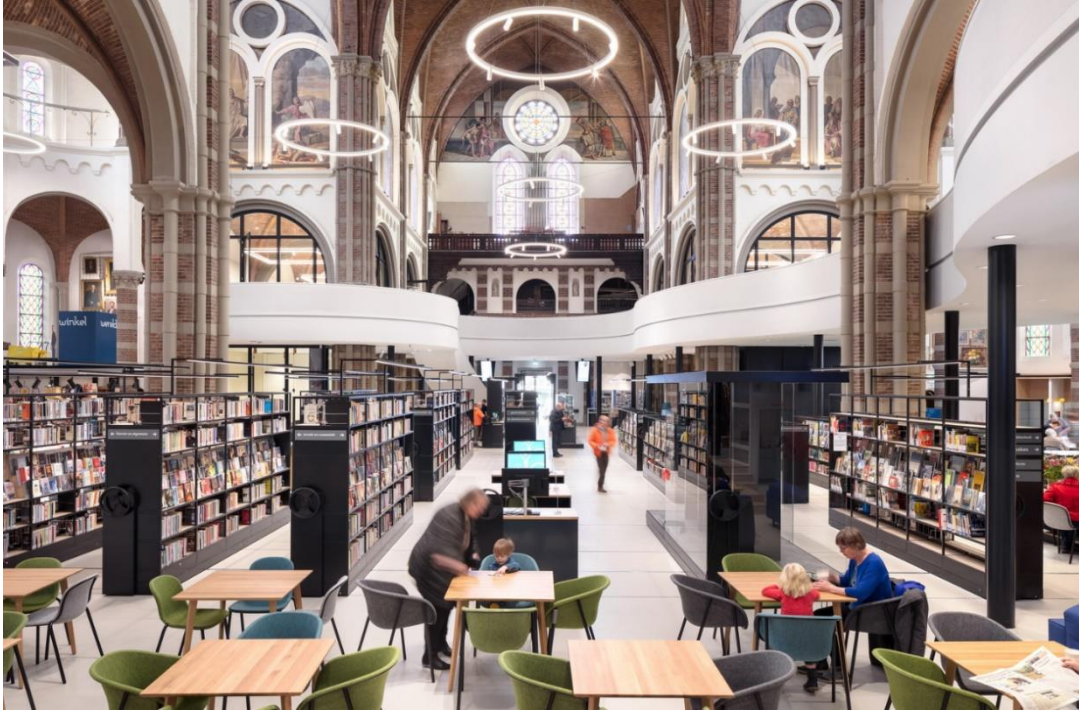
Yukarıda da ifade edildiği gibi bu tez çalışması Kayseri’de Bulunan Meryem Ana Kilisesinin Semt Kütüphanesine Dönüşüm Süreci’ni irdelemekte ve söz konusu olan yeni işlevin uygulanmasındaki başarı sorgulanmaktadır. Bu noktadan hareketle öncelikle Dünya’da ve ülkemizde benzer örnekler araştırılmıştır. Söz konusu örnek uygulamalardan bir tanesi Hollanda’da bulunan De Petrus Kütüphanesidir. Özgün işlevi kilise olan bu yapı büyük yapısal müdahaleler geçirmiş ve günümüz şartlarına uygun biçimde yeniden tasarlanmıştır.

Görsel 10: De Petrus Kütüphanesi, (t.y.) Erişim adresi: https://www.archdaily.com/892558/library-museum-and-community-center-de-petrus-molenaar-and-bol-and-vandillen-architects/5ad21b42f197ccc2b40003b7-library-museum-and-community-center-de-petrus-molenaar-and-bol-and-vandillen-architects-photo?next_project=no, Erişim tarihi: 22.06.2021

Değerlendirme : Kubbe, duvarlar ve kemerlerde bulunan işlemlerin büyük ölçüde korunduğu ve temizlendiği görünmektedir. Eklenen elemanlar saydam ve modern malzemelerden tercih edilmiş, bu sayede özgün yapıya sonradan dâhil olduğu belirtilmiştir. Fakat yerleşim planı sık bir biçimde düzenlenmiş ve donatılar maksimum sayıda yerleştirilmiştir. Bu tasarım yapının özgün dokusundan ziyade sonradan eklenen elemanları ön plana çıkartmıştır. Merdivenler ve korkuluklar kütleli, kavisli formda tasarlanmıştır. Renk

bazında yapıya adapte edilen bu elemanların saydam malzemeden tercih edilmesi ve hacimsel anlamda daha az yer kaplamasına dikkat edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Özgün durumunda yüksek tavanlı ve geniş nefli olan yapı donatı yerleşimiyle oldukça dar görünmektedir. Kitaplık ünitelerinin, masaların ve sandalyelerin açık tonlarda ve daha az sayıda tercih edildiği saptanmaktadır.

Görsel 11: De Petrus Kütüphanesi (1), (t.y.) Erişim adresi: <https://www.archdaily.com/892558/library-museum-and-community-center-de-petrus-molenaar-and-bol-and-vandillen-architects/5ad21b42f197ccc2b40003b7>
library-museum-and-community-center-de-petrus-molenaar-and-bol-and-vandillen-architects-
photo?next_project=no,Erişim tarihi: 22.06.2021

Aydınlatma elemanları modern tarzda, dairesel formda uygulanmıştır. Doğal aydınlatma ve yapay aydınlatma elemanları genel anlamda değerlendirildiğinde yeterli olduğu ifade edilebilir. Asma kat, esas olarak koridorlara yerleştirilmiş ve böylece kilisenin özgün mekânsal kalitesi korunmuştur. Bu kata çalışma alanı ve toplantı odalarının yerleştirilmesi bu bölümleri genel mekândan izole etmiştir. Sessizliğin ve çalışma veriminin beklendiği bu alanların üst katta ayrı biçimde değerlendirilmesi olumlu bir uygulamadır.

Sonuç: De Petrus Kütüphanesi bir yeniden işlevlendirme projesi niteliği ile yapının özgün karakteristik özelliklerinin korunması açısından başarılı bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Yapıya yeni işlev gereği eklenen galeri katı ve tefriş elemanları görsel açıdan özgünden ayırt edilebildiği gibi aynı zamanda mekânsal bütünlüğü de minimum ölçüde etkilemektedir.

Hollanda'da bulunan kitapçı Selexyz Dominicanen, yapısı bir diğer yeniden işlevlendirme uygulaması olup yine bir kilise yapısının restorasyon sürecinde dönüştürülme örneğidir.

Görsel 12: Selexyz Dominicanen Kitapçısı, (t.y.) Erişim adresi: <https://www.archiweb.cz/en/b/knihkupectvi-selexyz-dominicanen>, Erişim tarihi: 22.06.2021

Değerlendirme: Özgün işlevi kilise olan yapının iç mekân uygulamalarında duvar, tavan ve pencerelerdeki işlemlerden dokunun korunduğu sonucu çıkarılmıştır. Dokunun korunması ve sonradan eklenen elemanların modern donatılardan seçilip belirgin olması doğru bulunmuştur. Yapıdaki problem siyah bir kütlenin iç cephe duvarını kapatması ve özgün dokunun etkisini azaltmasıdır. Ancak Kitaplık ünitelerinin asma katta bitirilmesi, zemin katta bulunan kitapların daha düzenli yerleştirilmesi ve saydam kitap stantlarının tercih edilmesi beklenirdi.

Görsel 13: Selexyz Dominicanen Kitapçısı (1) (t.y.) Erişim adresi: <https://www.archiweb.cz/en/b/knihkupectvi-selexyz-dominicanen>, Erişim tarihi: 22.06.2021

Ülkemizde kilise yapısının kütüphaneye dönüştürüldüğü bir uygulama da Giresun'da bulunan tarihi Katolik Kilisesi olup yapı yeni işlevi gereği çocuk kütüphanesine dönüştürülmüştür.

Görsel 14: Giresun Çocuk Kütüphanesi, (t.y.) Erişim adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/giresun/gezilecekyer/cocuk-kutuphanesi>, Erişim tarihi: 22.06.2021

Değerlendirme: Öncelikle yapının dış cephesinde sıva ve boya uygulaması görülmektedir. Kapı, pencere ve alınlıklarda özgün doku korunmuş, dönemin mimari özellikleri bu sayede günümüze aktarılmıştır. İç mekân yenileme ve onarımından sonra tüm donatı malzemeleri, masa ve sandalyeleri, kitap rafları ve panolar çocukların ilgisine yönelik biçimde tasarlanmıştır. İç mekân tasarımı amacına uygun biçimde renkli ve ilgi çekicidir. Uygulamaların sonradan gerçekleştiği belirgindir. Fakat yapı özgün halinden tamamen uzaklaşmış, yeni işlevine bütünüyle adapte edilmiştir. Kolonlar, zemin ve donatılar büyük bir karmaşa içerisindedir. Bu uygulamalarda yapılan en büyük hatalardan bir tanesi mekânı bir bütün olarak değil, parçalı biçimde değerlendirmektir. Her bir elemanın öne çıkarılması çabası

olumsuz sonuçlanmaktadır.

Sonuç: Özgün zeminin korunduğu ve ön plana çıktığı bu yapıda daha saydam malzemelerin, uyumlu renklerin tercih edilmesi ve yerleşim planının daha düzenli bir biçimde oluşturulması gerçekleştirilebilirdi.

Görsel 15: Giresun Çocuk Kütüphanesi (1), (t.y.) Erişim adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/giresun/gezilecek/yer/cocuk-kutuphanesi>, Erişim tarihi: 22.06.2021

3. BÖLÜM: KAYSERİ’NİN TARİHÇESİ, TARİHİ YAPILARI VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME UYGULAMALARI

3.1. Kayseri’nin Tarihçesi ve Kültürel Yapısı

Kayseri ili, İç Anadolu bölgesinde yer alan tarihi kentlerden bir tanesidir. Kuruluşundan itibaren çok sayıda medeniyeti bünyesinde barındırmıştır. Kentin kuruluşu M.Ö. 280 yılına dayanır. O zamanlar 400.000 kişinin yaşadığı büyük bir şehir olarak bilinir. Bölgede bahsi geçen ilk yerleşim, iskan Erken Tunç Çağ’ında başlamış olan Kültepe’dir. Kültepe’yi Hitit öncesi Anadolu’nun yerli halkı olan Hattiler kurmuştur. Kültepe’nin hemen başlangıcında yer edinen ve Asurlu tüccarlarca kurulan Karum’da uzun yıllar boyu devam eden kazılarda, bu döneme ilişkin 20.000 ‘in üstünde çivi yazılı tablet bulunmuştur. Bu metinler ticari ilişkiler, antlaşmalar ve mektupları içermektedir. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-54965/tarihce.html>, 27.04.2022)

Kent, 395 senesinde Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu egemenliğinde yer almaktadır. Kayseri’nin yerel halkı Rumlar’dan oluşurken Bizans, Doğu Anadolu’daki Küçük Ermeni krallıklarını XI. yüzyılın başlarında Fırat bölgesi, Sivas ve Kayseri çevresine taşıyarak bölgenin demografik yapısını değiştirmiştir. (Turan,2002, s.18). Kayseri’nin Müslüman Türklerin eline geçmesinden önce bölgede yaşayan etnik gruplardan biri de Hıristiyan Türklerdir. Bizans, XI. yüzyıldan itibaren, Balkanlardan, Hıristiyan Türkleri, özellikle Müslümanlarla savaşmak üzere hudut bölgelerine yerleştirmiştir. Bu sebeple Kapadokya ile Toros geçitlerinde Hıristiyan Türkler oldukça büyük bir çoğunluğa mensuptur. Sonraki yıllarda Müslüman Türklerle iç içe yaşayan bu insanlar dinleri olan Hıristiyanlığı ve dilleri olan Türkçeyi uzun süre korumuşlardır. (Yinanç, 2009, s.21-33)

691 ve 721 yıllarında Kayseri, kısa sürelerle Arapların akınlarına uğramış ve 1071 senesinde Malazgirt zaferinden sonrasında Türk topraklarına katılmıştır. 1127 senesinde Danişmendlilerin, 1162 senesinde ise Anadolu Selçukluların hâkimiyetine geçen bölge, Selçuklular zamanında Konya’dan sonrasında ikinci başkent olmuştur. (İnbaşı, 2000, s.825) 1244 senesinde İlhanlıların saldırısına uğramış, bir müddet Moğol-İlhanlı valilerince yönetilmiştir. Kayseri, 1343 senesinde Eretna Beyliğinin, 1398 senesinde Osmanlıların eline geçmiştir. 1402 senesinde Ankara savaşından sonrasında Karamanoğullarının ve

Dulkadiroğlularının olan şehir, 1515 senesinde Yavuz Sultan Selim'in İran seferi dönüşünde kati olarak Osmanlı İmparatorluğu'na bağlamıştır. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-54965/tarihce.html>, 27.04.2022)

Selçuklular döneminde, Kayseri, Anadolu ipek yolu üzerindedir ve uluslararası önemli bir değişim merkezidir. (Yılmaz, 2020). Ayrıca transit ticareti sağlayan kervansarayların da Kayseri çevresinde yoğunlaşması, önemli bir ticaret merkezi olduğunu göstermektedir. Kayseri'de fiziki yapı Selçuklular devrinde şekillenmiştir. Selçuklu döneminde Kayseri' de çarşı ve pazarlar sur dışında gelişmiş, Beylikler ve sonraki dönemlerde ticaret alanları merkezde yoğunlaşmıştır. Selçuklu 13. yüzyılda Kayseri-Sivas arasında 24 kervansaray bulunmaktadır. (Uysal, 2010) 70 - döneminde, ticaret binaları şehrin güneyinde, pazar ise meydan kapısı civarındadır. Her esnaf grubunun ayrı çarşıları bulunmaktadır. Selçuklu döneminde ticaret alanının sur dışında ve kenti kuşatacak biçimde olduğu tahmin edilen Kayseri, 14.-15. yüzyılda açık kent modelindedir ve kapalı çarşının Ulu Cami ile beraber yer alması çarşının yine · bu alanda bulunabileceğinin göstergesidir. Çarşıda her sokakta bir ticaret kolu yer almaktadır (Tanyeli 1987). Bu noktada Kayseri'nin, yoğun ticari faaliyetler gösterdiği sonucu çıkarılır. Çarşı, pazar, kervansaray vb. yapılar bu faaliyetlerin gelişmesine büyük ölçüde katkı sağlamıştır.

Kentte ticaret alanında yaşanan önemli gelişmelerden biri, hammadde üretimine yoğunlaşılması sonucunu doğurmuştur. Batı ülkelerinde sanayileşme dönemi öncesi tekstil ürünlerinde kullanılan boyar hammaddelerinden cehri uzun yıllar İngiltere, Fransa ve Hollanda'da yoğun ilgi görmüştür. (Büyükmişçi, 2005, s. 32-38) Cumhuriyet Döneminin başlangıcında kentin Kale çevresinde gelişen organik yapıdaki sokaklardan oluşan bir dokusu bulunmaktadır. Bu doku Anadolu kentlerini 1927 yılında marif vekâletinin görevlendirmesiyle dolaşarak tarihi ve kültürel değerleri inceleyerek belgeleyen Albert Gabriel'in haritasından da açıkça görülmektedir. (Gabriel, 1980, s.6)

Görsel 16: Kayseri Haritası, Gabriel, 1980, s.6

Şehir, İstiklal Savaşı ve sonrasında durgun bir dönem yaşamış; 1930'lardaki endüstrileşme hareketi ile kentte düzenlemeler yapılmış ve 1950'lilerden itibaren hızlı bir değişime ve yeni yapılaşma ile karşı karşıya kalmıştır. Bu uygulamalar ile modern döneme adaptasyonda ilk adımlar atılmıştır. Devam eden süreçte kentte inşa edilen önemli Cumhuriyet dönemi eserleri aşağıda listelenmiştir:

İlk Uçak Fabrikası (1926),

Demiryolu (1927),

Sümerbank Bünyan Yünlü Mensucat Fabrikası (1927),
Türkiye'nin ilk Sanayi Sitesi (1950-1954),
Kayseri Şeker Fabrikası (1955),
Kayseri Organize Sanayi Bölgesi (1973),
Erciyes Boru Sanayi (1974),
Hacılar Elektrik Sanayi (1974). (Çoruk, 2009, s. 19)

Örnekteki ve benzeri oluşumlar Kayseri'nin gelişimine ve günümüzde sanayi alanındaki konumuna erişmesine büyük katkı sağlamıştır. Ancak zaman içinde modernleşme ve gelişme adına geleneksel mahallelerin yok edilmiş olduğu ve kentin imarında boş alanlara beş altı katlı apartman blokları inşa edilmiştir. (İmamoğlu, 2006, s.8)

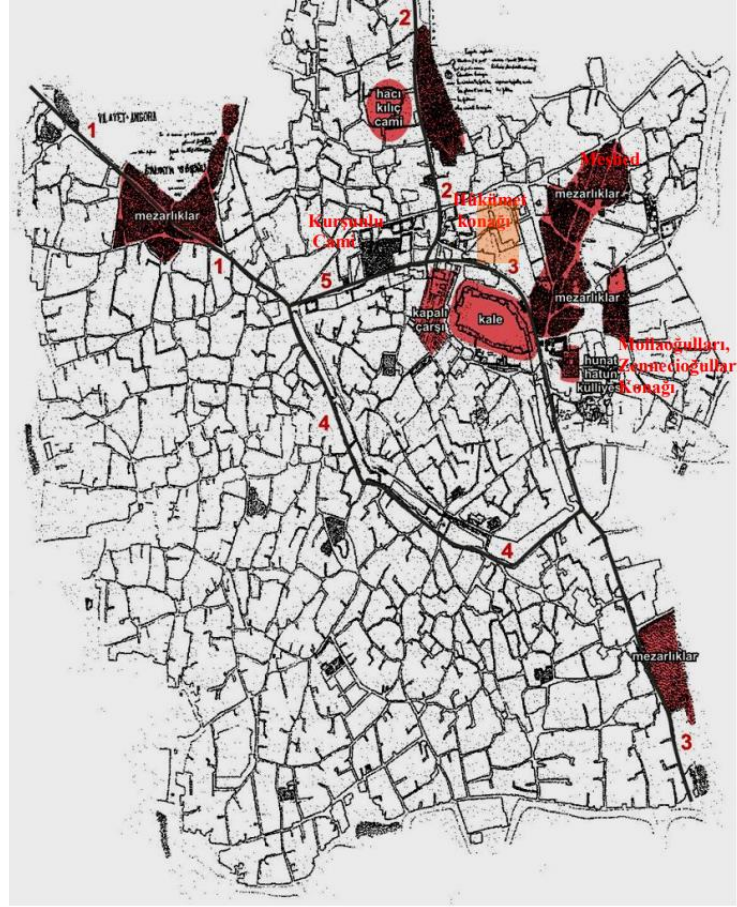
Sonrasında ise kente en büyük atılımı yaptıran adım 1978 yılında Erciyes Üniversitesi'nin kurulması ve devamında 1988 yılında büyükşehir statüsünün verilmesidir. Bir şehrin gelişim düzeyi üniversiteleri ve okuryazarlık oranıyla büyük ölçüde doğru orantılı olmaktadır. Eğitime verilen değerin artması ve genç nüfusun yoğunlaşması ile kent yeni bir boyut kazanmıştır.

Günümüzde Kayseri Kenti'nin zaman içinde pek çok tarihi yapısını bilinçsizlik nedeniyle kaybetmiş olsa da bölgede egemen olan çeşitli uygarlıklara ait pek çok eseri bünyesinde barındırmaya devam etmekte olup halen zengin bir kültür mirasına sahiptir. Bunların arasında özellikle askeri ve idari yapılar, kale, geleneksel konutlar, camiler, mescitler, kiliseler, , medreseler, hanlar, bedestenler, çarşılar, hamamlar, kümbet ve türbeler ile benzer çeşitli anıtsal yapılar sayılabilir.

3.2. Kayseri'deki Kültür Varlığı Niteliğindeki Yapılar ve Yeniden İşlevlendirme Potansiyeli

Günümüz kentleşmesi, köklü ve uzun süreçler sonucunda yaşanan gelişmeler ve değişimler ile mevcut halini alır. Bölgede yaşamını sürdüren her uygarlık yaşadığı yere miras bırakır. Zaman içerisinde tarih belgelerinde yerini alan bu miraslar ise kültürel, yapısal ve arkeolojik anlamda gelecek nesillere izlerini bırakır. Coğrafi konumu ve geçmişi ile bazı şehirler zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Kayseri ili de bu noktada zengin kültürel mirasa

sahip kentler arasında yerini almıştır. Bu çeşitliliğin kaynağı sınırlanmış olduğu toprakları çerçevesinde çok sayıda ulusun ve kavimin izini taşımasıdır. Aşağıda, 1882 yılında Euthychides tarafından yapılan harita verilmiştir. Haritadan anlaşılacağı üzere kent; konak, cami, kale, çarşı, külliye gibi çok sayıda tarihi mirasa sahiptir. Bu miraslar ve ev sahipliği yapmış olduğu milletler günümüzde sahip olduğu değerlerin oluşmasına katkı sağlamıştır. Bu sebeple kent, restorasyon ve yeniden işlevlendirme faaliyetleri kapsamında büyük potansiyel taşımaktadır.

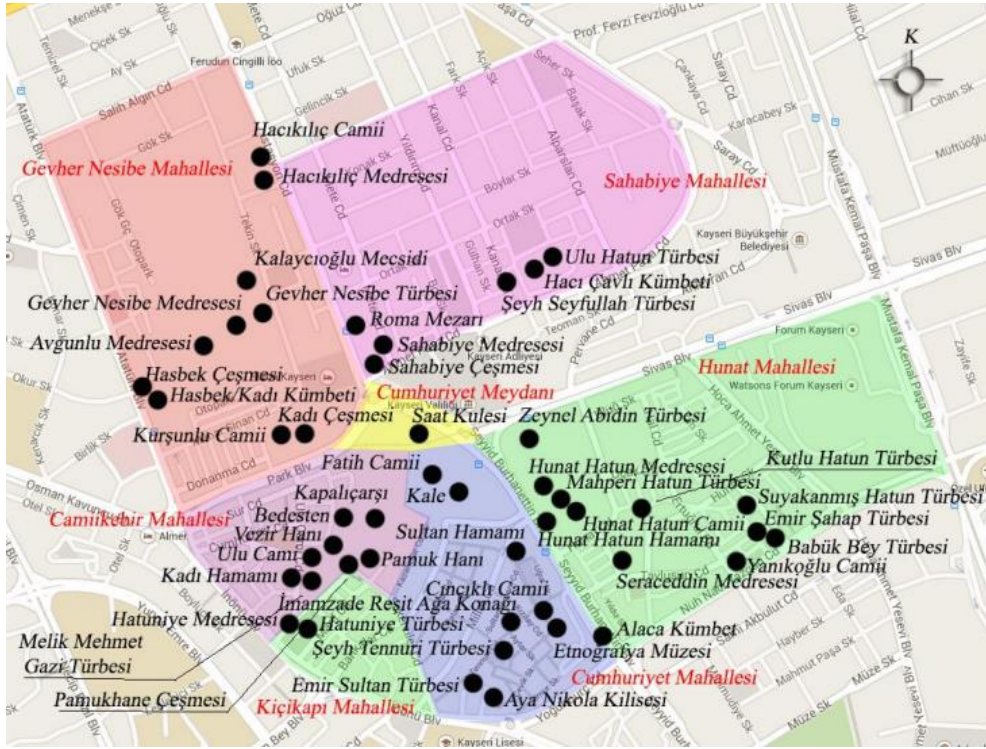

Görsel 17: 1882 yılında Euthychides tarafından yapılan Kayseri haritası, Sönmez, F., Alper, B., 2012, s. 115

Kayseri'deki ticaretin tarihi, gelişme döneminde bölgede yaşamını devam ettiren insanlar ile şekillenmiştir. Günümüze korunmaya değer birer kültür varlığı olarak ulaşan bu yapılar geçmiş nesillerin yaşam biçimleri hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Kayseri 1835 yılında yaşanan bir deprem ile büyük zarara uğramış; Cumhuriyet'e kadar nüfus anlamında dalgalanmalar yaşamıştır. Yirminci yüzyıl başlangıcında üçte birinden fazla olarak bilinen Hristiyan nüfusu Cumhuriyet'ten sonraki nüfus değişim anlaşması gereği azalmıştır.

(İmamoğlu, 2006, s.8) 1915 ve 1923 senelerindeki mübadeleler ve göçler sonrasında nüfustaki dağılım değişirken, gayrimüslüm nüfusta azalma görülmüştür. (Büyükmihçı, 2005, s. 40)

Tüm bu dalgalanmalar ve değişimlerden geriye, dönem halkının bırakmış olduğu tarihi yapılar kalmıştır. Bu tarihi yapıların bazıları yukarıdaki haritada verilmiştir. Medreseler, hanlar, kümbetler, kiliseler, türbeler, müzeler vb. çok sayıda yapı dönemin kültürel yapısı hakkında bilgiler aktarmaktadır. Yaşanan siyasi, ekonomik ve toplumsal olumsuzluklara rağmen miras bırakılan kültür varlıklarından çoğu halen varlıklarını korumaktadır.

Görsel 18: Kayseri tarihi kent merkezini oluşturan tarihi yapılar, Erdoğan, Atabeyoğlu, 2016, s.86

Aşağıda yer alan tabloda günümüzde Kayseri kent merkezinde yer alan kültür varlığı olarak tescilli yapılar ile mevcut kullanımları verilmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi bazı yapılar yeniden işlevlendirme uygulamalarına sahne olmuş durumdadır.

Çizelge 1. Kayseri kent merkezindeki anıtsal ve tarihi yapılar (Anonim, 2004) Sivil mimari yapılar

S.no	Adı	İlçesi	Mahalle	Konum	Mevcut kullanımı	Yapım dönemi
1	İmamzade Raşit Ağa Konağı	Melikgazi	Cumhuriyet Mah.	Yaya bölgesi	Atatürk Evi ve Müzesi	Osmanlı İmparatorluğu
2	Güpgüpoğlu Konağı	Melikgazi	Cumhuriyet Mah.	Yaya bölgesi	Etnografya Müzesi	Osmanlı İmparatorluğu
3	Babük Beyi Köşkü / Türbesi	Melikgazi	Yanıkoğlu Mah.	Mahalle parkı içi	Mahalle parkı içinde	Anadolu Selçuklu
Dini ve kültürel yapılar 1: Camiiler/ Mescidler/Kiliseler						
S.no	Adı	İlçesi	Mahalle	Konum	Mevcut kullanımı	Yapım dönemi
1	Kurşunlu Camii	Kocasinan	Yalman Mah.	Kent meydanı	Camii	Osmanlı İmparatorluğu
2	Hacı Kılıç Camii	Kocasinan	Hacı Kılıç Mah.	Kent merkezi	Camii	Anadolu Selçuklu
3	Hunat Camii	Melikgazi	GavremoğluMah	Kent meydanı	Camii	Anadolu Selçuklu
4	Yanıkoğlu Camii	Melikgazi	Yanıkoğlu Mah.	Sokak arası	Camii	Osmanlı İmparatorluğu
5	Fatih Camii	Melikgazi	Cumhuriyet Mah.	Kent meydanı	Camii	Osmanlı İmparatorluğu
6	Ulu Camii / Camii Kebir	Melikgazi	Camii Kebir Mah.	Kent merkezi	Camii	Danışmendliler Beyliği
7	Cıncıklı Camii	Melikgazi	Cumhuriyet Mah.	Yaya bölgesi	Camii	Osmanlı İmparatorluğu
8	Aya Nikola/ Astavavazin Ermeni Kilisesi	Melikgazi	Cumhuriyet Mah.	Yaya bölgesi	Gençlik Spor Merkezi	19.yy
9	Kalaycıoğlu Mescidi	Kocasinan	Gevher Nesibe Mah.	Kent parkı içi	Camii	18.yy
Dini ve kültürel yapılar 2: Türbe/ Kümbet / Mezarlık						
S.no	Adı	İlçesi	Mahalle / Cadde	Konum	Mevcut kullanımı	Yapım dönemi
1	Hasbek Kümbeti	Kocasinan	Gevher Nesibe Mah.	Kent parkı içi	Kümbet	Anadolu Selçuklu
2	Gevher Nesibe Kümbeti	Kocasinan	Gevher Nesibe Mah.	Kent parkı içi	Kümbet	Anadolu Selçuklu
3	Suya Kanmış Hatun Türbesi	Melikgazi	Yanıkoğlu Mah.	Mahalle parkı içi	Türbe	13.yy
4	Zeynel Abidin Türbesi	Melikgazi	HunatMah.	Kent meydanı	Kayseri Turizm Danışma Bürosu	Osmanlı İmparatorluğu
5	Mahperi Hatun Türbesi	Melikgazi	HunatMah.	Kent meydanı	Türbe	Anadolu Selçuklu
6	Kutluğ Hatun Türbesi	Melikgazi	GavremoğluMah	Toplu otopark alanı	Türbe	Anadolu Selçuklu
8	Alaca Kümbet	Melikgazi	Talas Cad.	Okul bahçesi	Kümbet	13.yy
9	Şeyh Tennuri Türbesi	Melikgazi	Cumhuriyet Mah.	Yaya bölgesi	Türbe	Osmanlı İmparatorluğu
9	Emir Sultan Türbesi	Melikgazi	Cumhuriyet Mah.	Yaya bölgesi	Türbe	Eratnaoğulları
10	Hacıp Çavlı Türbesi	Kocasinan	SahabiyeMah.	Sokak arası	Türbe	Bilinmiyor
11	Ulu Hatun Türbesi	Kocasinan	SahabiyeMah.	Kent merkezi	Türbe	Eretnaoğulları
12	Mehmet Zengi Türbesi/Emirzade Türbesi	Melikgazi	Seyit Gazi Mah.	Sokak arası	Türbe	Eratnaoğulları
13	Melik Mehmet Gazi Türbesi	Melikgazi	Camii Kebir Mah.	Kent merkezi	Türbe	Danışmendliler Beyliği
14	Şeyh Seyfullah Türbesi	Kocasinan	Serçeönü	Mahalle içi	Türbe	Osmanlı İmparatorluğu
15	HatuniyeTürbesi	Kocasinan	Camikebir Mahalle	Mahalle içi	Hurdacı	Dulkadiroğulları
Dini ve kültürel yapılar 3: Medreseler/ Hanlar / Bedestenler / Çarşılar /Hamamlar /Kule						
S.no	Adı	İlçesi	Mahalle / Cadde	Konum	Mevcut kullanımı	Yapım dönemi
1	Pamuk Hanı	Melikgazi	Camii Kebir Mah.	Kent meydanı	Ticari alan	Osmanlı İmparatorluğu
2	Vezir Hanı	Melikgazi	Camii Kebir Mah.	Kent meydanı	Kapalı alışveriş alanı	Osmanlı İmparatorluğu
3	Kapalı Çarşı	Melikgazi	Camii Kebir Mah.	Kent meydanı	Kapalı alışveriş alanı	Osmanlı İmparatorluğu
4	Bedesten	Melikgazi	Camii Kebir Mah.	Kent meydanı	Kapalı alışveriş alanı	Osmanlı İmparatorluğu
5	Kadı Hamamı	Melikgazi	Camii Kebir Mah.	Kent merkezi	Hamam	Anadolu Selçuklu

6	Hunat Hamamı	Melikgazi	HunatMah.	Kent meydanı	Hamam	Anadolu Selçuklu
7	Sultan Hamamı	Melikgazi	Cumhuriyet Mah.	Kent merkezi	Hamam	Anadolu Selçuklu
8	Hunat Hatun Medresesi	Melikgazi	HunatMah.	Kent meydanı	Hediyelik eşya çarşısı	Anadolu Selçuklu
9	Hatuniye Medresesi	Melikgazi	Camii Kebir Mah.	Kent merkezi	Camii	Anadolu Selçuklu
10	Hacı Kılıç Medresesi	Kocasinan	İstasyon Cad.	Kent merkezi	Camii	Anadolu Selçuklu
11	Avgunlu Medresesi	Melikgazi	Gevher Nesibe Mah.	Kent merkezi	Kitapçı	Anadolu Selçuklu
12	Sahabiye Medresesi	Kocasinan	SahabiyeMah.	Kent meydanı	Sahaf, kitapçılar çarşısı	Anadolu Selçuklu
13	Seraceddin Medresesi	Melikgazi	GavremoğluMah	Kent merkezi	Kitap ve kültür sarayı	Anadolu Selçuklu
14	Gevher Nesibe/Çifte Medrese	Kocasinan	Gevher Nesibe Mah.	Kent parkı içi	Müze	Anadolu Selçuklu
15	Saat Kulesi	Kocasinan	Cumhuriyet Meydanı	Kent meydanı	Saat kulesi	Osmanlı İmparatorluğu
Askeri/ İdari yapılar S.no	Adı	İlçesi	Mahalle	Konum	Mevcut kullanımı	Yapım dönemi
1	Kayseri Kalesi	Melikgazi	Cumhuriyet Mah.	Kent meydanı	Kültür ve sanat merkezi	Roma İmparatorluğu

Tablo 2: Tarihi yapıların kentsel dokuya etkisi: Kayseri kent merkezi örneği, Erdoğan, Atabeyoğlu, 2016.

Yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi Kayseri ili, Anadolu'nun eski ve çok uluslu yerleşim yerlerinden bir tanesidir. Şehir mimarisi, bu durum için önemli bir kanıt niteliği taşımaktadır. Tarihsel süreç içerisinde kent, çok sayıda dini yapının inşası ile de zenginleşmiştir. Kayseri'de yaşayan gayrimüslim halk ta, yerel olarak bölgede egemen olan mimari anlayışı, yerel yapım yöntemlerini ve malzemeleri kullanmakla birlikte ticari faaliyetler sonucu Avrupa ülkeleri ile kültürel etkileşimleri dolayısıyla batı ülkelerinde egemen olan mimari üslup ve motiflerden de etkilenerek yapılarında kullanmışlardır.

Araştırma kapsamında konuyu daha detaylı aktarabilmek adına kentte bulunan kilise yapıları incelenmiştir. Çeşitli belgeler ve döneme ait tapu kaynaklarına göre 19. yüzyılın sonlarında şehir merkezi ve çevresinde bulunan yerleşim yerlerinde, çok sayıda kilise yapısı bulunduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde, kent merkezinde kimisi kalıntı halinde olan toplamda 39 kilise mevcuttur. Zaman içerisinde yok olan, terkedilen kiliselerden yalnızca 56 tanesinin yeri ya da adı -ya da her ikisi- belirlenebilmiştir. (Ahunbay, Güngör Açıkgöz, 2008,s. 28) Yok olma olaylarının zaman içerisinde işlevin kaybedilmesi, gayrimüslim nüfusun göç etmesi, depremler ya da çevresel etkenler ile bağlantılı olması olası görülmektedir.

Araştırma konusu olan Meryem Ana Kilisesi (Surp Asdvadzadzin) bu noktada bir kültür varlığı olarak korumaya alınmış yapılardan bir tanesidir. Yapının kent merkezinde

bulunması da yapının korunma ve kurtarıma işlemlerine konu edilmesinde önemli rol oynamıştır. Geçmişte yapının düzenli aralıklarla yenilenmesi ve sonunda da yeniden işlevlendirilerek hizmete açılması durumu yapını daha uzun yıllar varlığını koruması açısından olumlu bir durumdur.

S.no	Yeri	Kilise	Önerilen İşlev
1	Ağırnas	Agios Prokopios	Toplantı/ gösteri/ sergi
2	Darsiyak	Taksiarhis-Yanartaş	Konser/ Gösteri/ Kültür Merkezi/ Sergi
3	Efkere	Surp Stepanos	Müze/ Toplantı/ Sergi
4	Endürlük	Agia Triada	Konser/ Gösteri/ Kültür Merkezi/ Sergi
5	Germir	Agios Teodoros	Çocuk kulübü/ Kadınlar için el sanatları kursu
6	İncesu	Agios Efstasios	Yemek salonu
7	Özlüce	Pan Agia	Kafe
8	Reşadiye	Pan Agia	Gençlik Kulübü
9	Talas	Panagia	Kültür Merkezi
10	Tavlusun	Agios Basileos	Kütüphane/ Söyleşi/ Kafe
11	Tomarza	Surp Toros Surp Bogos Bedros	Bilgisayar Kursu
12	Zincidere	Protestan Kilisesi	Belediye-sergi ve okuma salonu

Tablo 3: Kiliseler İçin İşlev Önerileri, Ahunbay, Güngör Açıkgoz, 2008,s. 28

Zaman içerisinde tarihi pek çok yapı işlevlerinin eskimesi ve çağdaş konfor ve sağlık koşullarından uzak kalma durumu sonucunda yok olma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Günümüzde çok tercih edilen sosyal etkinliklerin, sinemaların, kulüplerin, salonların ve kursların işlevlerine tarihi yapılardan devam etmeleri, yapıyı unutulmaktan kurtarmak için oldukça iyi bir öneridir. Ayrıca günümüzün standartlaşmış modern yapılarından sıyrılıp, farklı bir atmosfer tadacak olan kişiler için de farklı bir deneyim imkânı sunma potansiyeline sahiptir. Yukarıda verilen tabloda tarihi kiliselerden bazıları, konumları ve önerilmiş işlevleri görülmektedir. Önerilerin dikkate alınması durumunda, çok sayıda kültürel miras yok olma tehlikesinden kurtularak, yeni işleviyle hizmet vermeye devam edecektir.

3.3. Kayseri’de İşlevi Değiştirilmiş Tarihi Yapı Örnekleri

Bugün ülkemizde çok sayıda Kültür Varlığı niteliğindeki yapı günümüzde müze, sosyal alan, çarşı, kütüphane, üniversite gibi farklı işlevlerle yeniden hizmete açılmıştır. Mevcut yapının yıkılması ve bir yenisinin inşa edilmesi yerine bu çözüm çok daha makuldür. Çünkü tarihi bir yapının yok olması, geçmiş dönemdeki ve toplumdaki yerinin silinmesine yol açmaktadır. Bu kültür mirasları, geçmişin izi ve gelecek nesillerin aydınlatılması adına büyük bir değere sahiptir. Kayseri’de geçmiş dönemlerde inşa edilmiş tarihi yapıların günümüzde yeniden işlevlendirilerek farklı alanlarda verdiği hizmetler incelenmiştir. Örneğin Kayseri Kalesi, Gevher Nesibe Hatun Şifahanesi ve Medresesi ve Kayseri Lisesi gibi kentin önemli kültürel dokuları müze olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Kültür varlıklarında en sık görülen işlevlerden birisi olan müze işlevi ile yapı içinde bulunan eşyalarıyla birlikte korunmaktadır. Kentin önemli tarihi dokularından Hunad Hatun Medresesi hediyeelik eşya çarşısı ve Kayseri Sahabiye Medresesi kitapçılar çarşısı olarak hizmet vermektedir. Bahsi geçen tarihi yapılar önceki işlevlerinden oldukça uzaklaşmıştır. Ancak burada bir başka önemli durum daha söz konusudur; yapıların kullanım durumunun aktifleşmesi söz konusu olsa dahi daha kısa sürede yıpranmaları da kimi zaman olası bir olgudur. Yeniden işlevlendirilerek korumaya alınmış yapılar arasında Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası’nın yeniden işlevlendirilerek AGÜ Sümer Kampüsü’ne dönüşüm süreci ise bugün literatürde başarılı bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. Yapı sanayileşme alanında gerçekleşecek yeniliklere öncülük etmesi gerekçesiyle devrim niteliği taşımaktadır. Modern dönemin ve yeniliğin öncüsü olan bu tarihi yapının korunması ve yaşatılması ise ancak işlevinin değiştirilmesi ile mümkün olmuştur.

Türkiye'de sanayileşme alanında, devlet organlarıyla yapılan ilk tesis olarak bilinen Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası'nın kurulması ile bir devrim yaşanmıştır. Tesisin kurulmasındaki öncelikli hedef ekonomik ve sosyal gereksinimler, üretimde millileşme ve devlet teşvikiyle kalkınma sağlamaktır. (Semiz, Toplu, 2019, s.29) Fabrika yalnızca Kayseri ili için değil, tüm Türkiye için büyük olanaklar sağlamaktadır. Modern dönemin ve yeniliğin adımı olan bu yapı ile, yerli üretimin artması ve dışa bağımlılığın ise azalması söz konusu olmuştur.

Görsel 19: Kayseri Sümer Bez Fabrikası, (14.01.2014) Erişim adresi: <https://www.arkitera.com/gorus/sumerbank-bez-fabrikasindan-izler/>, Erişim tarihi: 23.06.2021

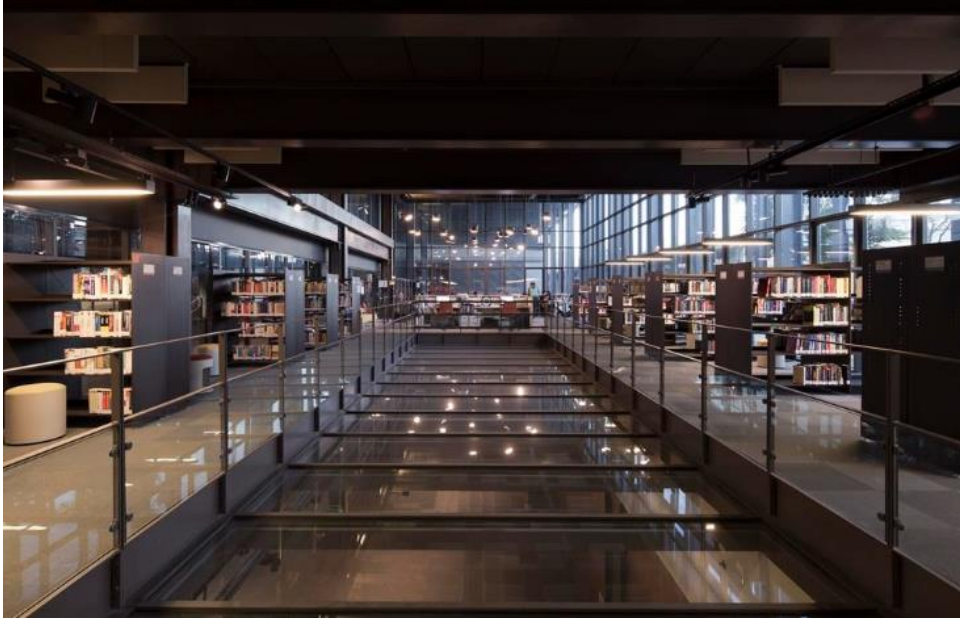
Görsel 20: Kayseri Sümer Bez Fabrikası Dış Cephe, (14.01.2014) <https://www.arkitera.com/gorus/sumerbank-bez-fabrikasindan-izler/>, Erişim tarihi: 23.06.2021

Yeni işlevi ile Abdullah Gül Üniversitesi adı altında hizmet veren yapının kütüphane bölümü, araştırmaya ışık tutması adına incelenmiştir. Görsellerde restorasyondan önceki halleri görülen fabrika, zaman içerisinde oldukça yıpranmış ve özgün doku malzemesi büyük ölçüde zarar görmüştür. Onarım ve yeniden işlevlendirme sürecinde yapıdaki hasarlar tespit edilmiş olup, dönem şartları doğrultusunda düzenlenmiştir. Endüstri yapısı olması nedeniyle yalın bir mimari tarza sahip olan yapı, özgün hali korunarak yeniden düzenlenmiştir. Dış cephe boydan boya cam malzeme ile örtülmüş, saydamlığın etkisi ile modern bir görünüm oluşturulmuştur. Yapıya sonradan eklenen korkuluklar ve ara bölmelerde saydamlık ön plana alınmış, mekânsal alanların geniş hacim etkisi korunmuştur. Uygulanan güncel malzemeler, sade aydınlatmalar ve donatı seçimleriyle işlevini kaybetmiş olan bu endüstriyel yapı, büyük bir değişim geçirmiştir. Yapılan uygulamalar çağdaşlığı ve saydamlığı ile yeni müdahale olduğunu vurgulamakta olup özgün dokuyu maskeleyememesi açısından uygundur.

Görsel 21: AGÜ Kütüphane Alanı, (t.y.) Erişim adresi: <https://kutuphane-tr.agu.edu.tr/foto-galeri>, Erişim tarihi:

23.06.2021

Görsel 22: AGÜ Kütüphane Alanı, (t.y.) Erişim adresi: <https://kutuphane-tr.agu.edu.tr/foto-galeri>, Erişim tarihi: 23.06.2021

Yeniden işlev kazanan yapılar yalnızca fiziksel anlamda değil ekonomik, kültürel ve teknolojik bağlamda da farklı bir boyut kazanmalıdır. Kullanıcıya güncel dönemin teknolojik şartları ve taleplerini karşılayacak biçimde, restorasyonun yapıldığı dönemden ipuçları vermelidir. Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası gibi tarihi değere sahip bir fabrikanın peyzajının yeniden kullanılması ile tarihi yapı güncelle adapte edilmiştir. Araştırma konusu olan Meryem Ana Kilisesi'nde kubbe, kolon, kemer gibi üzerlerinde özel süslemeler bulunan yapı elemanları mevcuttur bu açıdan her iki yapı karşılaştırıldığında karakteristik özelliklerin korunması kilise yapısında daha güçtür. Endüstriyel tarihi yapılar ise daha yalın bir tasarıma sahip olmaları nedeniyle güncel yaşama dair mimari uygulamalara daha rahat adapte edilebilmektedir. Bu sebeple restorasyon çalışmaları kapsamında yapıyı ve işlevi doğru analiz edip uygun müdahaleleri gerçekleştirmek oldukça önemlidir.

4.BÖLÜM: KAYSERİ MERYEM ANA KİLİSESİ

4.1. Yeniden İşlevlendirme Öncesi Yapının Analizi: Meryem Ana Kilisesi'nin Tarihsel Değeri ve Mimari Özellikleri

Bir yapının geçmiş değerini ve güncel durumunu mimari koşullar ışığında değerlendirebilmek için tarihçesi, dönemi, geçirdiği değişimleri, süreçleri ve kullanıcıları hakkında önden bilgi sahibi olmak gereklidir. Yapıyı var olduğu değere getiren onu kullananlar ve orada yaşanan olaylardır. Güncel adıyla Meryem Ana Kilisesi, çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmış olup, farklı işlevlerde hizmetler sunmuştur. Günümüzde geldiği noktada ise yapının durumunu değerlendirmek adına geçmiş sürecin ışığında, değişimleri ve dönemleri de katarak yorumlamak gerekmektedir. Restorasyon, doğru ve kurallara uygun biçimde uygulanmadığı zaman büyük hasarlara sebebiyet verebilmektedir. Yapının temel işlevinden, günümüze kadar geldiği bu süreçte atılan adımların uygunluğu, yapılan araştırmalar ve görüşmeler gelecek bölümlerde sonuçlandırılacaktır.

Kayseri, eski dönemlerden beri Anadolu'nun çok uluslu yerleşim yerlerinden biri olarak bilinmektedir. Bunun gerekçesi olarak ise tarihsel anlamda uzun bir geçmişe sahip olması ve coğrafi konumu olarak gösterilebilir. Hristiyan, Ermeni ve Rum gibi çeşitli gayrimüslim kesimleri barındıran bu topraklarda, mimari alanda çok sayıda eser bırakılmıştır. Bu eserlerden büyük çoğunluğu dış etkenler, savaşlar ve bakımsızlık gibi farklı gerekçelerle döneminin ilerisinde işlevini sürdürme olanağını bulamamıştır. Araştırma konusu olan Surp Asdvadzadzin Kilisesi (Meryem Ana Kilisesi) ise, korunarak günümüze kadar ulaşmayı başaran özel yapılardan bir tanesidir.

Kilisenin bahsi ilk olarak 1277 yılındaki bir elyazmasında geçerken; belirtilen tarihin öncesinde hatta şehirdeki kentleşmenin başlangıcına kadar bile uzanabileceği tahmin edilmektedir. (Güngör Açıkgöz, 2007,141) 1808'e kadar çeşitli dini belgelerde adı geçen yapının onarımına dair çok sayıda belge bulunmaktadır. Söz gelimi Osmanlı Arşivi'ndeki 1725 tarihli belgede; depremde yıkılan ve geçmiş durumundan eksilmeler oluşan yapının onarılması istenmiştir. 1781 tarihli bir şeriye sicilinde ise, çökme durumunun söz konusu olması ile onarım izni istendiği, yapılan keşif üzerine izin verildiği kaydedilmiştir. Kilisenin batı cephesindeki oval pencerenin altında, "1835" tarihinin yazılı olduğu saptanmıştır. Kilisenin, Koruma Kurulu'nda yer alan belgesinde, narteks ve naos arasındaki kapının

üzerinde bulunan iki kitabenin çevirisi bulunmaktadır. Üzerine Türk Bayrağı resmedilerek kapatılan oval kitabede; “Garabet Ağa Zartaryan bu binayı, bu Tanrısal yapıyı Ermeni cemaatinin ve asilzadelerinin yardımı ile inşa ettirdi. İnşa tarihi 1838 Şubat”, bunun altında, üzerine yazılan yazılarla tahrip edilen kitabede ise; “Sema-i padişahın ve nura boğan yukarıdaki kudsi şerifin aziz Meryem Ana’nın ismi ile inşa olunan bu bina Osmanlı İmparatoru Sultan Mahmut tarafından verilen ferman ve Majak Vilayetinin mergazası olan Baş Piskopos Hakop Efendi’nin önderliği ve aynı derecede takdis olunan Ermeni evlatlarının yardımları ile meydana getirilmiştir. 1287 Şubat.” yazdığı belirtilmektedir. (Güngör Açıköz, 2007, s.141) Cephede ve kitabelerde saptanan tarihlerin farklı olması tezatlık oluşturmaktadır. Kesin bir sonuca varılamamakla birlikte, yapıya zaman içinde çeşitli müdahaleler edilmiş olabileceği ve yazıların sonraki süreçlerde yazılmış olma ihtimali düşünülmektedir.

4.1.1. Meryem Ana Kilisesi'nin Konumu

Meryem Ana Kilisesi konum itibariyle 20. yüzyıl başlarına kadar sur içi, Emir Sultan Mahallesi’nde, günümüzdeki adıyla ise “Kıçıkapı” bölgesinde; tam adres bilgisi ile Cumhuriyet Mahallesi, Yoğunburç Sokak, no 21, 254 ada, 4 numaralı parselde yer almaktadır. (Güngör Açıköz, 2007,141) Cadde üzerinde bulunan yapı, günümüzde az katlı eski yapıların bulunduğu, çoğunlukla iş hanları ve ticaret merkezlerinin yer aldığı bir bölgededir.

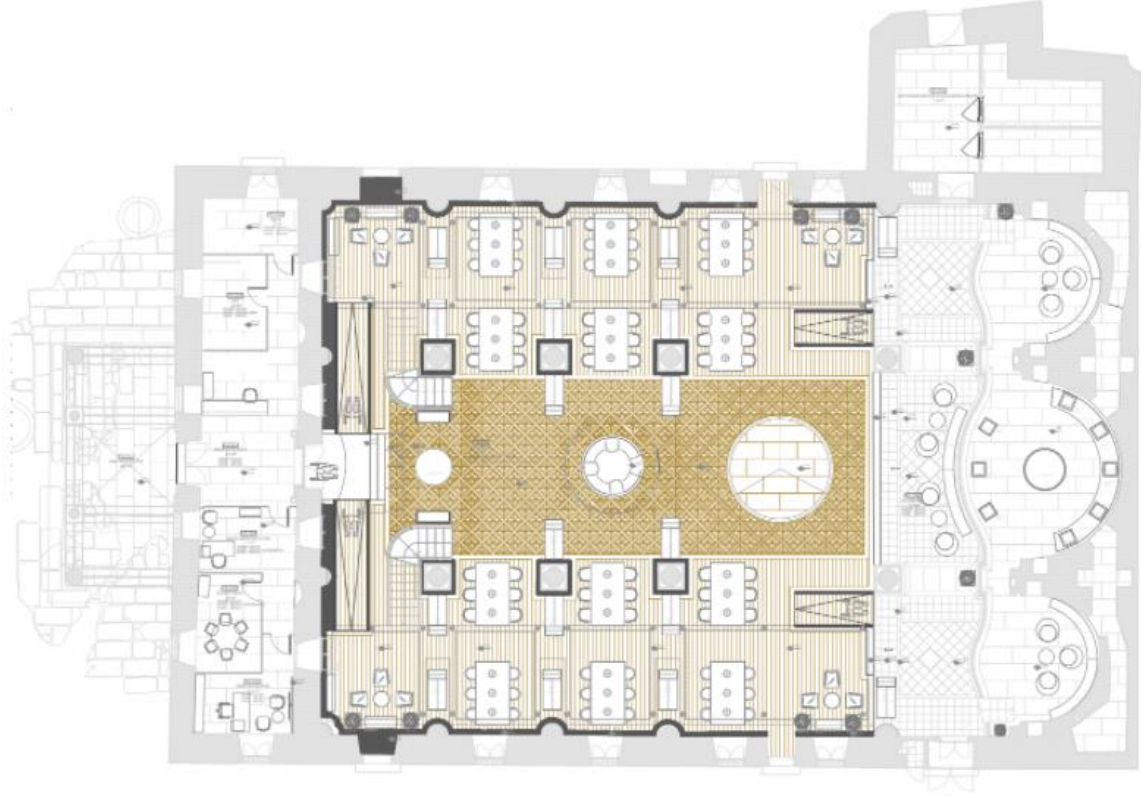
“Kayseri’nin 100 yıllık geçmişine tanıklık etmiş olan Kayseri Lisesi, Geç-Osmanlı Dönemi’nde kurulmuş olan önemli bir eğitim kurumu olarak kentte öne çıkmaktadır. (Işık, 2010). Kayseri Lisesi binası; Kayseri ili, Melikgazi ilçesi, Kıçıkapı Mahallesi’nde, bugün ayakta olan Surp Astvaztaddin (Meryem Ana) Ermeni Kilisesi’nin güneydoğusunda bulunmaktadır.” (Bahar, Kurak Açıcı, 2021, s.72) Bölgenin geçmiş dönemlerde şehir merkezi olarak nitelendirilmesi gerekçesiyle çevre yapılar da korunmuş ve modern görünümünden uzak kalmıştır. Restorasyon ile korunmaya uygun olan bu bölge, incelemeye değer görülmüştür.

Görsel 23: Kilise Konumu, Erişim adresi: <https://kulturenvanteri.com/yersurp-asdvadzadzin-kilisesi-kayseri/#17.0738.71748335.489517>, Erişim tarihi: 12.11.2021

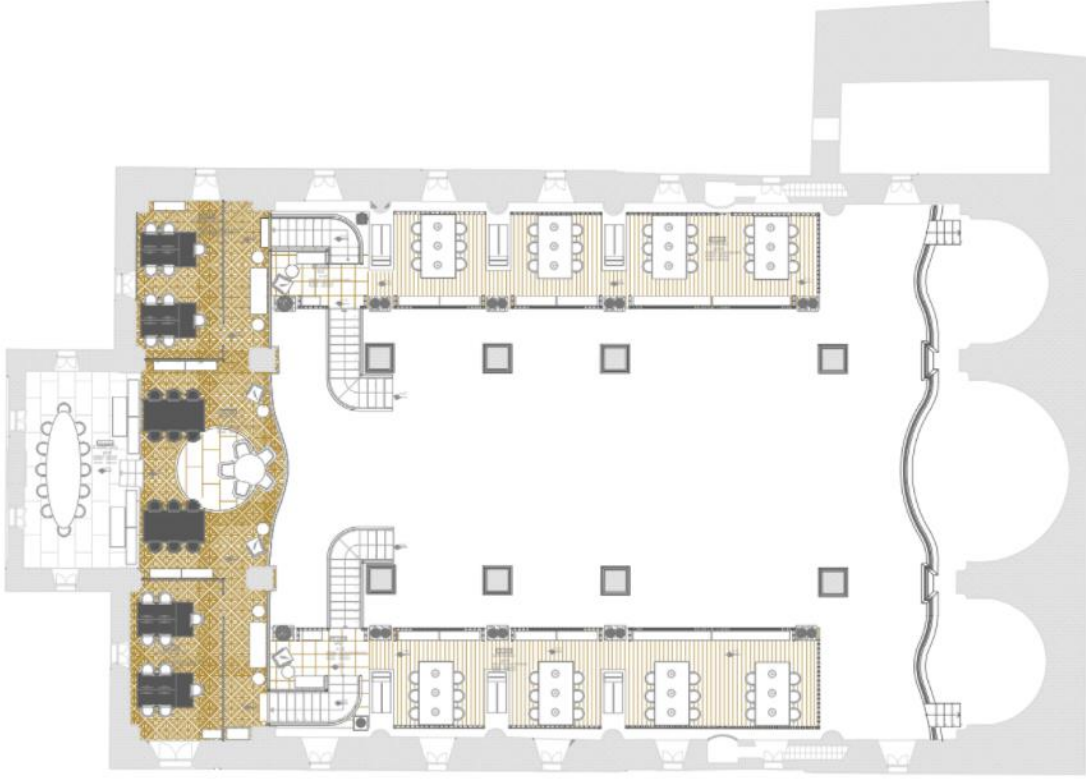
4.1.2. Meryem Ana Kilisesi'nin Plan ve Cephe Özellikleri

Kilise, bir orta ve iki yan olmak üzere üç nefli, bazilikal bir plana sahiptir. Onarım sonrası yeniden işlevlendirilen yapıda narteks bölümünde bulunan giriş bankosu, toplantı odası ve idari ofisler dikey aks doğrultusunda yerleştirilmiştir. Yan neflerde sirkülasyonu bozmamak adına sabit çalışma alanları ve kitaplıklar bulunur. Bu sayede geçiş alanlarındaki daralmaların ve kullanıcı hareketlerinin kısıtlanmasının önüne geçilmiştir. Yapının akışı orta nef kısmından sağlanırken, kubbenin tam altında danışma bölümü bulunmaktadır. Banko aksının devamında apsis kısmı mevcuttur. Neflerin genişliği ile orantılı olan bu apsis bölümünde, zeminin yükseltilmesi ile mekân içinde yeni bir mekân algısı oluşmuştur. Apsislerin paralel doğrultusunda, aksın ilerisinde kafeterya bölümüne geçiş sağlanır. Planlama anlayışına göre bu bölüm; sergileme, kitaplık ve çalışma alanlarının nispeten dışında bırakılmıştır.

Görsel 24: Zemin Planı, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Birinci kata erişim, giriş kısmına en yakın sütunun hemen yanına yerleştirilen merdiven ile sağlanır. Bu kısımda çalışma masaları ve elektronik tarama bölümü bulunmaktadır. Asma kata yine merdivenler yardımıyla geçiş sağlanmıştır. Asma katta çalışma alanları duvar kenarında sıralanırken, korkuluğa yakın bölümlere kitaplıklar yerleştirilmiştir. Çalışma alanları, iki kot boyunca uzayan kitaplıklar yardımı ile bölünmüştür. Sirkülasyon korkuluklar ve çalışma masaları arasından sağlanmaktadır.

Görsel 25: 1. Kat Planı, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 26: Kilisenin Ön Cephesi, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

Kilise cephesi farklı boyutlarda ve kalınlıklarda kesme taşlarla inşa edilmiş olup, duvarların kesiştiği köşelerde nispeten düzgün kesme taşlar kullanılmıştır. Narteks duvarında ve iç mekânda da benzer biçimde farklı boyut ve kalınlıktaki taşlar, taş malzeme haricinde ise sıva uygulaması yapılmıştır. Bina girişini belirleyen revak bölümü, dikdörtgen planlı yapının cephesinde dışarıya bir çıkma oluşturmaktadır. Oluşan çıkma yapının girişini öne vurgulamaktadır. Revak cephesinde bir orta ve iki yan, nispeten küçük yarıçaplı, kemerler ve yapı gövdesinden çıkan geniş payeler bulunmaktadır. Bu payelerdeki küçük çıkmalar revakın sütunlarına denk gelmektedir. Kolonlardaki sütun başlıkları iyonik tarzda işlenmiştir.

Görsel 27: Revak Bölümü, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

Görsel 28: Kilise Girişi, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

Taş malzemeden oluşan kemer kapı açıklığının iç kısmına sade, modern görünümlü siyah bir kapı yerleştirilmiştir. Kapı alınlığının üst kısmında, özgün bezeme motifleri görülmektedir. Orta kısımda ise döneme ait bir dikdörtgen yazıt alanı bulunduğu fakat zaman içerisinde hasar gördüğü ve silindiği görülmektedir. Tonoz kısmı sade, yer yer krem ve beyaz renkli sıvalıdır. Kemerleri ve payelerin yükünü azaltıp sabitlemek amacıyla siyah metal gergi çubukları eklenmiştir. Koyu ceviz dikdörtgen formlu pencere kanatları, metal ızgaraların arkasından görülmektedir. Birinci kat pencerelerinde, üçgen alınlıklar kullanılmıştır. Revakta bulunan kemerler, ön cepheyi saran oval alınlık ve birinci katta bulunan oval pencere formu birbirini yakalarken; üçgen çatı, pencere alınlıkları ve sivri çatı olukları da uyum içinde görünmektedir. Yapı girişi bu görünüşüyle oldukça sade, süsleme ve bezemelerden uzak bir yapıdadır.

Yapının ön ve yan cephelerinde düz yüzeyli kalın bir silme mevcuttur. Bu silme ile yapının zemin ve birinci katı birbirinden ayırt edilmiş ve binanın kat sınırı belirlenmiştir.

Yalın olmasına rağmen anıtsal bir cephe düzenine sahip olan yapının düzenli sıralanmış pencereleri, cephelerin orta kısımlarında sivrilen çatıları ve altında yer alan oval pencereleri görülmektedir. Çatı planının orta kısmından yükselen kubbe, dikdörtgen planlı binaya çokgen kenarlı silindirik bir kasnak yapısı ile bağlanmıştır. Çokgen bölümde yer alan pencereler binanın mevcut pencereleri ile aynı formda olup alınlıkları süslemelidir. Pencere aralarında kalan cephe kısımları ise kiremit renkli bir malzemedен oluşturulmuştur.

Görsel 29: Kilise Çevresi, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

4.1.3. Meryem Ana Kilisesi'nin Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı

Yapım teknikleri ve malzeme kullanımı, tarihi bir yapının incelenmesi aşamasında büyük ipuçları vermektedir. Malzemeler ve yapım teknikleri sayesinde yapının dönemi, dönemin gelişim süreci, yaygın kullanılan planları ve mekânsal düzenlemeleri hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. “Yapım teknikleri incelendiği zaman, Kayseri kiliselerinin ana yapı malzemesinin tuf olduğu belirlenmiştir. Duvarlar yanaşık derzli, çoğu bugüne ulaşmayan

döşemeler, saltaşı kaplıdır.” (Ahunbay, GÜNGÖR AÇIKGÖZ, 2008, s.33) Bu bilgi ışığında yapının malzemeleri incelendiği zaman, üç nefli kilisenin, karşılıklı 5 sütununun taş malzemedan oluştuğu görülmüştür. Yapı zemininde, duvarlarda ve tavanda taş malzeme kullanılmıştır. İç mekânda duvar ve yüzeyleri oluşturan taş malzeme üzeri özgünde sıvalı ve renkli süsleme ve bezemelere sahip iken daha sonra sıva ile örtülmüş, değişime uğramıştır. Benzer biçimde kolonlarında da taş üzeri sıva boya uygulamasına sahip olduğu saptanmıştır. Onarım sırasında raspa yapılarak özgün sıvaların ve renkli boyamaların ortaya çıkarılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Görsel 30: Meryem Ana Kilisesi İç Mekân Görseli, (25.10.2018) Erişim adresi: <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/kayseri-meryem-ana-kilisesi-kutuphaneye-donusuyor-390996.html>, Erişim tarihi: 12.11.2021

Görsel 31: Meryem Ana Kilisesi İç Mekan Görseli (1), (25.10.2018) Erişim adresi:

<https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/kayseri-meryem-ana-kilisesi-kutuphaneye-donusuyor-390996.html>,

Erişim tarihi: 12.11.2021

Zaman içerisinde aşınmaya uğrayan yapı cephesinde genel anlamda süsleyici nitelikteki işleme ve motiflerin bulunmaması tahrip olan taş elemanların benzerleri ile değiştirilmesinde kolaylık sağlamıştır. Yapı dışında emin kaplaması olarak kullanılan taş malzeme kullanıma bağlı olarak zamanla hasar görmüştür.

4.1.4. Meryem Ana Kilisesi'nin ve Yeniden İşlev Kazandırılma Gerekliliği

“Carta Del Restauro - Madde 4: Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanımlar verilmesi kabul edilebilir.” (Kara, İşleyen, 2018, s.4) Tarihi yapılar geçmişten günümüze gelen süreç boyunca ayakta kalabilmek adına hizmet vermeye devam etmelidir. Kuruluş amacı güncel dönemi yakalayamayan yapılar ise farklı bir işlev ile yeniden kullanıma kazandırılmalıdır.

1895 yılında Ermeni ve Türkler arasında yaşanan olaylar esnasında Ermeni halkının sığınma yeri olarak belirlediği, yerel Kayseri halkının “büyük jam” diye tabir ettiği yapı, I. Dünya Savaşı’na kadar kilise işleviyle hizmet vermiştir. (Güngör Açıkgöz, 2007,141) Sonraki süreçte yapı; depo, sergi salonu, zabıta karakolu ve spor salonu olarak farklı alanlarda işlevlendirilmiştir. (Başkal, 2021) Yapının depo olarak kullanımı, tarihi yapıyı atıl duruma getireceği gerekçesiyle doğru bir kullanım olmayacaktır. Aktif bir kullanım yapının unutulmaya yüz tutmasına engel olacaktır. Sergi işlevi, yapının tarihine saygı duyulması ve yaşatılması açısından doğru bir tercih olsa da günlük kullanımda kullanıcılara kısa süreli olarak hizmet verebilecektir.

Görsel 32: Meryem Ana Kilisesi’nin Spor Salonu İşlevi ile Kullanımı, Erişim: <https://team-aow.discuforum.info/t2300-Kayseri-Surp-Astvadzadzin-Meryem-Ana-Kilisesi.htm>, Erişim tarihi: 12.11.2021

Kilise’nin spor salonu işlevi ile hizmet verdiği döneme ait görsel incelendiği zaman, (Görsel 20) kuruluş amacından oldukça uzaklaştığı görülmektedir. İbadet amacı ile inşa edilen tarihi yapı, yeni işleviyle büyük bir tezatlık oluşturmaktadır. Spor salonları, hareketliliğin ve günlük aktivitelerin yoğun olduğu alanlardır. Kullanılan araçlar, yapılan spor etkinlikleri ve kullanıcı çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda, yapının zarar görmesi ihtimalinin oldukça yüksek olduğu sonucuna varılmaktadır. Tarihsel süreçte çeşitli çevresel, fiziksel ve kimyasal

hasarlardan korunmayı başarıp günümüze kadar gelen bu yapının, hasara açık bir biçimde değerlendirilmesi ise doğru bir tercih değildir.

Ancak yukarıda da izah edilmiş olduğu gibi zaman içinde Venedik Tüzüğü ve öncesinde uluslararası düzeyde kabul edilmiş olan Carta Del Restauro sözleşmesinin 4. maddesinde belirtilmiş olduğu gibi “Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanımlar verilmesi kabul edilebilir” (Kara, İşleyen, 2018, s.4) hükmü gereğince sergi işlevi dahil yukarıdaki tüm işlevlerin yapının tarihine saygı duyulması ve yaşatılması açısından doğru bir tercih olmadığı anlaşılmış ve 2012 yılında Kayseri Büyükşehir Belediyesi’ne 25 yıllığına kullanım hakkı verildikten sonra kütüphane olarak işlevlendirilerek onarılmıştır. Bilindiği gibi yeniden işlevlendirme çalışmalarında tarihi yapıların korunmasında temel amaç bu yapıların aktif olarak kullanımının sağlanmasıdır. Bu yapının kütüphane işlevi ile yüklenirken minimum ölçüde değişime uğraması mekânsal bütünlüğün ve mimari karakteristiklerin zarar görmeden korunmuş olması dikkate değer bir durumdur. Bu işlev sayesinde yapının eğitim sürecine katkı sağlayan bu kurum olarak kentin yaşamına olumlu katkısı da söz konusudur. Kütüphaneler kullanım gereği sessiz ve yoğun hareket gerektirmeyen mekânlardır. Hareketin kısıtlı olduğu, kullanıcı tarafından yıpratılmayan mekânların ise yaşam süresinin uzaması anlamına gelmektedir. Bu kapsamda yapı için seçilen kütüphane işlevinin, en doğru seçim olduğu ifade edilebilir.

4.2. Yeniden İşlevlendirme Sonrası Meryem Ana Kilisesi

Tarihi bir yapının toplumsal bir hizmet için yeniden kullanıma kazandırılması konusu ve müdahaleleri niteliği "Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanım arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir." Hükmü ile Venedik Tüzüğü’nün 5. Maddesinde açıklanmıştır.

Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi bir yapının geçmişine saygı duymak ve mevcut haliyle yaşatabilmek adına cephesi, planı ve temel strüktürü korunmalıdır. Yine uluslararası yasa ve tüzüklere göre koruma kapsamında yeni eklemeler yapılacak ise bu elemanları güncel

malzeme ve tekniklerden yararlanılarak gerçekleştirilebilir. Koruma kapsamında yapı, çevresi ile bir bütün olarak düşünölmelidir. Tarihi çevrelere sahip çıkılması, geçmiş dönemlerdeki yaşanmışlıkların ve bölgesel değerlerin korunması adına önem taşımaktadır. Bir yapıyı korumak yalnızca mevcut binayı korumaktan ibaret değildir. Tarihi dokunun çevresi ve düzenlemeleri de beraberinde gelmektedir. Meryem Ana Kilisesi'nin korunması ve işlevinin değişmesi ile yapı aktif bir hale getirilmiştir. Bu sayede yapı çevresini de etkilemiş, kullanıcı talebini ve yapının içinde bulunduğu bölgenin değerini arttırmıştır. Kullanıcı kitlesinin büyük çoğunluğunun öğrencilerden oluşması gerekçesiyle genç nüfusta artış olmuş ve çevre yerlerdeki yemek yerleri, kafeler gibi sosyal alanlarda da kullanım artmıştır.

Görsel 33: Kilise Çevresi, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

Görsel 34: Kilisenin Arka Cehesi ve Çevresi, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

Arka cephede yer alan çevre yapıların cephe özelliklerinin düz renklerde ya da Meryem Ana Kilisesi'ne benzer biçimde doğal taşlardan meydana geldiği gözlemlenmektedir. Zeminde kullanılan taş malzeme kullanıma bağlı olarak zamanla hasar görmüştür. Hasarlı görünüme rağmen çevre yapıların dokusuna uyum sağlamak ve modern görünümünden soyutlanmaktadır. Kilise restorasyonunun çevre yapılara değer kazandırması ile bölge unutulmaktan kurtulmuş ve kendi içerisinde aktifleşmiştir. Bu sayede ilerleyen süreçlerde eskimeler ve bozulmalar görülse dahi, bölge takip edilecek ve müdahaleler gereken zamanda gerçekleşecektir.

4.2.1. Meryem Ana Kilisesi'nin Kütüphane İşlevine Dönüşümünde Uygulanan Yeniden Kullanım Kararları

Kayseri’de öğrencilerin içinde çalışmalar yapabileceği yeterli sayıda kütüphanenin bulunmaması dolayısıyla yapının kütüphane işlevine dönüştürülmesi, çalışma alanına ihtiyaç duyan kullanıcılar için büyük fayda sağlamıştır. Meryem Ana Kilisesi kütüphane ve sosyal alan kullanımı işlevi ile yeniden değerlendirilmiştir. Yeni işlev kapsamında yapının idari ofisler, bilgi ve danışma, çalışma alanları, sergi bölümü ve kafeterya hizmeti vermesi öngörülmüştür. Bu işlev ile yapının kullanımında ve ziyaretçi sayısında artış olması beklenmektedir. Apsis bölümü bir basamak yüksek kotta kalması mekan içinde bu bölümün diğer kısımlardan ayrılarak özelleşmesi anlamına gelmektedir. İsbetli bir karar ile bu kısmın sergi bölümü olarak ayrılması düşünülmüştür. Bu özel bölümde yapıya dair bilgilerin ve tarihi eserlerin sergilenmesi suretiyle yapının tarihi geçmişinin ziyaretçilere tanıtımı gerçekte bir çok restorasyon uygulamasında bulunması gerekli bilgilendirme alanı olarak doğru bir koruma tutumu olarak belirlemektedir.

Meryem Ana Kilisesi’nin mekânsal özelliklerinden olan yüksek tavalı bir asma galeri katı çözümünün gerçekleştirilmesine olanak tanımakta olup daha önce incelemiş olduğumuz De Petrus Kütüphanesi ve Selexyz Dominicanen yapılarında olduğu bir galeri katı eklentisi burada da gerçekleştirilmiştir. Kilise planının neflerin arasında yer alan üçer kolonlar ile bazilikal bir düzende olması, mekânı kendi içinde bölümlere ayırmak açısından da kolaylık sağlamıştır. Bu sayede mevcut düzenin içerisinde yeni alanlar oluşturmak kolaylaşmıştır. Çalışma alanları işlevsel anlamda bölümlere ayrılması gereken alanlardır. Kitaplık ve kolon referanslarıyla çalışılarak, hareketli kitaplıklar ile yapının mekansal bütünlüğüne zarar vermeden bölümlenmeler gerçekleştirilmiştir.

Kitaplıklarda geniş kapsamlı kitap, dergi, gazete v.b. nesnel kaynaklar, asma katta bulunan elektronik araştırma bölümünde ise sanal kaynaklar bulunmaktadır. Kullanıcılar ihtiyaç duydukları kaynaklara bu bölümlerden ulaşarak, masalarda çalışmalarına devam edebilmektedirler. Bu işlev sosyalleşmek ve grup çalışmaları yapmak için de uygundur. Kullanıcılar araştırmaları sonucunda kaynaklara ulaşarak; çalışma, sosyalleşme ve dinlenme gibi taleplerine karşılık bulabilirler. Çünkü yapı, her türlü günlük aktiviteye uyum sağlayacak ölçüde tasarlanmıştır.

Kütüphaneler bir kentin gelişmesinde, okuryazarlığın artmasında ve kültürel alanlarda büyük değişimler yaratır. Bu kapsamda kültür varlıklarının kullanımının aktif olduğu, verimli saatlerin geçirildiği işlevlerle yeniden kazandırmak doğru bir karardır.

4.2.2. Meryem Ana Kilisesi'nin Kütüphane İşlevine Dönüşümündeki Müdahaleler

Tarihi yapıya uygulanması gereken müdahalelerin proje aşamasında ayrıntılı olarak saptanmış olduğu ve mümkün olduğunca az işlem ile yapının yeniden hizmete kazandırılmasının temel ilke olarak benimsendiği uygulama sonrası yapılan gözlemlerden anlaşılmaktadır. Yapıda gerçekleştirilmiş olan restorasyon müdahalelerinin aşağıdaki başlıklar altında incelenmesi yapılmıştır:

a) Malzeme Bozulmalarına ve Kayıplarına Yönelik Müdahaleler

Yapının güncel durumu genel olarak değerlendirildiği zaman kirlenmenin ve renk değişimlerinin yoğun olduğu söylenebilir. Kilise'nin iç ve dış cephelerinde genel anlamda kirli hava koşullarından kaynaklanan patina olarak nitelenen bir yüzey kirlenmesi söz konusudur. Taş pencere alınlıkları ve silmelerde yoğun bir biçimde kirlenme ve büyük oranda kararmalar oluşmuştur. Pencerelerin taş sövelerinde ayrışmalar ve çatlaklar bulunmaktadır. Yapının yıllar boyunca maruz kalmış olduğu çevresel, fiziksel ve kimyasal etkenler göz önünde bulundurulduğu zaman mevcut durumu kaçınılmaz olduğu anlaşılmaktadır.

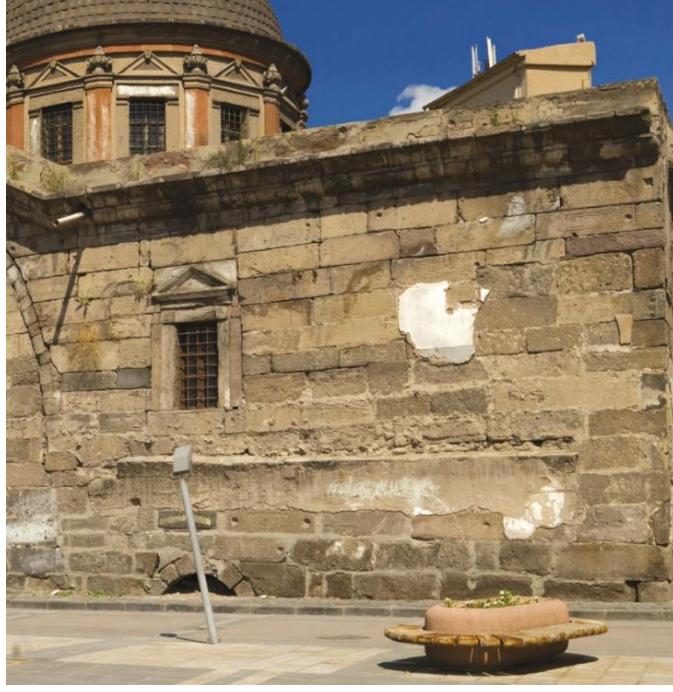

Görsel 35: Kilise Yan Cephe Görüntüsü, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

Parapetlerde yoğun bir kirlilik ve aynı zamanda yüzeysel aşınmaların sonucunda parçalarda eksilmeler görülmektedir. Restorasyon öncesi görselleri değerlendirildiğinde (Görsel 28) cephe yüzeyinin bazı bölümlerinde nitelikli olmayan bir sıva ile onarım uygulandığı görülmektedir. Saçak silmesinde ve kat silmelerinde kırık kısımlar ve kopmalar tespit edilmiş ve yer yer yosunlanmalar saptanmıştır. Restorasyon esnasında tüm bu hasarlar yapıya uygun biçimde minimum müdahale ile iyileştirilmiştir.

Yapının restorasyon sonrası güncel durumu incelendiği zaman (Görsel 38) yan cephede bulunan kaba sıva uygulamalarının kaldırılmış olduğu, yosunların temizlendiği ve eksilen parçaların belirli bir oranda yeni ancak benzer malzeme ve işçilik kullanımı ile tamamlandığı; tarihi yapının dokusuna adapte edildiği görülmektedir.

Yıpranmalara karşı yapılan müdahalelerin yerinde ve makul olduğu görülmektedir. Cephede büyük değişimler yapılması durumunda eskimişlik görüntüsü veren tarihi yüzey dokusunun kaybolması söz konusudur. Bu uygulama sürecinde yenileme ve tamamlamaların ancak çok gerekli olan taş yüzeylerde gerçekleştirildiği ve bu sebeple restorasyon ilkelerine uyulmuş olduğu, minimum değişim ile yapının eskilik değerinin cephesel bağlamda büyük oranda korunmuş olduğu görülmektedir.

Görsel 36: Restorasyon Öncesi Kilise Cephesi, <https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/meryem-ana-klisesi>,
Erişim tarihi: 12.11.2021

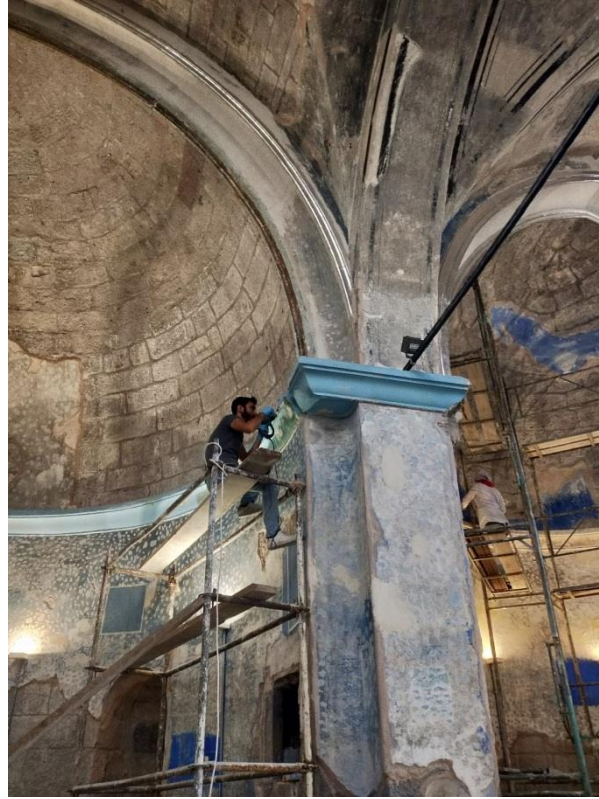

Görsel 37: Restorasyon Sonrası Kilise Cephesi, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

İç mekan duvarlarında ihtiyaç olan kısımlara mikro enjeksiyon, yapının geneline ise ihya yapılmıştır. Bu sayede tarihi yapının mevcut görüntüsü korunmuştur. Narteks bölümü yeniden boyanmış ve temiz bir görüntü elde edilmiştir. Kılcal çatlaklarda nefaset sıvası uygulanmıştır. Apsis kısmında gerekli görülen kısımlarda boya uygulaması yapılmıştır.

Görsel 38: Duvar Onarım Aşamaları (1), Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 39: Duvar Onarım Aşamaları, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 40: Duvar Onarım Aşamaları (2), Proje Şantiye Şefi Murat Karlı

Görsel 41: Duvar Bitişi, Proje Şantiye Şefi Murat Karlı

Yapının restorasyon öncesi duvar bitişi incelendiği zaman farklı tonlarda, aşınmaya uğramış mavi renk görülmektedir. Duvar malzemesinin onarımı sağlandıktan sonra renk uygun bir biçimde uygulanmıştır. Köşe kısımlarda ve zemin birleşiminde yapının mevcut taş duvarları bırakılmıştır. Bu sayede duvarları oluşturan tarihi ana malzeme görülmektedir.

Görsel 42: Kubbe Görünümü, Proje Şantiye Şefi Murat Karslı

Kubbe, tonoz ve kemerlerde su itici (hidrofobik taş empenyesi) malzeme uygulanmıştır. Bu uygulamalar haricinde ekleme yapılmamış, bir önceki işlev olan spor salonu yapısında uygulanan boyalar kazınmış ve tarihi yapı özgün malzemesine kavuşturulmuştur.

b) Mekânsal Bölünme Müdahaleleri

Yapıdaki bölümler kendi içerisinde kategorilere ayrılmış ve sirkülasyonu bozmadan en uygun biçimde yerleştirilmiştir. Narteks kısmında idari bölümler çözümlenmiş, yapının ana ibadet alanları ise kütüphane işlevine ayrılmıştır. Yapıya girdikten sonra kullanıcı danışmanın karşılaması ve aynı zamanda bu bankonun yapının tam ortasında konumlandırılması, doğru bir yaklaşım olmuştur. Geniş koridorun etrafında çalışma alanlarının sıralanması ise, kullanıcıya kitaplıklardan belirlenen yazılı kaynağı aldıktan sonra çalışma alanına geçip işine başlama imkânı sunmaktadır. Kitaplıkların masalar ile iç içe olması yardımıyla, kullanıcılar bir an önce yerine yerleşebilme ve çalışmaya başlama imkânı bulmaktadır. Zemin katın üstünde yer alan asma kattaki yerleşim de benzer şekilde yapılmıştır. Bu sayede çalışma alanları ve kitaplıklar derlenmiş, bir araya getirilmiştir. Apsis bölümünde çalışma gerçekleştirilmesi, yapının uç kısmında bulunma ve kafeteryaya geçiş alanının yanında konumlanma gerekçesiyle motivasyonu bozabileceği düşünülmüş ve tam da bu sebeple bu bölümde çalışma alanları yerine sergi alanı tercih edilmiştir. Bu kararın da doğru bir yaklaşım olduğu açıkça görülmektedir. Bir alternatif öneri olarak yan neflerden birinin tamamen çalışma alanına, diğerinin ise tamamen kitaplıklara ayrılması da söz konusu

olabilirdi. Bu yerleşim de alanı düzenli kullanmaya yardımcı olabilirdi.

Mekânlar birbiri ile kafe bölümü hariç tamamen bağlantılıdır. Merdivenler ve rampalar mekânlar arasındaki ilişkiyi kurmaktadır. Kitaplıklar çalışma alanlarını bölme işlevini sağlarken bir yandan işlevsel olarak bu alanları birbirine bağlamaktadır. Asma kat ve apsis bölümü ile mekân içinde yeni mekânlar yaratılmıştır. Bu sayede alanda esnek kullanım sağlanmış ve hacimsel bağlamda verim arttırılmıştır.

c) Çağdaş Malzeme Kullanımları ile Gerçekleştirilen Eklenti ve Müdahaleler

Bir kütüphane yapısında ısınma, ses yalıtımı, aydınlatma ve alanın verimli kullanımı mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Malzemeler ve uygulama yöntemleri yıllar içerisinde gelişerek farklılık gösterir. Meryem Ana Kilisesi'nde restorasyon aşamasında, mevcut hizmetten arındırılarak yeni işlevin gereği kullanıma uygun konfor ve sağlık koşullarını sağlamak için çağdaş malzeme eklemeleri de yapılmıştır.

Yeni malzeme uygulamalarından en önemli eklenti yükseltilmiş zemin döşemesidir. Tarihi yapının mevcut zemininin korunması, ısıtma sistemlerinin ve borularının döşenmesi ve kot farklarının giderilmesi adına demir profiller yardımıyla zemin yükseltilmiştir. 15 cm yükseltilmiş döşeme üzerine yerleştirilen OSB levhalar, iskelete denk gelen yerlerden profiller yardımıyla vidalanmıştır. OSB üzerine marküteri ahşap zemin malzemesi özel yapıştırıcısı ile yerleştirilmiştir. Seçilen zemin modern tarz ve renk seçimiyle yapıya adapte edilmiştir.

Görsel 43: Meryem Ana Kilisesi Yükseltme Zemin, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

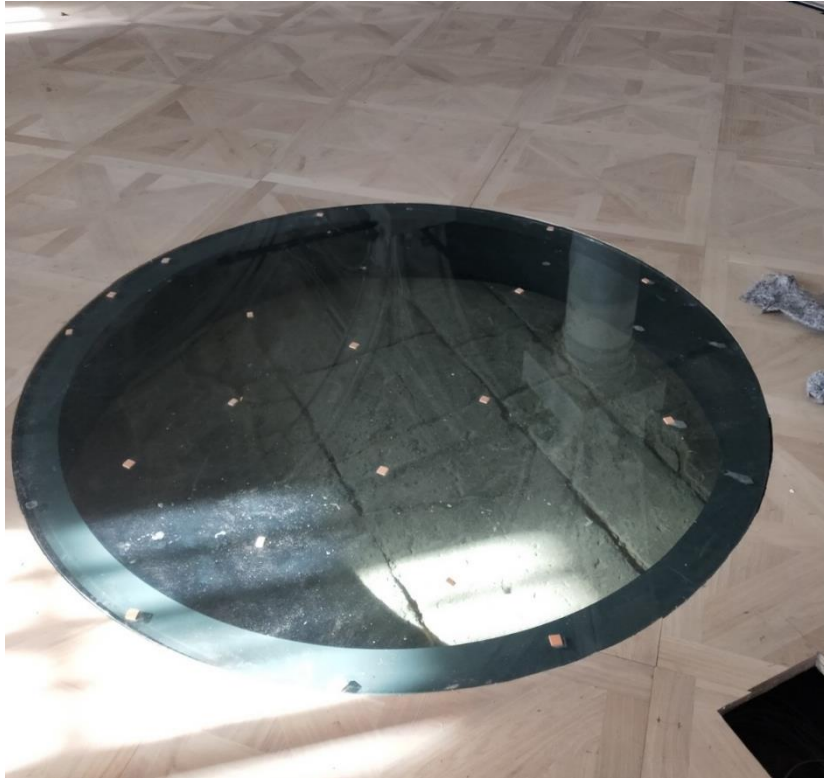
Görsel 44: Meryem Ana Kilisesi Yükseltme Zemin (1), Proje Şantiye Şefi Murat Karlı

Görsel 45: Meryem Ana Kilisesi Yükseltme Zemin (2), Proje Şantiye Şefi Murat Karlı

Görsel 46: Meryem Ana Kilisesi Yükseltme Zemin (3), Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 47: Zemin Malzemesi Detayı, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Zeminde yapılmış olan bu uygulamada belirli kısımlarda bulunan dairesel formda çerçevelenmiş cam döşemelerden tarihi yapının zeminini görmek mümkün olmaktadır. Asma kat strüktüründe 125 mm taşıyıcı çelik kolon kullanılmıştır. Asma katın döşeme kısmında 40*80 mm'lik profiller uygulanmıştır. Çelik kolonlar ana zemine sabitlenmiştir. Malzeme

seçiminde dayanıklılık esas alınmaktadır.

Venedik tüzüğü 9. Maddeye göre: “Onarım kendine temel olarak aldığı özgün malzeme ile güvenilir belgelere saygıyla bağlıdır. Faraziyenin başladığı yerde onarım durmalıdır; yapılması gerekli herhangi bir eklemenin mimari kompozisyondan farkı anlaşılabilir ve gününün damgasını taşımalıdır.” Bu seçim ile birlikte, tarihi yapıya sonradan eklenen elemanların modern döneme ait olduğu anlaşılmaktadır ve bu sayede uygulamalar tüzüğe uymaktadır.

Görsel 48: Asma Kat Strüktürü, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 49: Asma Kat Strüktürü (1), Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 50: Asma Kat Tavan Boyama Aşaması, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Çelik profillere OSB levhalar vida ile monte edilmiştir. Tavan kısmında OSB'lere siyah boya uygulaması yapılmıştır. (Görsel 46) Asma kat ile mekân bölünürken kullanım verimi artırılmıştır. Bölünen alanlar, kendi içlerinde yeni bir düzen oluşturmaktadır. Korkuluk kısmında şeffaflığa önem verilmiş, sade ve mekâna adapte edilmiş malzemeler tercih edilmiştir.

Venedik tüzüğü madde 13'e göre: "Eklemelere, ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağlantısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir." Yapının çekiciliğine etki etmeyen bu elemanlar incelendiği zaman, yapıya gölge düşürmemesi gerekçesiyle tüzüğe uygun bulunmuştur.

Görsel 51: Korkuluk Montaj Aşaması, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 52: Zemin Kat Rampa Malzemesi, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 53: Asma Kat Zemin Malzemesi, Proje Şantiye Şefi Murat Karlı

Asma kat yer döşemesinde de zemin kattaki çalışmalara benzer biçimde OSB üzerine ahşap zemin malzemesi uygulanmıştır. Ahşaplar OSB malzemeye özel yapıştırıcı ile yapıştırılmıştır. Seçilen malzeme zemin kattakinden farklıdır fakat modernliği ve renk seçimi ile alt kata uyum sağlamıştır. Dokuların kendi içerisinde bir bütünlük sağlamıştır.

Zemine kaynatılarak yapıya sonradan adapte edilen merdivenin yapımında, modern form ve malzeme tercih edilmiştir. Demir tercih edilmesinde dayanıklılık faktörü ve özgünden ayırt edilebilme gerekçesi etkili olmuştur. Kolonun etrafını dolanıp asma katı zemine bağlayan merdiven, yapıdaki önemli unsurlardan bir tanesidir.

Görsel 54: Merdiven Strüktürü, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 55: Merdiven Boyama Aşaması, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Sonrasında birleşim yerleri doldurulup yeniden boyanarak, merdiven bitişi kusursuz bir hale getirilmiştir. Kolonların iki yanından uzanan merdivenler, simetrik bir biçimde uygulanmıştır. Koyu renk boya ile modern hale getirilmiştir. Korkuluk kısmında ahşap kaplı demir küpeşte kullanılmıştır.

Görsel 56: İç Mekân Girişi, Proje Şantiye Şefi Murat Karslı

4.2.3. Meryem Ana Kilisesi'nin kütüphane İşlevine Dönüşümü Sonrasında Tefriş ve Donatı

Yeni bir mekân oluştururken başlangıç aşamasında kullanıcı gereksinimleri belirlenir. Mekânın fonksiyonel anlamda talepleri karşılaması adına, sabit/hareketli donatı elemanları ve kullanılan aksesuarlar arasında bir uyum sağlanmalıdır. Bu uyum görsel ve işlevsel anlamda, ilişkilerin doğru bir biçimde değerlendirilmesi ile mümkündür. Söz gelimi kütüphane yapısında aydınlatma ve çalışma alanları oldukça önemlidir. Masalarda doğru bir aydınlatma ile dikkat dağıtmayan aksesuarlar denge içinde tercih edilmelidir.

Kısacası kullanıcı, mekân ve donatı elemanlarının bağlantısı uygun biçimde kurulduğu zaman, alandan maksimum verim almak mümkün olacaktır. Kütüphane mekânlarında yer alan donatı elemanlarının kendi içinde bir etkileşim halinde olması kaçınılmazdır. Çalışma bölümlerinde bulunan mobilyalar ile kitaplıklar arasındaki ilişkinin ergonomik açıdan doğru çözümlenebilmesi gerekir. Raf yerleşiminde kullanım sırası ve alanları göz önünde bulundurulmalıdır. Kullanıcı aradığı belgelere doğru yönlendirmeler yardımıyla rahatlıkla ulaşabilmelidir.

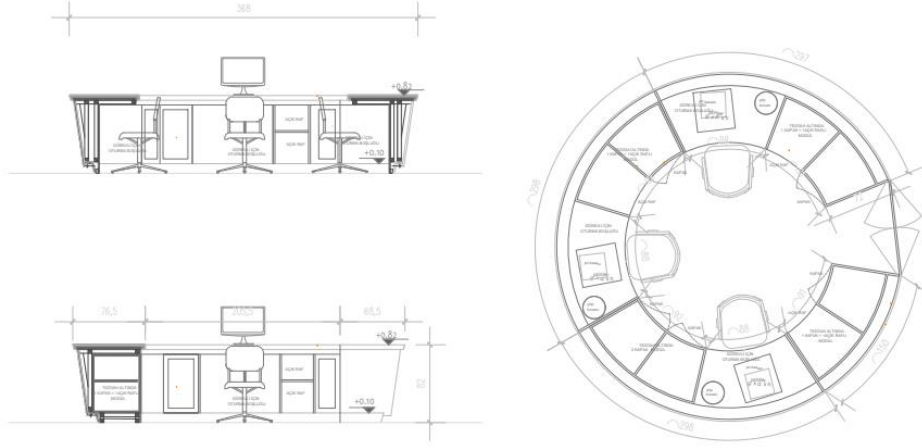
Donatı elemanlarında renk, doku, fonksiyon ve ergonomi bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Araştırma konusu olan Meryem Ana Kilisesi'nin, yeni işleviyle semt kütüphanesinin, ana girişinde sabit donatı olarak alüminyum çerçeveli cam bölmeler, danışma bankosu, aydınlatma elemanları ve turnikeler kullanılmıştır. Saydam camlar ile yapıdaki eklemelerin kütleli görünümü kırılmıştır. Cam bölmelerin ön kısmına banko ünitesi eklenmiştir. Sade form ve güncel malzemelerden üretilen banko, restorasyon ilkelerine uymaktadır. Benzer şekilde turnike ve aydınlatmada tercih edilen modeller güncel tarzda kullanılmıştır. Hareketli donatı olarak eklenen bitkiler, giriş atmosferine olumlu bir etki sağlamıştır. Tefriş elemanlarının yapıya sonradan eklenmiş çağdaş üniteler olduğunun anlaşılması da mimari eklentilerin okunabilirliği kadar önemlidir.

Görsel 57: Danışma Bölümü, Proje Şantiye Şefi Murat Karslı

Ana binaya girişte kullanıcıları karşılayan danışma ünitesi, kubbenin alt kısmına gelecek biçimde tasarlanmıştır. Renk ve malzeme seçimleri ile çağdaş tarzı yansıtan ünite,

malzeme geçişlerinde kullanılan led aydınlatmalar yardımıyla desteklenmiştir. Bu bankonun kubbenin altında bulunması dolayısıyla dairesel biçimde tasarlanması tefriş elemanlarının seçiminde üçüncü boyutun da dikkate alındığını göstermekte ve doğru bir seçim olduğu görülmektedir.

Görsel 58: Kütüphane Bölümü Banko Çizimleri, Proje Şantiye Şefi Murat Karslı

Görsel 59: İç Mekân Görseli, Proje Şantiye Şefi Murat Karslı

Kitaplıklar kolon aksı boyunca simetrik biçimde yerleştirilmiştir. Koyu renk ve malzeme tercihi ile dramatik bir atmosfer oluşmuş ve yapının atmosferine uygun bir atmosfer oluşturulmasına katkı sağlanmıştır. Asma kat ile zemini bağlayan kitaplıklara zeminde bir boşluk bırakılmış ve bu sayede ünite aks boyunca devam ettirilmiştir.

Görsel 60: Çalışma Alanı, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 61: Asma Kat Çalışma Alanı, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Hareketli mobilyalar klasik tarzda, masif malzemeden üretilmiştir. Masa, kitaplık ve sandalye ayaklarında ahşap tonları yakalanmış, bu sayede hiçbir eleman arasında tezatlık oluşmamıştır. Donatı malzemelerinin yalnızca görsel anlamda değil, aynı zamanda ergonomik açıdan da uygun olması gerekir. Ergonomi kurallarına uyulduğu müddetçe kullanıcı ile yapı arasında bağ kurulması mümkündür. Bu kapsamda mobilyaların konforunun orta düzeyde tutulması gerekir. Kullanıcı çalışma alanında rahat etmeli, aynı zamanda çalıştığı süre zarfında dinç de kalabilmelidir. Mobilyanın fazla rahat olması kişiye evde bulunma hissi yaşatırken, çalışma psikolojisinden de uzaklaştırabilir. Bu sebeple seçilen malzemelerde işlevsellik ön planda tutulmalıdır.

Kullanılan ürünler incelendiği zaman, kullanıcı ihtiyacının karşılandığı görülmektedir. Bir öneri olarak masalara ara bölmeler eklenmesi, kişinin odağı için daha uygun olabilir. Alanlar her ne kadar raflar ile ayrılmış olsa da masalar üzerinde de özel bölümler yaratmak kullanıcı için verimli olacaktır. Kütüphane yapılarında göz önünde bulundurulması gereken bir diğer önemli faktör de raflara ulaşım kolaylığıdır. Kitaplık rafları verimli kullanılmış ve düzenli bir görünüm yakalanmıştır. En üst raf yüksekliği 180 cm'dir. En üst rafa ulaşım konusunda standartlardan kısa boylu kullanıcıların sorun yaşaması olasıdır.

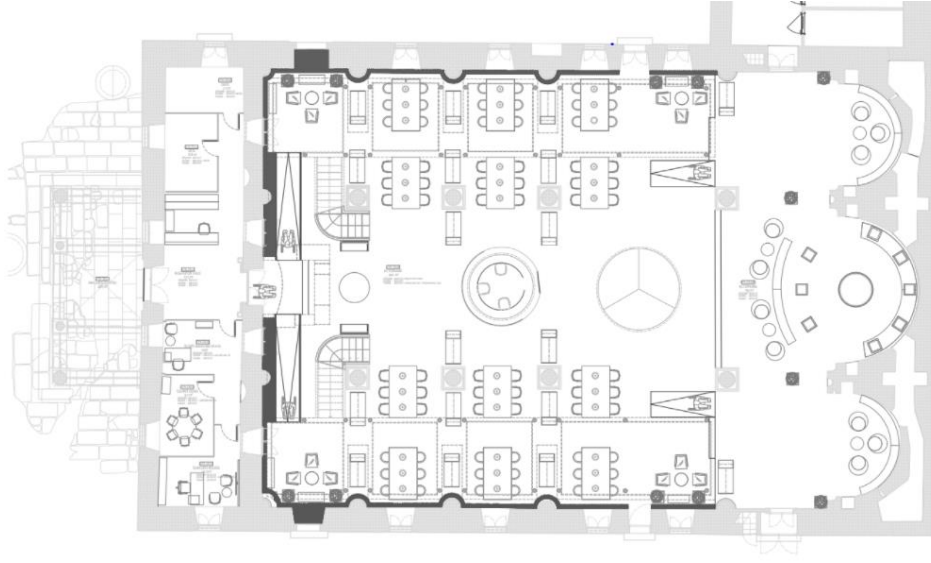

Görsel 62: Zemin Kat Çalışma Alanı, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 63: Asma Kat Görseli, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Asma katta bulunan kitaplık ünitelerinde raf düzeni daha doğru bir biçimde çözülmüştür. Kişilerin rahatlıkla ulaşacağı ölçülerde üretilmiştir. Aralarda eklenen bitkiler de donatılara canlılık katarak mekânın atmosferini olumlu yönde etkilemiştir.

Görsel 64: Donatı Planı, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Yerleşim planında mobilyaların kullanımı ve geçiş alanları değerlendirildiğinde, mekânları kendi içinde yeni mekânlara bölerek kişisel alanlar yaratıldığı gözlemlenmiştir. Danışma bankosunun aksında yer alan koridor geniş tutulmuş, bu sayede geçişlerin hızlanması olası hale gelmiştir. Çalışma alanlarındaki kitaplıklar arasında bulunan geçiş mesafeleri ise nispeten daha dardır. Bu durum yoğun bir geçiş olmayacağı gerekçesiyle sorun teşkil etmemektedir. Bu geçiş yollarını yalnızca o alanda çalışan kişiler ya da bir kaynağı yerinden alıp, kendi çalışma alanına dönecek kişiler tercih edecektir. Apsis kısmında sabit donatılar; kitaplıklar ve sergi üniteleri kullanılmıştır.

Tefriş elemanları ve mobilyalar genel anlamda değerlendirildiğinde iç mekan yerleşim düzeninin maksimum kişiye hizmet verecek ölçüde, düzenli, fonksiyonel ve kullanıcı odaklı bir biçimde çözüldüğü ve mobilyaların renk, malzeme ve formları ile çağdaş bir etki sağlandığı görülmektedir. Ayrıca bu mobilyaların yapıya sonradan yerleştirilmiş yeni eklenti olduklarına ilişkin mesaj vermede başarılı olup; yapının genel mimari karakteristikleri ile de uyumlu bir iç atmosfer oluşturdukları sonucuna varılmıştır.

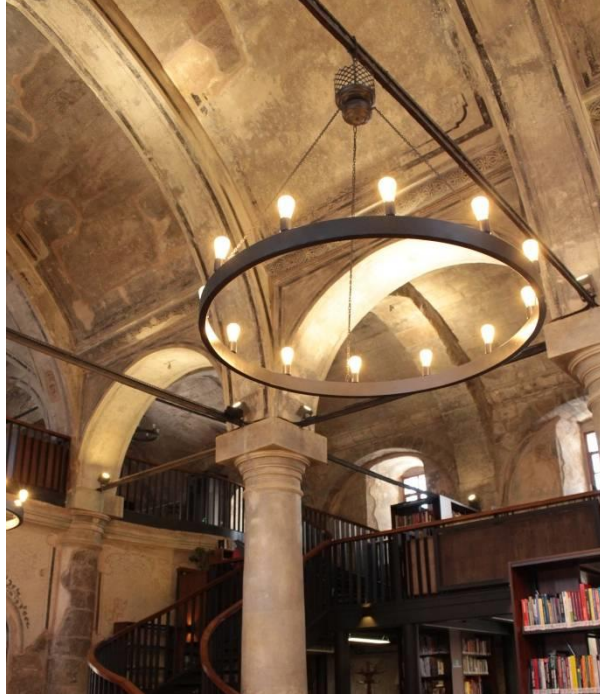
Aydınlatma

Aydınlatma konusu ele alındığında dış cephede, duvarda silmelerin üzerinden, zeminde ise kolonların tabanından eklenen spotlar yardımıyla yapının yüzeyinin aydınlatıldığı görülmektedir. Silmeler üzerine eklenen bu elemanlar ile yapı cephesinin bölündüğü kısımlar netlik kazanmıştır. Yapı ışık yardımıyla etkileyici bir görünüm almıştır.

Görsel 65: Dış Cephe Aydınlatması, <http://somuthaber.com/meryem-ana-kilisesi-artik-kutuphane-olarak-hizmete-aciliyor/7235/>, Erişim tarihi: 12.12.2021

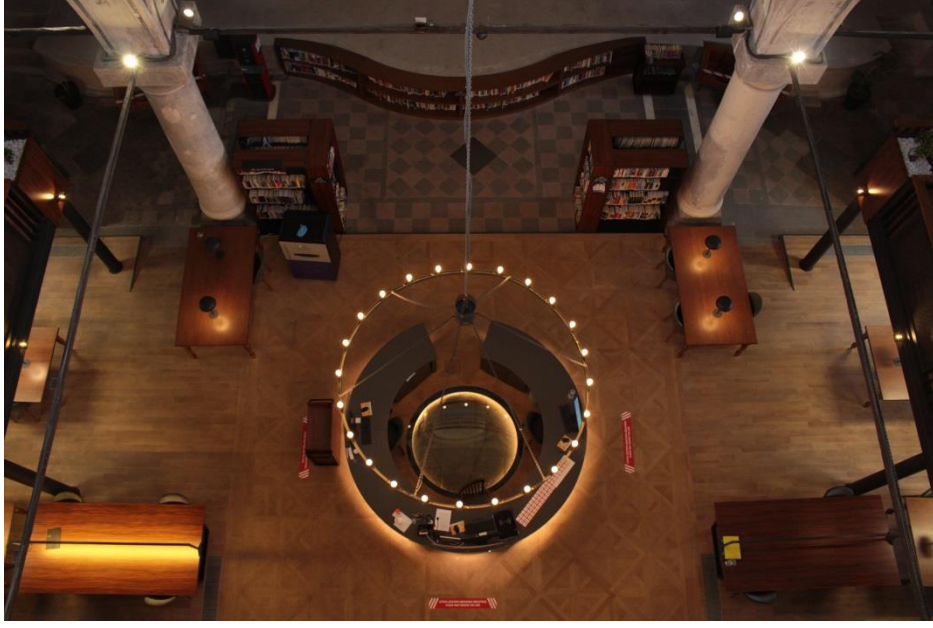
Yapının girişindeki güvenlik kısmında girişe dik doğrultuda spotlar uygulanmıştır. Kütüphane yapısına girildikten sonra ise doğal aydınlatmanın yanı sıra çağdaş çizgide tasarımlara sahip, dairesel formda yapay aydınlatmaların tercih edildiği görülmektedir. Abartılı görünümünden uzak olan bu eleman ile yapının tarihi dokusuna saygı duyulmuş ve bu elemanların tarihi yapıya sonradan eklendiği açık bir biçimde ifade edilmiştir. Kolonların üst kısmında yer yer spotlar eklenmiş ve bu sayede tavan aydınlatılmıştır.

Görsel 66: İç Mekân Aydınlatması, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Danışma bölümünde görseldeki sarkıt aydınlatmaya ek olarak banko, LED ışıklar yardımıyla alt kısmından aydınlatılmıştır. Sarkıt aydınlatma bankonun ve yapının kubbe formuna uyum sağlarken, LED ışık danışma bölümüne yapılan vurguyu güçlendirmiştir. Bu aydınlatma armatürünün tasarımı ile geçmişte ibadet mekanlarında sıklıkla rastlamış olduğumuz kandil yağlı aydınlatma elemanlarına bir gönderme olduğu da düşünülebilir. Ancak yalın formu ile bu eleman da açıkça çağdaş bir eklenti olarak algılanırken iç mekân atmosferine olumlu bir katkı sağlamaktadır.

Kitaplıkların ve çalışma alanlarının konumlandırıldığı bölümlerde asma tavana sabitlenen dikdörtgen formda aydınlatmalar kullanılmıştır. Kitaplıkların yanında bulunan çalışma masalarında, masaya sabitlenmiş lambalar mevcuttur. Kişisel kullanıma destek veren bu elemanların kullanılması doğru bir uygulama olmuştur.

Görsel 67: İç Mekân-Banko Aydınlatması, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 68: Çalışma Alanı Aydınlatması, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

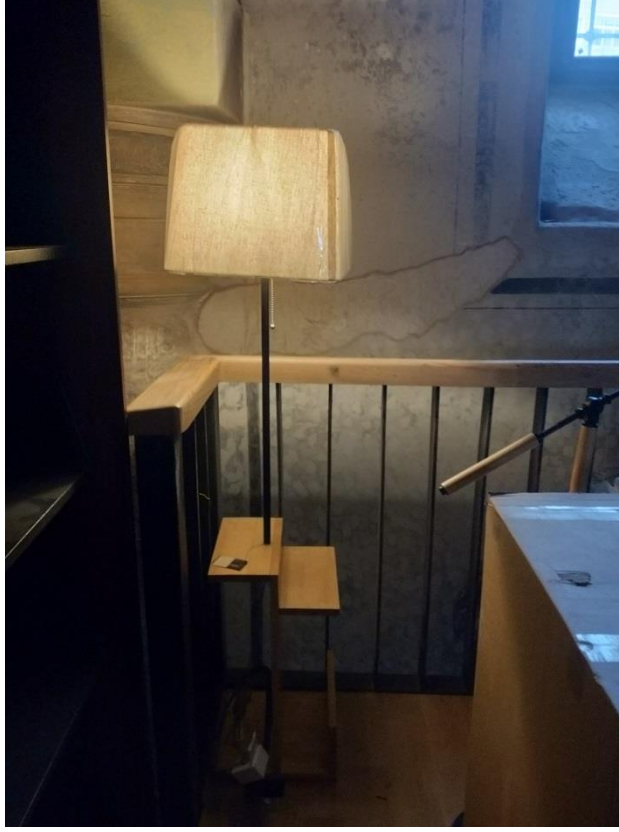

Görsel 69: Çalışma Alanı Görseli, Proje Şantiye Şefi Murat Karslı

Apsis kısmında incelendiği zaman, sergi elemanlarının, duvara monte edilen elemanlar yardımıyla aydınlatıldığı görülmektedir. Bu uygulama ile duvarlara ve tavana yapılan vurgu artmış ve alan kendi içerisinde tanımlanmıştır.

Görsel 70: Sergi Alanı, Proje Şantiye Şefi Murat Karslı

Görsel 71: Lokal Aydınlatma, Proje Şantiye Şefi Murat Karslı

Mekânda aydınlatmayı yoğun kullanmak yerine kullanıma göre çeşitli formlarda ve düşük şiddette uygulama fikri tarihi yapıdaki dramatik etkiyi arttırmıştır. Kullanılan bu aydınlatma ile mekânda dingin bir atmosfer yaratılmıştır. Işık geçiş ve sergi alanlarında daha düşük şiddette, çalışma alanlarında ise daha yoğun bir biçimde kullanılmıştır.

Havalandırma

Bir yapının tasarımı aşamasında havalandırma kanalları, ısınma ve soğutma sistemleri doğru bir biçimde planlanmalıdır. Özellikle çok sayıda kullanıcıya hizmet veren alanlarda kişinin konforu ve hava sağlığı açısından bu sistemlerin işlemesi mecburidir. Tarihi yapılarda mevcut binaya yoğun müdahale edilememesi gerekçesiyle havalandırma konusu problem teşkil edebilmektedir.

Kütüphane yapısında yükseltilmiş zemin döşemesi uygulanması pek çok konuda avantaj sağlamıştır. Bunlardan bir tanesi de mekanik sistemlerin ve tesisat borularının

yükseltme yardımıyla zeminde gizlenmesidir. Bu sayede havalandırma konusunda oluşabilecek sorunlar çözülmüştür. Zemin altına döşenen borular yardımıyla hava akışı sağlanmakta, kirli hava borular yardımıyla dışarıya verilmektedir. Zeminin çeşitli bölümlerinde ızgaralar bulunmaktadır. Bu sayede zemin altında bulunan mekanik sistemlere gerekli durumlarda müdahale edilmektedir. Isıtma ve soğutma sistemleri, kaloriferler ve klimalar yardımıyla sağlanmıştır. Yeterlilik durumu ise kullanıcı anketiyle birlikte sonuçlandırılacaktır.

Görsel 72: Havalandırma Boruları, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

Görsel 73: Havalandırma Kanalı, Proje Şantiye Şefi Murat Karşlı

5. BÖLÜM: FİZİKSEL VE İŞLEVSEL MÜDAHALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tarihi yapıların, yeniden işlevlendirilerek korunması özgünlüğünün bozulmaması şartı ile mümkündür. Bununla birlikte yapılan koruma işlemlerinde karakteristik mimari özelliklerde devamlılık sağlanırken aynı zamanda yeni işlevin kullanıcıların gereksinimlerini karşılaması gerekir. Özetle başarılı bir koruma uygulaması minimum ölçekte müdahale ve değişimle işlevsel açıdan çağdaş standartlarda başarılı bir organizasyon ve düzenleme anlamına gelmektedir.

5.1. Koruma Kriterleri Çerçevesinde Fiziksel Müdahalelerin Özgünlük Durumuna Olan Etkilerinin Değerlendirilmesi

Meryem Ana Kilisesi'ne yapılan fiziksel müdahaleler bir önceki bölümde görsel destekleriyle beraber incelenmiştir. Yapı koruma kriterleri kapsamında değerlendirildiğinde, dış cephe ve çevre bağlamında özgünlüğün korunduğu sonucu çıkarılmıştır. Cephede değişen ve eksilen bölgelere basit onarım yapılmış, yapıyı değiştirecek ölçüde büyük bir değişim kararı alınmamıştır. Zaman içerisinde yıpranan ve bozulan cephe malzemelerinin onarımında özgün malzeme ile aynı olan doğal malzemeden yararlanılmış olup detay ve işçilik açısından fark oluşturulmamıştır. Yeni onarım ile değişen yüzey kaplama malzemeleri zaman içinde yüzeylerinde biriken patina nedeniyle daha koyu renk olan özgün malzemeden yalnızca renk tonu ile ayırt edilebilmektedir. Bu uygulama da bilimsel koruma kriterleri açısından doğru bir uygulama olarak kabul edilebilir. (Erder, 1977, Venedik Tüzüğü Madde 12)

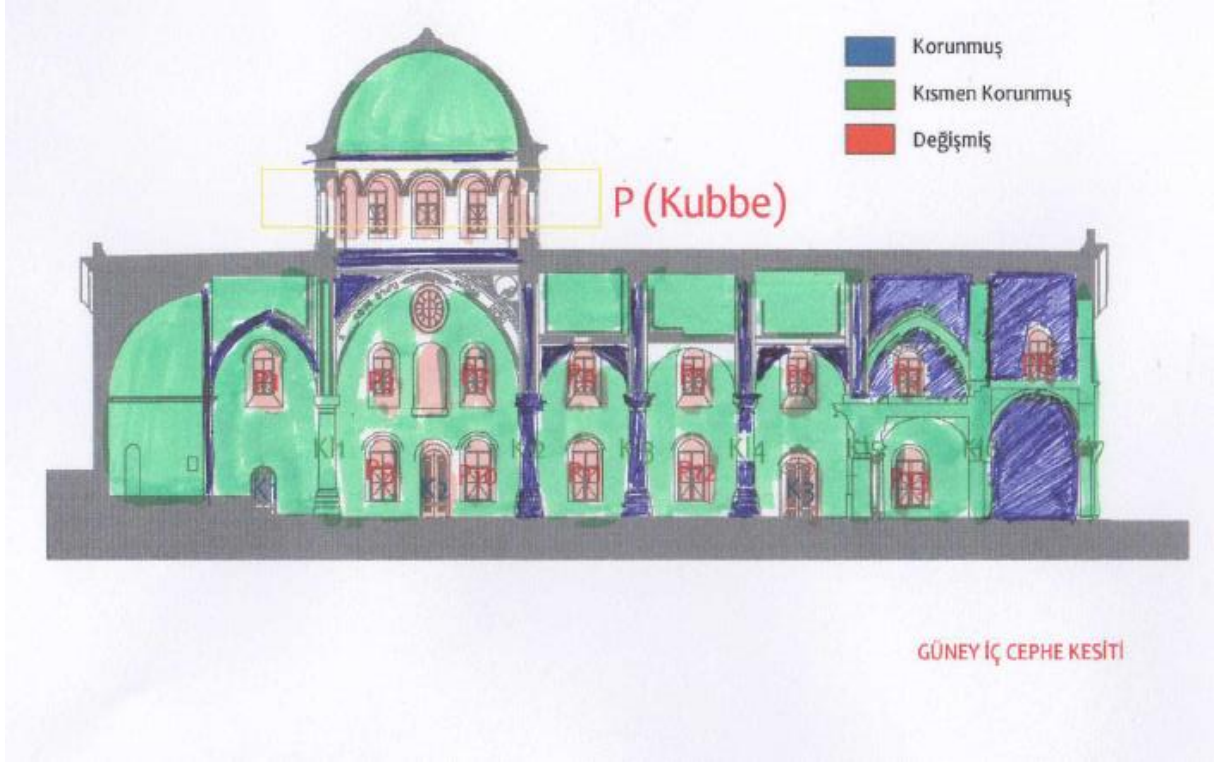
Aşağıda takdim edilmiş olan tabloda yapı cephesinde bulunan mimari elemanlar onarım uygulamalarına göre gruplanmıştır.

Korunmuş	Elemanda veya yüzey kaplamasında herhangi bir değişim yok. Malzeme, renk, işçilik,form aynı
Kısmen Korunmuş	Eleman veya yüzey kaplaması benzer nitelikte malzeme ile yenilenmiş, renk, işçilik,form aynı yada özgüne çok yakın özellikte
Değişmiş	Eleman veya yüzey kaplaması yenilenmiş, renk, işçilik,form veya bezeme / boyama gibi özelliklerin birden fazla özellikleri açısından fark var

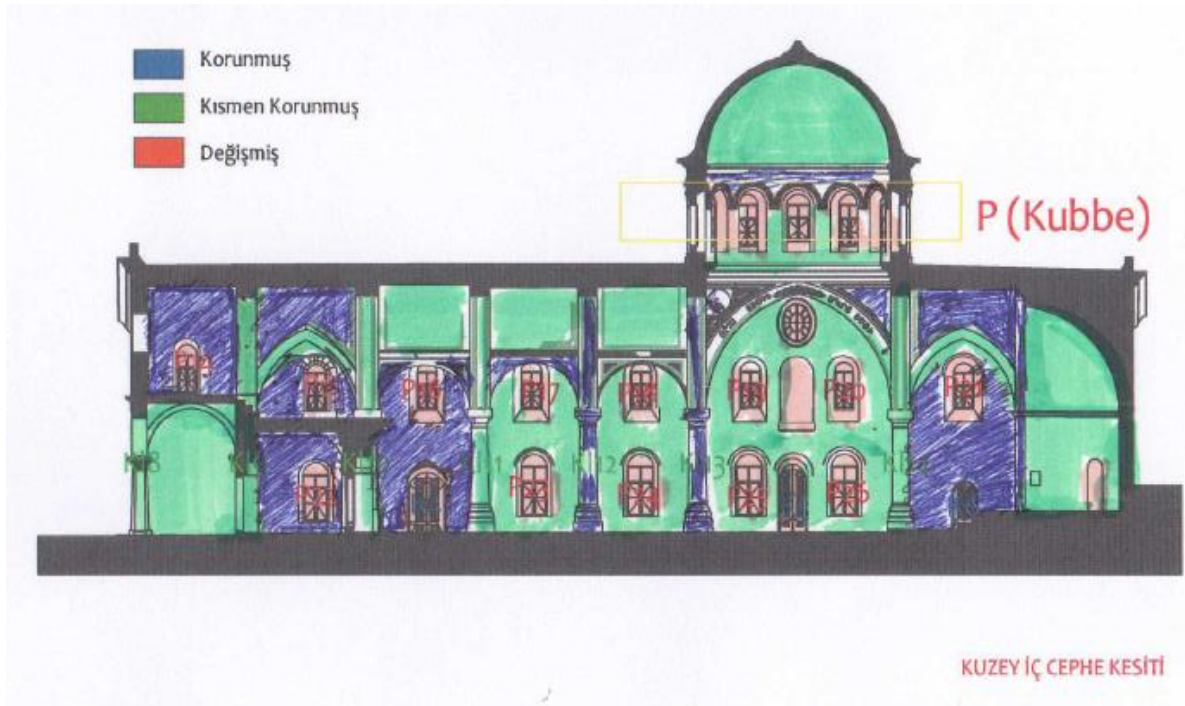
Kuzey ve güney dış cephe duvar yüzeylerinde kirlenmeler temizlenmiş, renk değişimleri giderilmiştir. Pencere kanatları ve çerçeveleri tamamen değiştirilmiştir. Alınlıklar temizlenmiş, kopan kısımlara yeni parça eklenmemiştir. Silmelerde belirli kısımlarda boşluklar oluşmuştur. Bu kısımlar yalnızca temizlenmiştir, özgün dokuya müdahale etmemek adına ekleme yapılmamıştır. Kapılar çıkarılmış, ahşap yeni elemanlar yerleştirilmiştir. Konum ve form bozulmamıştır. Kubbe bölümünde çatı onarılmış, zarar gören kısımlar mevcut dokuya uygun biçimde doldurulmuştur. Pencere kanatları ve çerçeveleri tamamen değişmiştir.

Batı cephede yüzey temizliği yapılmıştır. Kapının bulunduğu yüzeyde büyük ölçüde aşınma ve renk değişimi mevcuttur. Bu kısımlar mevcut duruma uygun renk ve dokuda diğer yüzeylere adapte edilmiştir. Silmeler, saçaklar ve alınlıklar büyük müdahaleler yapılmadan arındırılmıştır. Kolonlarda fazla boya ve malzeme kazınmış, özgün doku ortaya çıkarılmıştır. Giriş kapısı çıkarılmış, yerine modern doku ve malzemede yeni eleman yerleştirilmiştir. Kapının üst kısmında yer alan eski yazıları ortaya çıkarmak adına kazıma işlemi uygulanmıştır. Pencere tamamiyen değiştirilmiş, demirleri boyanmıştır.

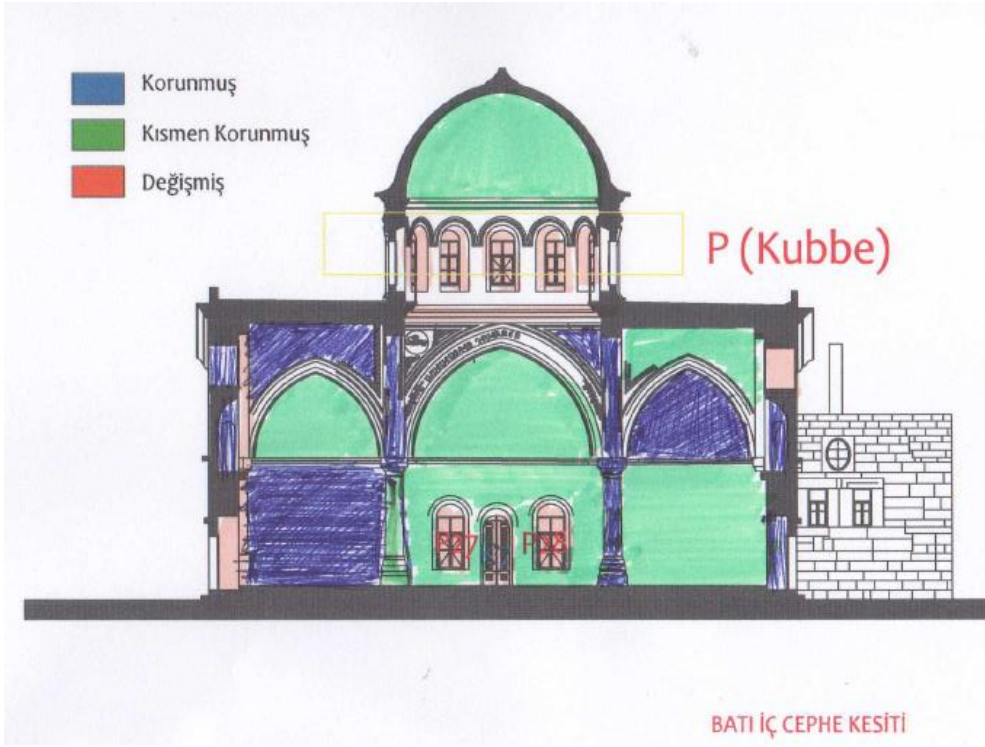
Doğu cephede yüzey ve saçaklar temizlenmiş, yosunlanmalar giderilmiştir. Mevcut duruma kısmen müdahale edilmiş, değişim olmamıştır.

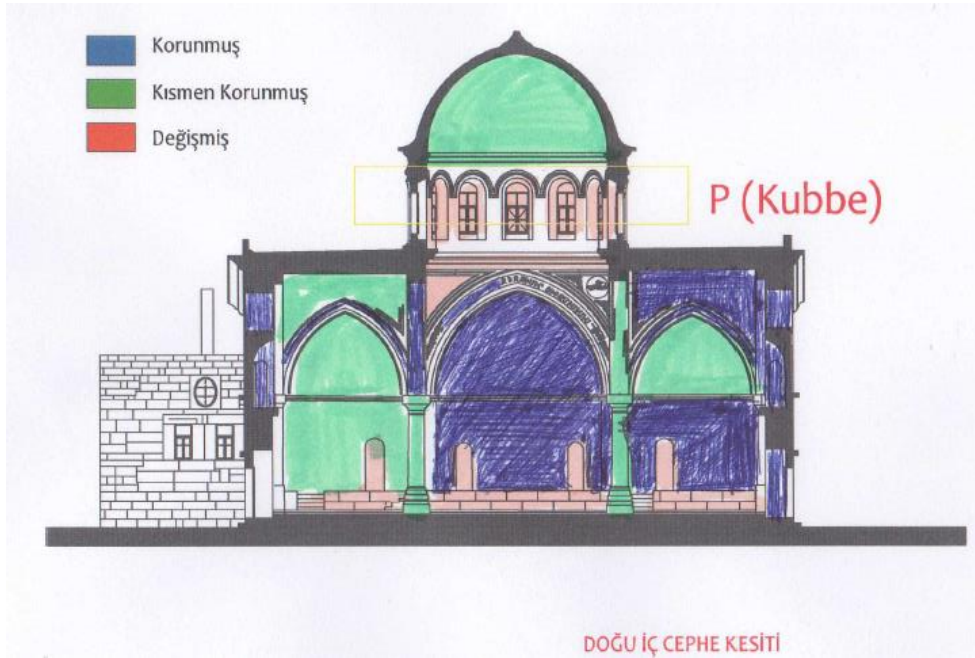
Görsel 74: Güney Cephe Kesiti, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

Görsel 75: Kuzey Cephe Kesiti, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

Görsel 76: Batı Cephe Kesiti, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

Görsel 77: Doğu Cephe Kesiti, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

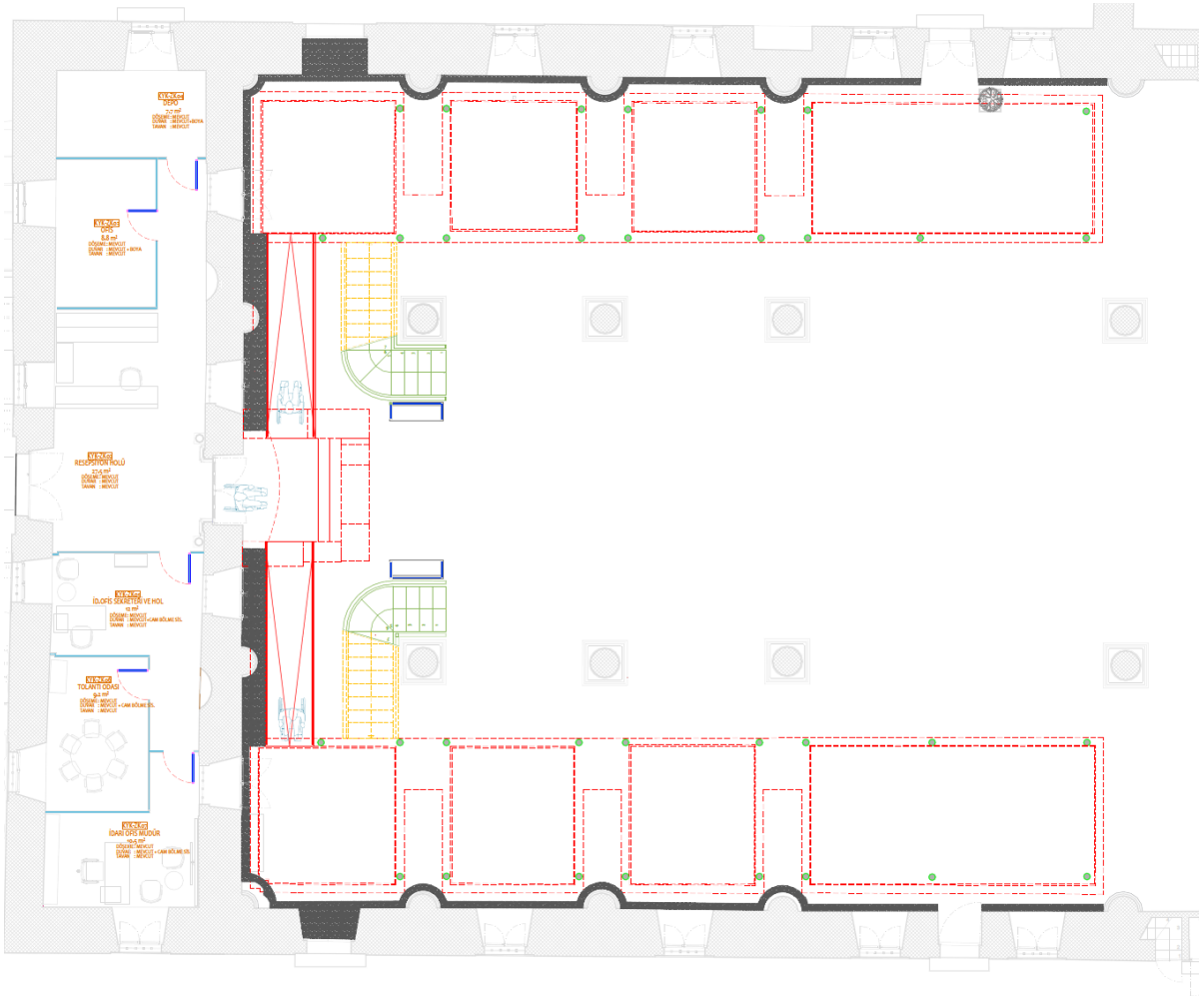
Zemin döşemesinde konum, boyut ve form korunurken; malzeme doku ve renk değiştirilmiştir. Kubbe bir önceki işlev aşamasında boyanan renklerden arındırılmış, doğal malzemenin görünmesi amacı ile kazıma işlemi uygulanmıştır. Benzer şekilde iç cephe duvarlarında ve kolonlarda da kazıma işlemi yapılmıştır. Yapı ilk haline göre renk ve doku anlamında değişim gösterse de temel malzemesi belirlenmiştir. Kapılarda boyut, form ve konum korunacak biçimde ahşap elemanlar yerleştirilmiştir. Pencere profillerinde renk, doku ve malzeme tamamen değişmiş olup, P27 ve P28 numaralı elemanlarda ek olarak form değişikliği yapılmıştır.

MERYEM ANA KİLİSESİ İÇ MEKÂN İNCELEMESİ													
Eklenti Elemanları	EKLENTİNİN NİTELİĞİ												
	Malzeme		Renk		Form		İşçilik		Eklentinin İç Mekana Katkısı			Koruma Kuralları Açısından	
	Özgün ile aynı veya uyumlu	Özgünden farklı	Özgün ile aynı veya uyumlu	Özgünden farklı	Özgün ile aynı veya uyumlu	Özgünden farklı	Özgün ile aynı veya uyumlu	Özgünden farklı	Uyumlu	Nötr	Zararlı	Uygun	Hatalı
Yükseltilmiş Döşeme		✓	✓		✓			✓	✓			✓	
Eklenti Merdiven		✓		✓		✓		✓	✓			✓	
Eklenti Korkuluk		✓		✓		✓		✓	✓			✓	
Eklenti Asma Kat Döşemesi		✓	✓		✓			✓	✓			✓	
Eklenti Duvar		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
Eklenti Donatılar		✓		✓		✓		✓	✓			✓	
Aydınlatma		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
Havalandırma Kanalı		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
Armatür		✓		✓		✓		✓		✓		✓	

Tablo 4: Kütüphane yapısı iç mekân eklenti incelemesi, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

İç mekânda tarihi zemine zarar verilmeden mevcut malzemenin üzerine yükseltme zemin uygulaması yapılmıştır. Bu sayede ilerleyen süreçte tarihi dokuya geri dönmek mümkün olacaktır. Zeminde yer yer açıklıklar bırakılmış, üzeri cam ile kapatılmıştır. Bu

uygulama ile kullanıcılar yapının tarihi dokusu hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Yükseltilmiş döşeme ve asma kat döşemesinde açık renk ahşap kullanılmış ve sonradan eklendiği belirginleşmiştir. Eklenen merdivenler, malzeme renk ve formu ile modern dönemi ifade etmektedir. Korkuluk malzeme ve rengi ile kitaplık ünitelerine adapte edilmiştir. Yapıda yalnızca havalandırma kanalları, borular ve armatürler göze çarpmaktadır. Mevcut duvar malzemesi üzerinde siyah boya ile yerleştirilen bu elemanlar özgün dokuya uyumsuz görünmektedir.

Görsel 78: Eklenen elemanlar, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

Yapıya sonradan eklenen elemanlar görselde mavi ve kırmızı çizgilerle belirtilmiştir. Kırmızı ile belirtilen kısım asma katı taşıyan çelik strüktürün izdüşümüdür. Giriş bölümünü ayıran mavi çizgiler ise eklenen cam bölmeleri belirtmektedir. Cam bölme tercihi modern

malzeme olması ve sonradan eklendiğini ifade etmesi gerekçesiyle doğru bir uygulama olmuştur.

Venedik tüzüğüne göre: Onarım uzmanlık gerektiren bir iştir. Amacı, anıtın estetik ve tarihi değerini korumak ve ortaya çıkarmaktır. Onarım kendine temel olarak aldığı özgün malzeme ile güvenilir belgelere saygıyla bağlıdır. Faraziyenin başladığı yerde onarım durmalıdır; yapılması gerekli herhangi bir eklemenin mimari kompozisyondan farkı anlaşılabilir ve gününün damgasını taşımalıdır. Herhangi bir onarım işine başlamadan önce ve bittikten sonra, anıtın arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapılmalıdır. (Madde 9) Yapılan fiziksel müdahaleler değerlendirildiği zaman, taklitten uzak durulması, yeni malzemenin ise uygun ve belirgin biçimde uygulanması tüzük kapsamında doğru bulunmuştur. Kütüphaneye dışarıdan bakıldığında tarihi yapısının korunduğu görülürken iç mekâna girildiğinde de malzemeler ve yapısal elemanlar bazında büyük ölçüde özgün dokuya sadık kalındığı gözlemlenmiştir.

5.2. Koruma Kriterleri Çerçevesinde Tefriş ve Donatının Değerlendirilmesi

Yapı incelemesi yaparken tefriş ve donatı seçimleri oldukça önemlidir. Bu elemanlar kullanım şekillerine göre hareketli ve sabit olarak ayrılırlar. Hareketli mobilyalar masa, sandalye, koltuk, sehpa gibi isteğe göre yer değiştirebilirken; dolap, kitaplık gibi sabit elemanlar alana göre konumlandırılıp yer değiştirmemektedir. Bir mekânı tasarlarken donatıların modüler ve hareketli olması, yapının ilerleyen süreçte olası değişimlere açık olmasını sağlar. Bu sebeple bu tip ürünlerin tercih edilmesi önerilmektedir. Mekânda renk ve malzeme seçimi de bir o kadar önemlidir. Adapte edilen yeni ürünlerin güncel tarzda ve mevcut yapıya tezatlık oluşturmayacak biçimde seçilmesi gerekir.

MERYEM ANA KİLİSESİ DONATI İNCELEMESİ												
Mobilya Elemanları	ÖZELLİKLERİ				DEĞERLENDİRME				STANDARTLARA GÖRE		SONUÇ	
	GÖRSEL	BOYUT	MALZEME	FORM	ÖZGÜNE UYUMLU	ÖZGÜNDEN AYRIŞIYOR	MEKAN ALGISINA ENGEL	MEKANA KATKILI	UYGUN	UYGUN DEĞİL	BAŞARILI/ BAŞARISIZ	
Sandalye Tip 1		48,5x82x82,5 cm	Kayın Kereste, Kumaş Kaplama	Çağdaş		✓		✓	✓		BAŞARILI	
Sandalye Tip 2		50,5x47,5x82,5 cm	Metal Ayak, Kumaş Kaplama	Çağdaş		✓		✓	✓		BAŞARILI	
Koltuk Tip 1		65x65x80 cm	Kayın Kereste, Kumaş Kaplama	Çağdaş		✓		✓	✓		BAŞARILI	
Koltuk Tip 2		65x180x77 cm	Kayın Kereste, Kumaş Kaplama	Çağdaş		✓		✓	✓		BAŞARILI	
Sehpa		50x50x46 cm	Kayın Kereste, Metal Ayak	Çağdaş		✓		✓	✓		BAŞARILI	
2'li Raf Kitaplık		95x33x120 cm	Masif Kayın	Çağdaş		✓		✓	✓		BAŞARILI	
5'li Raf Kitaplık		120x34x220 cm	Masif Kayın	Çağdaş		✓		✓	✓		BAŞARILI	
Banko		365x368x78 cm	Masif Kayın- Lake Boya	Çağdaş		✓		✓	✓		BAŞARILI	
Masa Aydınlatma		Ø: 35 H: 45	Metal Boyalı	Çağdaş		✓		✓	✓		BAŞARILI	
Genel Aydınlatma			Metal Boyalı	Çağdaş		✓		✓	✓		BAŞARILI	

Tablo 5: Kütüphane yapısı donatı incelemesi, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

Yapının genel tefrişatı değerlendirildiğinde koyu renk ahşap malzemenin hâkim olduğu görülmektedir. Zemin ve duvarlara tezat olan bu ton ile yapı modern bir görünüm kazanmıştır. Kitaplıklar ve çalışma alanları kendi içinde uyumludur. Sandalye ve masa ölçüleri tabloda verildiği üzere antropometrik ölçülere uygun üretilmiştir. Kitaplık ölçüleri standart derinliğe uygundur, genişlik ise proje alanına ve talebe göre değişiklik

gösterebilmektedir. Kütüphane yapısında değerlendirildiği zaman ölçüler uygun bulunmuştur. Yükseklik ise en üst rafta 180 cm'dir. Apsis bölümünde bulunan sergi üniteleri saydam, modern malzemelerden üretilmiştir. Asma kat ve merdiven bölümlerinde metal tercih edilmiştir. Bu seçim ile eklentinin sonradan oluştuğu belirginleşmiştir. Malzemenin sağlam olması ise yüksek darbelere dayanımlı olması gerekçesiyle kullanım ömrünü arttırmıştır.

Aydınlatma elemanları donatı anlamında büyük ölçüde yapıya değer kazandırmıştır. Duvarlarda, masalarda ve tavanda yapılan aydınlatma uygulamaları ile malzemeler belirginleşmiş, görsel anlamda yapıya derinlik katmıştır. Bu elemanların kütleli anlamda büyük hacimler kaplamadığı ve bu sayede yapıya adaptasyon sağladığı sonucu çıkarılmıştır. Kullanım aşamasında değerlendirildiği zaman, bazı kısımlarda yetersiz kaldığı saptanmıştır. Genel aydınlatmanın daha yoğun kullanılması talebi kullanıcı anketinde de belirlenmiştir.

Donatılar büyük ölçüde hareketli ve modüler elemanlardan oluşmaktadır. Yalnızca kitaplıklar sağlamlık istemiyle sabitlenmiştir. Seçilen ürünler renk ve dokuları ile mevcut yapının önüne geçmemiş, bu sayede özgün yapının atmosferini büyük ölçüde değiştirmemiştir. Genel değerlendirme kapsamında özgünlüğün bozulmadığı, eklenen donatıların yapıya adapte edildiği ve modüler olmaları gerekçesiyle zaman içerisinde değişime elverişli oldukları belirlenmiştir. Bu kapsamda tefriş ve donatı tercihleri olumlu olarak nitelendirilmiştir.

5.3. Onarım Sonrası Meryem Ana Kilisesi'nin Kütüphane İşlevinin Gereklilikleri (2.2.deki standartlar açısından) açısından değerlendirilmesi

Restorasyon ve işlev değişikliği sonrası bir yapıyı değerlendirirken dış etkenlerden başlayarak iç mekâna doğru kapsamlı bir çalışma yapılmalıdır. Dış etkenler arasında ulaşım kolaylığı, çevre düzeni, konumu sıralanırken; iç mekâna ilerledikçe ergonomi, mekânsal düzen, konfor ve esnek kullanım kütüphane işlevinin gereklilikleri arasında sayılmaktadır. Yapıda tüm gerekliliklerin bulunması her zaman mümkün olmasa dahi büyük oranda sağlanması kullanıcı memnuniyeti açısından önem teşkil etmektedir.

Kitaplıklar ve masalar arasındaki geçiş mesafeleri antropometrik ölçüler incelendiğinde minimum kişinin tüm kol uzunluğu kadar, 82,9 cm olarak bırakılmalıdır. Bu aralık yapıda 82,5 olarak uygulanmıştır. Fakat rahat geçiş sağlanması ve kullanıcıların birbirinden etkilenmemesi için bu mesafenin olabildiğince geniş tutulması gerekir. Bu noktada kütüphanedeki mevcut mesafenin genişletilmesi önerilmektedir. Masa, sandalye ve kitaplık gibi kişinin aktif olarak kullandığı donatı elemanları, antropometrik ölçü tablosuna göre değerlendirildiğinde uygun bulunmuştur. Her bir kullanıcı için eşit erişim kolaylığı ise rampalar yoluyla sağlanmıştır. Bahsi geçen unsurlara ek olarak yapı çevresinde yeşil alanların eksikliği tespit edilmiştir. Binaya giriş kısmını yeşillendirerek, bahçe düzenlemesi yapılması önerilmektedir. Bu sayede özellikle yaz mevsimlerinde kullanıcı dışarıda çalışma imkânı bulacaktır ve bu durum kütüphanenin değerini arttıracaktır.

5.4. Onarım Sonrası Kullanıcı Değerlendirmeleri

Yapı analizinde göz önünde bulundurulması gereken en önemli faktörlerden biri de kullanıcı değerlendirmeleridir. Araştırmanın sonuç kısmından önce son aşama olarak, yapıyı gün içerisinde uzun saatler kullanan kişilere anket çalışması yapılmıştır. Anket 17-58 yaş aralığında, çeşitli cinsiyet ve meslek gruplarına mensup 40 kişiye uygulanmıştır. Bu sayede kullanıcı talep ve gereksinimleri yeniden incelenmiştir. Anket, söz konusu unsur yeterli bulunmamişsa yeterli değil, tamamen beğenilmese de iyileştirme yapılabilir durumdaysa iyileştirilebilir, iyi ya da kötü kararsız kalınması halinde nötr ve uygun bulunması durumunda yeterli cevabı ile değerlendirilmiştir.

Değerlendirme bölümünde öncelikli olarak kullanıcıdan kütüphanenin farklı mekânları arasındaki sirkülasyonu, erişim kolaylığını ve zorluğunu değerlendirmesi beklenmiştir. 40 kişi üzerinden elde edilen sonuçlar yüzdelere göre değerlendirilmiştir. Kullanıcıların %82,5'i yeterli, %17,5'i ise nötr cevabını vermiştir. Mekân içerisindeki erişim ve mekânlar arası ulaşım konusunun genel anlamda kullanıcı için bir sorun teşkil etmediği sonucuna varılmıştır. Mekânsal büyüklüğün; çalışma alanlarının, tavan yüksekliğinin, kullanılan alanların vs. yeterliliği değerlendirilmiştir. Kullanıcıların %35'i nötr, %65'i yeterli olarak değerlendirmiştir. Çoğunluğun mekândaki kullanım alanlarının genişliğinden yana memnun olduğu sonucuna varılmıştır. İyileştirme aşamasında gözlemlerim sonucunda, geçiş

alanlarından kısılup, çalışma alanlarına ekleme önerisi sunmaktayım.

Çalışma esnasında en önemli faktörlerden birisi kişinin oturduğu alanda rahat etmesi, mobilya ölçülerinin standartlara uygun biçimde uygulanmasıdır. Bir sonraki aşamada kullanıcı ergonomisi açısından değerlendirme yapabilmek adına çalışma masaları ve sandalyelerinin boyutlarının yeterliliği tartışılmıştır. Kullanıcılardan %12,5'i nötr, %87,5'i yeterli yanıtını vermiştir. Ergonomik açıdan, kullanılan donatılardan memnun kalındığı sonucuna varılmıştır. Çalışma alanları ve kitaplıklar arasındaki mesafenin yeterli olmadığı, kitaplıklara erişmek için çalışan kişilere yakın mesafede geçiş yapıldığı gözlemlenmiştir. Kitaplıklara erişim kolaylığı incelendiğinde kullanıcıların %5'i nötr, %95'i ise yeterli olarak değerlendirmiştir. Bu kapsamda erişim konusunda bir problem yaşanmadığı, raf yüksekliklerinin uygun olduğu sonucu çıkarılmıştır. Kitaplıklar arası geçiş mesafesinin yeterliliği sorulduğunda kişilerin %7,5'u iyileştirilebilir, %7,5 nötr ve %85'i yeterli yanıtını vermiştir. Geçiş mesafesi konusunda düzenlemeler yapılması gerektiği ve alanın genişletilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Yer yön bilgisi, yapılarda mutlaka düzenli işlemesi gereken faktörlerden biridir. Kullanıcı memnuniyeti değerlendirildiğinde %35'i nötr, %65'i yeterli cevabını vermiştir. Genel anlamda yönlendirmenin yeterli olduğu fakat birtakım düzenlemeler yapılabileceği sonucuna varılmıştır. Daha büyük tabelalar ve yazılar yardımıyla bilgilendirme bölümü çeşitlendirilebilir.

Kütüphanenin genel sirkülasyonu göz önünde bulundurulduğu zaman, kullanıcıların %82,5'inin yeterli, %17,5'inin ise nötr olarak değerlendirdiği belirlenmiştir.

Aydınlatma, kütüphane yapılarındaki en önemli faktörlerden biridir. Doğru aydınlatma ile verimli çalışma ortamı yaratılmadığı takdirde kullanıcılarda negatif bir algı oluşabilir. Anket sonucunda kullanıcıların %12,5'si yeterli değil, %45'i nötr ve %44'ü yeterli yanıtını vermiştir. Genel anlamda yetersizlik olduğu ve iyileştirmeler yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Öneri olarak adet ya da ışık şiddeti artırılabilir.

Kullanıcı konforunu en çok etkileyen faktörlerden bazıları olan hava temizliği, ısınma ve soğutma sistemleri sorulduğunda, kişilerin %12,5'i nötr, %87,5'i yeterli olarak değerlendirmiştir. Büyük çoğunluğun memnun kaldığı sonucuna varılmıştır.

Akustik, kütüphane yapılarının oluşum aşamasında mutlaka test edilmeli ve çalışma alanlarında gürültü minimuma indirilmelidir. Kullanıcıların %25'i yapının akustiğini nötr, %75'i yeterli olarak nitelendirmiştir. Grup çalışmalarında olası gürültü daha yüksek olacağı için ayrıca değerlendirilmesi beklenmiştir. Kullanıcıların %50'si nötr, %50'si ise yeterli yanıtını vermiştir. Anket sonucu değerlendirildiğinde, akustikten büyük oranda memnun

kalındığı ancak iyileştirilmeler yapılabileceği anlaşılmaktadır. Grup çalışmaları için kapalı odalar yapılması bir fikir olarak sunulabilir. Zeminde asma katın tam altında cam bölmeler yapmak bir öneri olacaktır. Kütüphane alanlarında sesli ve sessiz çalışma alanlarını ayırmak doğru bir kullanım olacaktır. Buna göre çalışma verimi değerlendirildiğinde, %7,5 nötr ve %92,5 yeterli yanıtını vermiştir.

Yeme-içme, tuvalet ihtiyaçlarının yeterliliği araştırma sorularından bir tanesi olarak belirlenmiştir. Anket sonucunda kullanıcıların %15'i iyileştirilebilir, %15'i nötr, %70'i yeterli yanıtını vermiştir. Büyük oranda temel ihtiyaçların karşılandığı sonucuna varılmıştır. Nötr ve iyileştirilebilir yanıtını veren kullanıcıları temel alarak yemek bölümünün geliştirilmesi önerilmektedir.

Kullanıcının ev ortamındaki konforu ile kütüphanede hissettiği konforun kıyaslanması istenmiştir. Kıyaslama sonucu %7,5 nötr, %92,5 ise yeterli yanıtını vermiştir. Kişilerin büyük çoğunluğunun kütüphanedeki çalışma ortamında evlerine kıyasla daha verimli zaman geçirdiği tespit edilmiştir.

Yapının özgün tarihi işlevinin anlaşılıp anlaşılmadığı sorgulanmıştır. Anket sonucuna göre kullanıcıların %95'i kilise, %5'i fikrim yok yanıtını vermiştir. Tarihi bir yapı içerisinde olduğumu algılıyorum sorusuna %97,5 kesinlikle evet, %2,5 evet yanıtını vermiştir. Kemer, kolon, giriş gibi tarihi yapı elemanlarının algılanması konusunda ise %97,5 kesinlikle evet, %2,5 evet cevabını vermiştir.

Anket sonucu genel bir değerlendirme yapıldığında, kitaplıklar arası geçiş mesafeleri, aydınlatma ve yeme-içme konularında iyileştirmeler yapılması gerektiği sonucu çıkarılmıştır. Çalışma alanlarındaki mesafelerin yenilenmesi ve genişletilmesi önerilmektedir. Kullanıcı konforu ve çalışma veriminin yüksek olduğu belirlense de grup çalışmaları için kapalı bir odanın eklenmesi önerilmektedir. Yapıya tekrar gelinip gelinmeyeceği sorulduğunda ise neredeyse tüm kullanıcıların tekrardan ziyaret edeceği sonucuna varılmıştır. Bu durum yapıdaki işleyişin, donatıların ve fonksiyonların uygun biçimde tasarlandığı ve hizmet verdiğini göstermektedir.

KULLANICI ANKETİ

1. DEMOGRAFİK SORULAR

Yaş:

Cinsiyet:

Eğitim Durumu:

Meslek:

2. YAPININ İÇ MEKAN KURGUSUNA YÖNELİK SORULAR

No	Soru	Yeterli Değil	İyileştirilebilir	Nötr	Yeterli
1	Mekân içerisindeki ulaşım kolaylığını değerlendirir misiniz? (Farklı mekânlar arası geçiş, erişim kolaylığı)				
2	Mekân büyüklüğü değerlendirir misiniz? (Çalışma alanları, tavan yüksekliği)				

3. KİŞİ ERGONOMİSİ VE ANTROPOMETRİK ÖLÇÜLERE YÖNELİK SORULAR

No	Soru	Yeterli Değil	İyileştirilebilir	Nötr	Yeterli
3	Çalışma masaları/ çalışma sandalyelerinin konforunu değerlendirir misiniz?				
4	Kitaplıklara erişim kolaylığını değerlendirir misiniz?				
5	Kitaplıklar arası geçiş mesafesinin uygunluğunu değerlendirir misiniz?				

4. YAPIDAKİ YÖNLENDİRME VE SİRKÜLASYON İŞLEYİŞİNE YÖNELİK SORULAR

No	Soru	Yeterli Değil	İyileştirilebilir	Nötr	Yeterli
6	Kütüphanedeki yönlendirme ve bilgilendirme unsurlarının yeterliliğini değerlendirir misiniz?				
7	Kütüphanenin genel sirkülasyonunu değerlendirir misiniz? (Mekânlar arası akışın işleyişine göre)				

5. YAPIDAKİ MEKANİK SİSTEMLERİN İŞLEVİNE YÖNELİK SORULAR

No	Soru	Yeterli Değil	İyileştirilebilir	Nötr	Yeterli
8	Genel aydınlatmanın çalışma esnasındaki yeterliliğini değerlendirir misiniz?				
9	Kütüphanenin ısıtma, soğutma, havalandırma durumunu konfor anlamında değerlendirir misiniz?				
10	Kütüphanedeki akustiği ve ses yalıtımını değerlendirir misiniz?				

6. KULLANICININ ÇALIŞMA VERİMİ VE GENEL İHTİYAÇLARINA YÖNELİK SORULAR

No	Soru	Yeterli Değil	İyileştirilebilir	Nötr	Yeterli
11	Kütüphanedeki çalışma veriminizi değerlendirir misiniz?				
12	Kütüphanenin grup çalışmalar için uygunluğunu değerlendirir misiniz?				
13	Kütüphanenin yeme-içme, tuvalet gibi ihtiyaçları karşılama durumunu değerlendirir misiniz?				
14	Evinizdeki çalışmalarınıza kıyasla kütüphanedeki konforu değerlendirir misiniz?				
15	Bu yapıya çalışmak için yeniden gelir misiniz?				

7. YAPININ TARİHİ İŞLEVİNİN ALGILANMASINA YÖNELİK SORULAR

No	Soru	Fikrim Yok	Han	Saray	Kilise
16	Günümüzde kütüphane olarak kullanılan bu yapı özgün olarak işlevi ile kullanılmıştır.				
No	Soru	Fikrim Yok	Kısmen	Evet	Kesinlikle Evet
17	Tarihi bir yapı içerisinde olduğumu algılayabiliyorum.				
18	Yapıda bulunan tarihi elemanları algılayıyorum. (Kubbe, Kiriş, Kemer, Kolon)				

Tablo 6: Kullanıcı Anketi, Zehra Nazlı Ulubaşoğlu

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzün değişen yaşam, sağlık ve konfor koşulları gereği kültür varlığı niteliğindeki anıtsal yapıların birçoğu özgün işlevlerini kaybetmiş ve atıl kullanılmaz duruma düşmüştür. Bununla beraber yine pek çok anıtsal tarihi yapının restorasyon ve koruma müdahaleleri sürecinde de yeniden işlevlendirilme uygulamalarına sahne oldukları görülmektedir. Günümüzde değişen toplum ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, işlevini yitirmiş ve terk edilmeye yüz tutmuş yapıların günlük yaşama yeniden dâhil edilmesi yolu ile de o şehrin tarihi ve kültürel olarak yıpranmasının da önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Yeniden işlev kazandırma kapsamında, şehir düzenine adapte edilen güncel yapılar, toplumun dinamik ve sosyal bağlantılarını da güçlendirmektedir. Yapıları yeniden işlevlendirerek sürdürülebilir, toplumsal değerlerin önem kazandığı, malzemelerin onarıldığı ve mekân kullanımının aktifleştiği yeni yaşanabilir alanlar inşa edilmektedir. Bu çalışma kapsamında, tarihi yapıların zaman içerisindeki değişimleri ve bu değişimler sonucunda korunarak hizmet sürelerinin uzatılması adına yapılan restorasyon ve yeniden işlevlendirme çalışmalarından yakın zamanda onarılarak kütüphaneye dönüştürülen Kayseri Meryem Ana Kilisesi uygulaması irdelenmiştir.

Yeniden işlevlendirme ile gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarında yapıların tüm karakteristik özelliklerinin korunması, bunların geleceğe aktarılması ve aynı zamanda bu yapılarda yeni yüklenen işlevlere özgü gerekliliklerin de sağlanması önemlidir. Dolayısıyla yeni işlevin yapının karakteristik özelliklerini zedelememesi için yapılara uygun bir işlevinde seçilmesi önemli bir konudur. Bu bağlamda söz konusu olan Kayseri Meryem Ana Kilisesi uygulamasının analizi ışığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

a) Mekânsal Atmosfer

Yapının özgünde narteks bölümü ile 3 nefli yüksek tavan örtüsüne sahip ana ibadet mekânından oluşmakta olup yeni işlev gereği yapıya eklenmiş olan asma galeri katı ile mekân kurgusu kısmen zedelenmiş olmakla birlikte yine de ana ibadet alanında mekân bütünlüğü algılanabilmektedir. Buna karşılık narteks burada oluşturulan ofis hacimleri ile mekânsal bütünlüğünü kaybetmiştir. Ancak narteks bölümünde de ofis bölmelerinin cam ile gerçekleştirilmiş olması yine özgün mekânın durumu hakkında kullanıcılara yeterli bilgiyi sağlamaktadır. Özetle yeniden işlevlendirilen yapılarda mekânsal eklentiler kaçınılmaz olarak

yapılacaktır ve Kayseri Meryem Ana Kilisesi uygulamalar da günümüz koruma kriterleri açısından doğru uygulamalardır.

Meryem Ana Kilisesi'nin işlevsel dönüşümü değerlendirildiği zaman, tarihi yapıdan izlerin korunduğu ve bu izlerin belirgin olduğu sonucuna varılmıştır. Yapıda strüktürel anlamda herhangi bir dokuya zarar verilmemiş ve yıkım işlemi yapılmamıştır. Zemin müdahalelerinde mevcut malzemenin üzerine ekleme yapılmış ve özgün zemin malzemesi cam tabakalar yardımıyla yer yer gösterilmiştir. Yeni zemin malzemesinin sonradan eklendiği belirgindir. Duvar ve tavan uygulamalarında yalnızca temizleme ve onarım yapılmış, tarihi doku korunmuştur. Eklenen asma kat ve yükseltme zemin belirgindir ve talep halinde eskiye dönülmesi mümkündür.

b) Yapısal eklentiler:

Yapıda eklenti olarak ifade edilebilecek 3 adet uygulama söz konusudur. Bunlar içinde en birincil öneme sahip olan çelik konstrüksiyonlu galeri asma kat olup ikinci önemli eklenti ise yükseltilmiş zemin döşemesidir. Üçüncü eklenti grubu ise yukarıda da belirtilmiş olan cam bölme duvarlar ile oluşturulmuş ofis birimleridir. Yeni eklentiler oluşturulurken kullanılan malzemelerin çağdaş teknolojik malzemelerden seçilmiş olması ve yapının özgün bölümlerinden kolayca ayrılması olumlu tasarım kararları olarak nitelenebilir. Yine bu eklenti uygulamalarının gerektiğinde sökülebilir kaldırılabilir nitelikte olması durumu da tamamen koruma ilkeleri ile uyumlu bir durumdur (Venedik Tüzüğü madde 9-11). Yükseltilmiş yeni zemin döşemesi üzerinde oluşturulan dairesel cam yüzeyden özgün zemin döşemesinin algılatılması da yapının özgün durumuna ilişkin izlerin korunması ve kullanıcı ve ziyaretçilere bilgi sağlaması açısından yine doğru bir uygulamadır. Ayrıca yapının yeni tesisat sistemlerinin de (Havalandırma Kanalları v.b.) döşeme altında çözülmesi doğru uygulamalar arasında sayılabilir.

Yapıdaki müdahaleler tarihi dokunun orijinal planının anlaşılmasını güçleştirmemektedir. Bu noktada seçilen iç mekân donatılarının, güncel tarz ve malzemenin seçilmiş olması da olumlu bir yaklaşım olmuştur. Büyük çoğunluğu hareketli ve modüler olan ürünler gerekli durumlarda değişime açıktır. Çağın konfor ve sağlık standartları gereği değerlendirme yapıldığı zaman ısıtma, havalandırma sistemlerinin geliştirildiği sonucu çıkarılmıştır. Bu sistemlerin büyük çoğunluğu zeminde gizlenmiş ve yapıda görüntü kirliliğine sebep olmamıştır.

c) Tefriş Elemanları

Yapıda kullanılmış olan mobilya ve tefriş malzemeleri genel olarak hareketli elemanlardan seçilmiş olması, çağdaş tasarım çizgilerinde yapının atmosferine uygun renk tonlarında seçilmiş olması yine başarılı tasarım kararlarının varlığına işaret etmektedir. Meryem Ana Kilisesi'nin estetik anlamda kullanıcı tarafından beğenildiği, yapılan anket sonucunda tespit edilmiştir. Renk ve doku konusunda modern, sade tarzda seçilmiş ürünlerin tarihi yapıya adapte edildiği görülmektedir. Malzemelerin sağlamlığı değerlendirildiğinde, masif ahşap ve çelik strüktürün büyük oranda tercih edildiği saptanmıştır. Bu malzemeler dayanıklı olarak nitelendirilmektedir. Seçilen donatı ve diğer elemanların ekonomik olması durumu, uzun yıllar boyunca kullanılabilmesi ile ölçülebilir. Malzeme kalitesi göz önünde bulundurulduğunda ise kullanılan ürünlerin uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Ergonomi başlığı altında donatılar değerlendirildiği zaman, ölçülerin antropometrik değerleri karşıladığı saptanmıştır. Bu durum gündelik konfor açısından olumlu bir etki yaratmaktadır. Eşit imkânlar kavramı yaş, engel vb. değerleri kapsamaktadır. Rampalar ile tekerlekli sandalyedeki kullanıcılara kolaylık sağlanmıştır. Antropometrik değerlerin baz alınması ile de her yaşta kullanıcının rahat etmesi mümkün hale gelmiştir.

Yapıya özgünde var olmayan ancak çağdaş işlevin ve günümüzün sağlık - konfor koşullarının gerektirdiği ek donatılardan aydınlatma elemanlarının analizinde 4 farklı uygulamanın kullanılmış olduğu saptanmıştır. 1. grup aydınlatmalar spot ışık kaynakları, 2. grup aydınlatmalar gömme baristol elemanlar ve 3. grup aydınlatma elemanları ise tavan sarkıntılı ve tarihi dönem kandil aydınlatmalarını çağrıştıran avizeler olup son grup elemanlar da hareketli masa lambası ve ayaklı lambalar türündedir. Bu kadar değişik üsluplarda ışık kaynağının kullanılmış olması aslında dekoratif kaygılar ile hareket edildiğini ancak uygulama öncesi belirli bir tasarım kriterine göre hareket edilmediği düşüncesini uyandırmaktadır. Burada aynen mobilya elemanlarında uygulanmış olan çağdaş eklenti vurgusu yapan ancak yapının dokusu ile de uyum gösteren malzeme, form ve renk bazlı seçim kriterlerine göre standart bir aydınlatma türü tercih edilmesi daha uygun olabilirdi.

d) Kütüphane İşlevi

Yapı analiz edilirken halk kütüphaneleri yönetmeliği çerçevesinde (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm>) yapılarda bulunması gereken genel kriterleri Meryem Ana Kilisesi'nin başarılı biçimde karşıladığı saptanmıştır.

1) Amacı doğrultusunda kütüphane materyalini sağlamaktadır; kütüphanecilik teknik ve yöntemlerine uygun olarak kullanıcıların hizmetine sunmaktadır.

2) Basılı, yazılı, görsel-işitsel, mikro ve elektronik ortamdaki bilgi taşıyıcı düşünce ve sanat ürünlerini sağlamaktadır.

3) Bina yapımı için uygulanacak proje seçiminde nüfus, iklim koşulları, bölgenin tarihi ve mimari dokusu, eğitim ve gelişmişlik düzeyi dikkate alınmıştır.

4) Kütüphane için gerekli yapı ve donanım elemanları çağdaş araç-gereçlerle yapılmıştır.

5) Donatılar standart ölçülerde, projede belirlenen alanlara yerleştirilmiştir.

6) Binanın kütüphane hizmetleri açısından amaç ve standartlara uygun olması sağlanmıştır.

7) Kütüphane binaları, engelli kullanıcıların kütüphane hizmetlerinden tam olarak yararlanmalarını sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

Maddelerde yapının olumlu bulunan yönleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelere ek olarak aydınlatma konusu başlı başına incelenmiştir. Yukarıda da değinildiği gibi aydınlatma genel ve lokal olarak çeşitli alanlarda kullanılmıştır. Ayrıca mekânda gündüzleri doğal aydınlatmadan faydalanılmaktadır. Kullanıcılar ile yapılan görüşmelerde aydınlatma büyük oranda uygun görülse dahi bazı kişiler tarafından yetersiz olarak nitelendirilmiştir. İç mekândaki çalışma alanları değerlendirildiğinde genel anlamda bireysel çalışmaya yönelik olduğu saptanmıştır. Grup çalışmaları için kapalı odaların oluşturulması bir gereksinim olarak belirmektedir. Çalışma alanları ve kitaplıklar arasındaki geçiş alanının arttırılması gerekmektedir. Bu sonucu anket çalışması da desteklemektedir.

Yapıda uygulanması gerekli görülen bazı iyileştirmeler söz konusudur, fakat kütüphanecilik kriterleri değerlendirildiğinde uygulamalar büyük oranda olumlu olarak analiz edilmiştir.

Sonuçlar değerlendirildiğinde, işlevi kütüphane olarak değiştirilecek tarihi yapılara aşağıda listelenen önerilerde bulunulmuştur.

1. Yeniden işlevlendirme çalışmalarında toplumsal ve sosyokültürel açıdan devamlılığın sağlanması adına kullanıcı ihtiyaçları doğru bir biçimde tespit edilmelidir.
2. Tespit edilecek ihtiyaca göre yeni bir işlev ile tanımlanan mekânlarda, işlev mekânın el verdiği ölçüde adapte edilmeli, özgün dokunun ruhunu yansıtmalıdır.
3. Meryem Ana Kilisesi analiz edildiğinde olumlu bulunan yönlerden birisi özgün dokunun büyük ölçüde sergilenmesi ve eklenen elemanların tarihi yapının önüne geçmemesidir. Yapılacak benzer uygulamalarda da büyük hacimli elemanlar kullanmadan, maksimum saydamlık ve incelik ile tasarım yapılması önerilmektedir.
4. Özgün doku ve sonradan eklenen elemanların birbirine tezat olması ve bu sayede ayırt edilmesi tüzüklere göre şarttır. Bu noktada renk, form ve malzeme anlamında tarihi yapıya sonradan eklendiği belli olan elemanlar tercih edilmelidir.
5. Yapıda planlama aşamasında kararlar kullanıcı göz önünde bulundurularak alınmalı; çalışma masası, sandalyesi, sergi, kitaplık gibi elemanlar ve aralarında bulunan geçiş mesafeleri dünya çapında kabul edilmiş standart ölçülere uydurulmalıdır.
6. Doğru ve etkin bir aydınlatma kütüphane yapılarının olmazsa olmazıdır. Bu noktada yapılacak uygulamalarda ışığın geliş açısı ve şiddeti kullanıcıya göre ayarlanmalıdır.
7. Isıtma, soğutma ve havalandırma konfor bağlamında büyük önem taşır. Bu sistemler etkin biçimde çözümlenmeli ve sistem elemanları mümkün olduğunca gizlenmelidir.

Meryem Ana Kütüphanesi genel anlamda kullanıcıya verimli bir çalışma alanı oluşturmuştur. Kullanıcıların büyük çoğunluğu işlevsel, ergonomik ve estetik anlamda yapıdan memnun kalmıştır. Tarihi yapının ruhunu bozmadan, yeni donatılar eklenmiş ve sonradan eklendiği belirgin elemanlar tercih edilmiştir. Tarihi yapının korunması, aktif kullanımının sağlanması ve kullanıcı memnuniyeti olumlu bir değerlendirme yapılmasını

sağlamıştır. Özgün dokunun korunması ve güncel formların yakalanması bir bütünlük içinde işlenmiştir. Restorasyon çalışması büyük ölçüde başarılı bulunmuştur ve yukarıda listelenen öneriler ile birlikte daha da iyileştirilmesi beklenmektedir.

Ülkemizde kültür varlığı niteliğindeki anıtsal yapılar için hazırlanan restorasyon projelerinin mutlaka işlev ile birlikte tasarlanması ve işlevsiz yapılara ilişkin uygulamalarda mutlaka yeniden işlevlendirmeye yönelik tasarım, eklenti ve tefriş kararlarının da yer alması uygun olacaktır. Bu değerlendirme ve önerilerin gelecekteki yeni işlev değişimi uygulamalarını kapsayan restorasyon çalışmalarına fikir vermesi ve benzer uygulamalara ve çalışmalara ışık tutması temennimizdir.

KAYNAKÇA

Ahunbay Z., Güngör Açıkgoz, Ş. (2008). 19. yüzyıl Kayseri kiliseleri için koruma önerileri. İTÜ Dergisi/a mimarlık, planlama, tasarım Cilt:7, Sayı:2, 26-37

Ahunbay, Z. (1996). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. 1. Baskı. İstanbul: YEM Yayın.

Akın, G . (2013). Yaşam Kalitesinin Artırılmasında Antropometrinin Önemi . Antropoloji , (26) , 1-18 . DOI: 10.1501/antro_0000000103

Al Şensoy, S., Midilli Sarı, R. (2020). Yeni Nesil Akademik Kütüphane Kavramı ve Mimariye Yansıması. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication , 10 (3) , 285-310

Altınoluk, Ü. (1998) Binaların Yeniden Kullanımı, YEM Yayınları, İstanbul.

Altunbay, M., Uslu Üstten, A. (2020). Okuma Kültürünün Bir Göstergesi Olarak Kitaplık ve Kütüphane Kullanımı Üzerine Bir Araştırma . Ana Dili Eğitimi Dergisi , 8 (3) , 916-930 . DOI: 10.16916/aded.746742

Asatekin, N. G. (2004) Kültür ve Doğa Varlıklarımız Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız? DÖSİMM Basımevi, Ankara.

Aslıyüksek M. K. (2013) Halk Kütüphanesi Mekanı Olarak Tarihi Yapılar: İstanbul Örneği. Yay. Haz. Keseroğlu, H. S., Arslantekin S. 3.Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Kütüphanelerde Mekan Tasarımı (3.:2013:Bodrum) Bildiriler, Ankara.

Aydın, D., Yaldız, E. (2010) Yeniden Kullanıma Adaptasyonda Bina Performansının Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, Sayı: 27:1, s. 1-22

Bahar, Z., Kurak Açıcı, F. (2021). Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: Kayseri Lisesi . Artium , 9 (2) , 68-78 . DOI: 10.51664/artium.880347

Bayraktar, Y, Tütüncü, A, Gönülaçan, A. (2020). Ergonomik Çalışma Ortamı ve Verimlilik İlişkisi: Karadeniz Teknik Üniversitesi Akademik Personeli Üzerine Bir Araştırma. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 7 (1) , 93-117 . DOI: 10.30798/makuiibf.590907

Bekar, İ. (2021). Kütüphane İç Mekânlarının Evrensel Tasarım İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi: Karadeniz Teknik Üniversitesi Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi . Journal of Architectural Sciences and Applications , 6 (1) , 178-194 . DOI: 10.30785/mbud.875137

Bektaş, C. (2001). Koruma Onarım. İstanbul: Literatür Yayınları

Binat, B. Şık, N. (2012) Vitra Çagdaş Mimarlık Dizisi 1: Ticari Yapılar, Ofset, İstanbul.

Burden, E. (2004). Illustrated Dictionary of Architectural Preservation: Restoration, Renovation, Rehabilitation, Reuse. New York: McGraw-Hill Press.

Büyükarıslan, B., Güney, E. (2015). Endüstriyel Miras Yapılarının Yeniden İşlevlendirilme Süreci ve İstanbul Tuz Ambarı Örneği. Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi , 6 (2) , 31-57 .

Coşkun, B. (2019). Türkiye’de Anıtsal Yapıların Korunmasında Uygulama Boyutunda Yaşanan Sorunlar: Ayasofya Müzesi ve Fatih Camii Örnekleri . Sanat Tarihi Dergisi , 28 (1) , 39-65 . DOI: 10.29135/std.507263

Çelebi G ve Gültekin AB (2007) Sürdürülebilir Mimarlığın Kapsamı, Kavramsal Bir Çerçeveden Bakış,Mimaran Dergisi Sayı:2, Konya Mimarlar Odası Yayını, Konya

Çoruk, F. J. G. (2009). Kayseri Esnafının Kent Kimliği Oluşumuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Dikmen Ç. B. ve Toruk F. (2013) Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilerek Kullanımı: Üç Farklı Ölçekte Müze Deneyimi, 8. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, Eskişehir.

Dikmen, Ç. B. (2017) Geleneksel Konutların Yeniden İşlevlendirilerek Kullanımı: Yozgat Örneği. Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu. 421-431.

Doğruer, F. (2019). Müzelerde Önleyici Koruma: Temel Yaklaşımlar ve Gelişimi. Akademik Sanat , 4 (7) , 121-134

Durgun, B., (2010). Ergonomik Tasarımda Antropometrik Modelleme: Uyum, Konfor ve Estetik, 16. Ulusal Ergonomi Kongresi “Yaşam Kalitesi İçin Ergonomi” Bildiriler Kitabı, Çorum, Basım, 2013, 151-158.

Erder, C. (1977) Venedik Tüzüğü Tarihi Bir Anıt Gibi Korunmalıdır, O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi sayı 2, Cilt 3, s167-190.

Erdoğan, A., Atabeyoğlu, Ö. (2016). Tarihi yapıların kentsel dokuya etkisi: Kayseri kent merkezi örneği . Turkish Journal of Forestry , 17 (1) , 83-92

Eroğlu, B. Yaldız, E. (2006), Kültür Mirasının Sürekliliği İçin Anıtsal Binaların Yeniden Kullanılması Bağlamında Ermenek Tol Medrese, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 15, s. 315-340

Fakıbbaba Dedeoğlu, E . (2019). Yeniden İşlevlendirilen Kilise Yapılarında İç Mekân Müdahalelerine Yönelik Analizler: Sivrihisar Ermeni Kilisesi Örneği. Sanat ve Tasarım

Dergisi , (23) , 77-103

Fırat., Z. (2013) İspanya'nın Madrid Kentinde Bulunan Yeniden İşlevlendirilen Yapıların İç Mekan Değerlendirilmesi. Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.

Gabriel, A. (1980) Monuments Turc D'Anatolie Kayseri-Nigde, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Gençoğlu, I. Z. (2018) Tarihi Anıtsal Yapıların Korunmasında Yeniden İşlevlendirme - Oluşan Sorunlar: Bursa ve Barselona, Doktora Tezi, Beykent Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gökhan, Ç.B. (2014) Ankara Palas: Bir Mimari Yapının Toplumun Sosyo- Kültürel ve Politik Yaşamı ile Etkileşimi. Çankaya Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü, Ankara

Gönül, B., (2017) Tarihi Yapıları İç Mekanı Koruyarak Kullanmak. Beykent Üniversitesi Yayını, 33-44.

Güngör Açıköz, Ş. (2007) Kayseri ve Çevresindeki 19. Yüzyıl Kiliseleri ve Korumaları İçin Öneriler. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Hakyemez, B., Gönül, B. (2014) Eminönü Hanlarının Yeniden İşlevlendirilmesi Kapsamında Değerlendirilmesi: IV. Vakıfhan. Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi , 7 (2) , 101-129 . DOI: 10.20854/befmbd.05417

Hazırlar, M. A. (2004) Halk Kütüphanelerinde İç Mimari, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hersek C. M. (1989) Alaçatı Kasabasında Koruma ve Sağlıklaştırma. Türkiye'de Eski Eser Kaçakçılığı ve Korunması Sempozyumu. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi. s. 395-404

Hersek C. M. (2017) Kültür Varlıklarının Yeniden İşlevlendirilmesi Sürecinde İç Mimarlık Mesleğinin Katkısı ve Önemi. İMAS 2017 İç Mimarlık Araştırmaları Sempozyumu: Başkent Üniversitesi.

İmamoğlu, V. (2006) Geleneksel Kayseri Evleri, Sezgi Basım, Ankara.

İnbaşı, M. (2000). Kayseri Kalesi. OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 11(11), 825-848. DOI: 10.1501/OTAM_0000000462

Kara, E, İşleyen, E. (2018). Bir Kültür Yapısı Olarak Salt Galata'nın Çağdaş Restorasyon Kuramı Açısından Değerlendirilmesi. Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat , 3 (5)

Karadeniz, Ş. (2016). Kütüphane Hizmet Esasları Genelgesi'nin Ankara'daki Halk Kütüphanesi Hizmetleri Kapsamında Değerlendirilmesi . Türk Kütüphaneciliği , 30 (4) , 725-

Kaşlı, B. (2009) “ İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekan Müdahaleleri: Santral İstanbul Örneği ”, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, Ö., Özok, A. (2017). Tasarımda Antropometrinin Önemi. Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi , Cilt: 5 Sayı: SI , 309-316 .

Kayseri Valiliği Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2013) Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri. Cilt: 2, Mgrup Matbaacılık, Kayseri.

Kılıç, E. (2019) Yeniden İşlevlendirilen Endüstri Mirası Yapılarında Heyecan ve Memnuniyet Faktörleri: Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kocabıyık, Y. (2014) Yeniden İşlevlendirme Kavramı ve Bu Kapsamda İTÜ Taşkışla Binasının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Köse, M. (2018) Kayseri Şehri: İdari, Demografik, Sosyal ve İktisadi Yapısı 1830-1860. Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları. Kayseri.

Kuru, R., Canbay Türkyılmaz, Ç. (2019). Kütüphane Yapılarının Mekansal Organizasyonunun Ergonomik Açıdan Değerlendirilmesi: Bahçeşehir Üniversitesi Kütüphane Binası Örneği. Ergonomi , 2 (3) , 153-166 . DOI: 10.33439/ergonomi.481138

Kuzucuoğlu, A. (2017). Kültürel Mirasa Yönelik Önleyici Koruma: Memori Anketi Örneği. Art-Sanat Dergisi , (7) , 337-362

Kuzucuoglu, A. (2019). Müzelerde Koruma Politikaları. UNIMUSEUM , 2 (2), 40-44

Küçükcan, B., Öztürk, A. (2007) “Kütüphane Binası Kullanıcıları Arasındaki İletişimde Binanın Rolü”.I. Uluslararası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu: İletişim, 25-26 Mayıs 2006, İstanbul

Mimarlar Odası, TMMOB., (2011) “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projelerine İlişkin Teknik Şartname”

Muscogiuri, M., Aydın, A. (2012). İtalya’da Kütüphane Mimarisi: Senaryolar, Stratejiler ve Fırsatlar. Türk Kütüphaneciliği , 26 (1) , 181-195 .

Müezzinoğlu, M., Noraslı, M., Sungur, M. (2020). Taşınmaz Bir Kültür Varlığının Yeniden İşlevlendirilmesine Yönelik Sistemik Analiz . The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences , 6 (1) , 113-123 . DOI: 10.34137/jilses.572504

Özok, A. F., 1988. Ergonomik Açıdan Çalışma Yeri Düzenleme ve Antropometri, Mess Eğitim Kitapları Dizisi No: 18, Matbaa Teknisyenleri Basımevi, İstanbul.

Özolcay, Ö (2018) Tarihi Endüstriyel Yapılarda Yeniden İşlevlendirme ve Kuzguncuk Gazhanesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Özsöz C. (2017) Kayseri’de Ticaret Kültürünün Tarihsel Kökleri ve Bugünü: MÜSİAD Kayseri Şubesi Örneği. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, ISSN:2528-9527, Cilt: 7, Sayı: 12. 284-311.

Sağır, G. (2000) Kayseri İl Merkezindeki Surp Krikor Lubavoriç ve Surp Asvadin Ermeni kiliseleri, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Ankara.

Selçuk, M. (2006) Binaların Yeniden İşlevlendirilmesinde Mekânsal kurgunun Değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya

Semiz, Y., Toplu, G. (2019). Cumhuriyet Döneminde Devlet Tarafından Kurulan İlk Sanayi Kuruluşu Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi , (45) , 29-59 . DOI: 10.21563/sutad.636097

Sert, Ö. F. (2012) Türkiye’de Restorasyon Sürecinin Haritalanması ve Proje, İhale ve Uygulama Aşamalarında Karşılaşılan Sorunların Belirlenmesi Üzerine Saha Çalışması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Soykan, T., (2000). Osmanlı İmparatorluğu’nda gayrimüslimler, Ütopya Kitabevi, İstanbul.

Sönmez, F., Alper, B. (2012). Kayseri Kentinde Fiziksel Çevrenin Değişimi: 1882-1945. Sigma Journal of Engineering and Natural Sciences, 4, 111-130

Tanyeli, U. (1987) Anadolu- Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (11-15. Yy.), İTÜ Fen Bil. Ens., Doktora Tezi, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, s.78-79, İstanbul.

Tekinsoy, K. M. (2014) Kiçikapı İçerişar’dan Erciyes’e Doğru, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Tercan, B . (2018). Koruma Politikaları: Tarihi, Kültür ve Doğa Varlıklarının Afetlere Karşı Korunması. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , (40) , 299-318

Turan, O. (2002). Selçuklular Zamanında Türkiye. İstanbul.

Uysal, M. (2010) Tarihi Süreçte Kayseri Çarşısı Mekânsal Değişimi, Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı:9, Konya.

Uz, F. (2017) Aftermath-Yıkım ve Yeniden Kur(ul)um:Sümerbank Kayseri’den AGÜ Eğitim ve Rektörlük Binasına, Mimarlık Dergisi, ISSN 1300-4212 Yıl: 53 Sayı: 396, 37-44.

Yaldız, E., (2003) “Konyadaki Medrese Yapılarının Yeniden Kullanım Koşullarına

Göre Değerlendirilmesi” , Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, Konya

Yararel, B . (2019). Kullanıcı Perspektifinde Çalışma Mekanlarının Ergonomik Tasarım Kriterleri Bakımından İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , Cilt:28 Sayı:3 , 266-276 . DOI: 10.35379/cusosbil.590993

Yeler, G. (2021). İki Rum Konutunun İşlevsel Dönüşümünün Mekânsal ve Çevresel Bağlamda Değerlendirilmesi: Kırklareli Yayla Mahallesi Örneği . Mimarlık ve Yaşam , 6 (2) , 615-635 . DOI: 10.26835/my.956638

Yıldırım, D., (1999) “Anıtsal Binalardaki İşlev Değişikliklerinden Doğacak Müdahalelerin Yapısal Çevresel Olarak İncelenmesi” ,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Yılmaz, E. (2020). XII. ve XIII. Yüzyıllarda Anadolu’da İpek Yolu . Journal of Universal History Studies , 3 (1) , 73-84 . DOI: 10.38000/juhis.730910

Zakar, L. Eyüpgiller, K. K. (2018) Mimari Restorasyon Koruma Teknik ve Yöntemleri, Ömür Matbaacılık, İstanbul.

İnternet Kaynakları

Akçay, A. (t.y.) Beyazıt Devlet Kütüphanesi Restorasyonu. Erişim adresi: <https://www.emaze.com/@AWLWFWRC> (Erişim tarihi: 02.05.2021)

Archdaily Magazine, (t.y.) Utopia, a Library and Academy for Performing Arts / KAAN Architecten, Erişim adresi: <https://www.archdaily.com/897216/utopia-a-library-and-academy-for-performing-arts-kaan-architecten> (Erişim tarihi: 10.05.2021)

Asiliskender, B., Baturayoğlu Yöney, N. (2017) Fabrikadan Üniversite Kampüsüne: AGÜ Sümer Kampüsü, Makale, Researchgate, Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/315798221_Fabrikadan_Universite_Kampusune_AGU_Sumer_Kampusu (Erişim tarihi: 06.10.2021)

Başkal, M. Y., Kiliseden dönüştürülen kütüphaneye 15 ayda 270 bin ziyaretçi, Habertürk Gazetesi, 19 Nisan 2021 Pazartesi, Erişim adresi: <https://www.haberturk.com/kayseri-haberleri/86440723-kiliseden-donusturulen-kutuphaneye-15-ayda-270-bin-ziyaretci>, (Erişim tarihi: 14.11.2021)

González, M. F. (t.y.) LocHal Library / CIVIC architects + Braaksma & Roos architectenbureau + Inside Outside + Mecanoo, Erişim adresi:

<https://www.archdaily.com/909540/lochall-library-mecanoo-plus-civic-architects-plus-braaksma-and-roos-architectenbureau> (Erişim tarihi: 02.05.2021)

Resmî Gazete, Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, Sayı: 28170, Erişim Tarihi: 23.05.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm>

Tabanlıoğlu Architects, (t.y.) Beyazıt Devlet Kütüphanesi Projesi, Erişim adresi <http://www.tabanlıoğlu.com/project/beyazit-state-library/> (Erişim tarihi: 02.05.2021)

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Tarihçe, <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-54965/tarihce.html>, (Erişim Tarihi 26.04.2022)

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2011) Türkiye okuma kültürü haritası. <http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/55,yonetici-ozetipdf.pdf?0> (Erişim tarihi: 11.05.2021)

EKLER

EK-1: Belediye Erişim İzni

T.C.
KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Kent Tarihi ve Tanıtım Daire Başkanlığı

Kayseri Büyükşehir Belediyesi
Kültür Varlıklar Proje Şube Müdürlüğü
Sayı: E-91604172-622.03-2022-113/11917
Tarih: 17.05.2022
Dosya Numarası: 2022-48295

Sayı : E-91604172-622.03-2022-113/11917
Konu : Erişim hk.

17.05.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Zehra Nazlı ULUBAŞOĞLU'nun 12.05.2022 tarihli dilekçesi.

İlgi dilekçenizde Başkent Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümünde yapmakta olduğunuz "Tarihi Yapıların Güncel İhtiyaçlar Kapsamında Yeniden İşlevlendirilmesi: Kayseri'de Bulunan Meryem Ana Kilisesi'nin Semt Kütüphanesine Dönüşüm Süreci" konusu üzerine yüksek lisans tez çalışması için yapıya ait gerekli belgeleri incelemek, görüntü almak ve elde etmiş olduğunuz belgeleri akademik çalışmanızda kullanmak üzere erişim yetkisi talep etmekteyiz.

Konu hakkında tarafımızca sakınca bulunmamaktadır.
Bilgilerinizi rica ederim.

Hamdi ELCUMAN
Genel Sekreter Yardımcısı

Dağıtım :
Gereği :
Zehra Nazlı ULUBAŞOĞLU

Bilgi :
Başkent Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı
Bölümü

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 9567CC47

Doğrulama Adresi: <https://turkiye.gov.tr/kayseri-buyuksehir-belediyesi-ebys>

Adres: Mustafa Kemal Paşa Bulvarı No:15

Posta Kodu: 38010 Kocasinan / KAYSERİ

Telefon No: (0352) 222 8960 Fax No: (0352) 222 8958

Keş Adresi: kayseribelediyesi@hs01.kep.tr

Web Adresi: <https://www.kayseri.bel.tr>

Bilgi için: AKGÜL ZOR - Mimar

Telefon No:(0 352) 503 13 78

1/1